

DIAKONIA

4/2018

Uutta
kehittävä
diakonia

Ihan pihalla
diakoniatyössä

Kela ja diakonia-
työ etsivät vuoro-
puhelun paikkoja

Ajan ilmiöt
näkyvät
diakoniatyössä

4 • 2018

sisältö

- 3 Pääkirjoitus:**
Paavalilainen organisaatiouudistus
- 4** Voimaannuttavaa diakoniaa kehitetään verkostoissa
- 6 Diakoniabarometri 2018:**
Diakoniatyötä tukevat rakenteet
- 8** Toimintakulttuurin muutos seurakunnassa
- 10** Ajan ilmiöt näkyvät diakoniatyössä
- 12 Diakoniabarometri 2018:**
Taloudellinen avustaminen yksinäisyyden lievittäjänä
- 14** Taloudellinen hätä näkyy diakonian arjessa
- 16 Diakoniabarometri 2018:**
Suunnitelmallisella vaikuttamisviestinnällä diakoniatyö näkyväksi
- 18** Digitaalisuus madaltaa kynnystä yhteisöön
- 20** Tiedämmekö me todella, kuka on happy or not?
- 22 Diakoniabarometri 2018:**
Arvokas, yksinäinen ikäihminen
- 24** ”Sain kolme ottofliikkaakin omien lisäksi”
- 26** Hyvää yhteisöllisyyttä ja yhdessä elämisen taitoa
- 28** Kela ja diakoniatyö etsivät vuoropuhelun paikkoja
- 30** Jätkäsaaren kappeli on toivon signaali
- 32** Legot reittinä ratkaisuihin
- 34** Sanasta miestä – ja miestä väkevämpää Sanaa
- 36** Miesten vertaisryhmät elvyttävät yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä
- 38** Surevan läheisen vakaumuksen kunnioittaminen
- 42** Uusi mobiilisovellus saattaa yhteen surutyötä tekeviä
- 44** Hengellinen hyvinvointi houkuttelee yhteistyöhön
- 46** Yhteisötyön erityiskoulutuksessa tutustumassa poliisin toimintaan
- 48** Hengellisen vankilatyön tuki astui internetin maailmaan
- 50** Tehostettua kotoutumista Hervannassa
- 53** Välähdyksiä Yhteisistä Keittiöistä
- 56** Taide- ja kulttuuritoiminta syrjäytymisen ehkäisemisessä
- 58** Musiikki vuorovaikutuksen apuvälineenä
- 60** Ihan pihalla diakoniatyössä
- 63 Kirjat:** Naatiskellen näkymistä
- 64 Hartaus:** Tarvitsevien juhla

Paavalilainen organisaatio-uudistus

Tittu Konttinen

Käynnissä on paavalilainen organisaatio-uudistus. Muutamassa vuodessa maailmanlaajuista huomiota on herättänyt belgialainen **Frédéric Laloux** kirjallaan *Reinventing Organizations* (2014).

Laloux kuvaa erilaisia yhdessä toimimisen eli organisoitumisen muotoja. Kiintoisaa on Laloux'n sovelta ma kehitysajattelu; kukin organisaatiomalli edustaa evolutiivista reaktiota suhteessa niihin ongelmiin, joihin ihmiset ovat ajautuneet vallitsevassa mallissa ja maailmankuvassa. Einsteinin nojautuen hän esittää, että ongelmia ei voida ratkaista samalla tasolla kuin se, jolla ongelmat ovat syntyneet.

Uusinta kehitysvaihetta Laloux kutsuu värillä ”sinivihreä” (engl. teal). Suomenkielisessä keskustelussa on puhuttu mm. Teal-organisaatioista (osuuskunta Teal Suomi), itseohjautuvista organisaatioista (Filosofian Akatemia), matalista, littanoista tai riisutuista organisaatioista (Perttu Salovaara).

Laloux'n mukaan Teal-vaiheessa olevalle organisaatiolle ovat ominaisia seuraavat seikat. Jos aiempia or-

ganisaatioita voi luonnehtia sellaisilla metaforilla kuin susilauma, armeija (kirkko), kone ja perhe, uusinta luonnehtii elävä organismi. Kirkollisessa yhteydessä Paavalin metafora Kristuksen ruumiista (1 Kor. 13:12) on osuva kuvaamaan tätä: Teal-organisaatio on ihmisten muodostama ekosysteemi. Kun byrokraattisessa organisaatioissa työntekijöitä komennetaan ja valvotaan, itseohjautuvassa organisaatioissa luotetaan työntekijöiden haluun ja kykyyn tehdä työtä hyvin.

Toinen ominaispiirre on pyrkimys antaa aidosti tilaa ihmisten erilaisuudelle. Kolmas ulottuvuus liittyy missio-ymmärrykseen: Teal-organisaatio palvelee suurempaa tarkoitusta, pyrkimystä saada aikaan mahdollisimman hyvä vaikutus maailmassa.

Hollantilainen kotihoitopalveluja tarjoava yritys Buurtzorg syntyi vastauksena kustannustehokkuusajatteluun, joka ei palvellut asiakkaita eikä työntekijöitä. Ydinajatuksena on itseohjautuvuus: hoitajat saavat tehdä työnsä sillä tavalla kuin itse näkevät parhaaksi. Toiminta rakentuu enintään kahdenoista hengen tiimien va-

raan. Hoitajat vastaavat oman alueen ihmisten hoidosta; tiimi tekee kaikki päätökset koskien työn järjestämistä ja toteuttamista. Tämän seurauksena sekä asiakkaat että työntekijät ovat tyytyväisiä ja voivat hyvin. Hoito on myös tutkitusti vaikuttavampaa.

Kirkon piirissä olisi hyvä tutkia, mitä Teal-organisaatiomalli voisi tarkoittaa niin seurakunnan kuin vaikkapa keskushallinnon organisoitumisen kannalta. Laloux osoittaa vakuuttavasti, että itseohjautuvat organisaatiot toteuttavat tehtävänsä vaikuttavammin ja että niissä sekä työntekijät että nk. asiakkaat voivat hyvin. Kirkon mission ja olemuksen kannalta se näyttää olevan myös luonteva kehitystie.

* * *

Seuraathan myös kirkkohallituksen ylläpitämää verkkolehteä *Diakonia+* (diakoniaplus.fi), jolla julkaistaan ajankohtaisia puheenvuoroja ja syvemmälle sukeltavia kirjoituksia diakoniasta.

Kalle Kuusimäki
kalle.kuusimaki@evl.fi

4/2018

JULKAISIJA Diakonia ry: Kirkon diakonia ja sielunhoito, Diakoniatyöntekijöiden Liitto, Suomen Kirkon Seurakuntaopiston Säätiö, Kirkkopalvelut, Suomen Merimieskirkko, Espoon Diakoniasäätiö, Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö, Martinussäätiö. HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJA Pekka Asikainen KUSTANTAJA Diakonia ry TOIMITUSKUNTA Pekka Asikainen, Kari Latvus, Kati Latikka, Mikko Malkavaara, Irene Nummela, Marko Pasma, Sari Peltonen, Terttu Pohjolainen, Seppo Sulko TOIMITUS PL 210, 00131 Helsinki PÄÄTOIMITTAJA Kalle Kuusimäki, p. 050 501 2901 TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ Raili Suviranta: ext-raili.suviranta@evl.fi TAITTO JA PAINO Grano Oy TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET Perry Johansson, p. 040 734 4015, perry.johansson@ekumenia.fi TILAUSHINTA kotimaahan 45 €/vuosikerta, ulkomaille 50 €/vuosikerta, opiskelijahinta 18 €. Osoitteita voidaan luovuttaa kaupallisille ilmoittajille. KANSI Marjut Hentunen LEHTI ILMESTY 4 kertaa vuodessa. Numero 1/2019 ilmestyy 2.3.2019. Lehden teemana on Diakonia haastaa muutokseen. ISSN 0355-8797

”Koko työurani ajan olen päättänyt eri tavoin yhteisöllähtöisen työnnotteen kehittämiseen. Kaikkien ihmisten on voitava olla mukana rakentamassa yhdessä toisten kanssa kirkkoa ja yhteisöjä, joissa jokaisella on tilaa olla mukana”, Katri Valve näkee.

Voimaannuttavaa diakoniaa kehitetään verkostoissa

”Vantaalla diakonia-työntekijöillä on riittävästi vapautta tehdä työtä ja kokeilla uusia asioita. Meidän ammattitaitoamme arvostetaan hyvin haastavassa toimintaympäristössä”, kiittää yhteisen seurakuntatyön diakonian esimiehenä toimiva Katri Valve.

”Palvelemme kaikkia vantaalaisia, emme vain seurakuntalaisia. Siksi meidän tehtävämme on vaikuttaa kaikenlaisissa verkostoissa”, kiteyttää Katri Valve työnäkynsä.

Hän toimii Vantaan seurakuntayhtymän yhteisen diakonian esimiehenä, johtavana diakonia ja yhteiskuntatyön asiantuntijana. Koordinointi ja kehittäminen sekä yhteistyö eri verkostojen kuten Vantaan kaupungin kanssa ovat olennainen osa työtä.

Valven erityisosaamisaluetta on yhteiskunnallisen työn kehittäminen. Yhteisöllisyys painottuu paljon hänen kuvaillessaan työtään.

”Yhteisöllähtöisessä pedagogiikassa on jotain tosi kiehtovaa. Työurani eri vaiheissa se on saanut aina eri sisällön. Ihmisen elämäntilanne ja vallitsevat olosuhteet määrittelevät, millä tavalla ja tyylillä me työskentelemme.”

”Läpi työurani olen saanut tehdä

työtä erilaisilla rajapinnoilla, siellä mikä ei ole seurakunnan ydintoimintaa. Kohtaan verkostoja, jotka ovat vähän etäämpänä kirkosta, eikä sinne voi mennä valmiiden vastauksien kanssa”, Valve kertoo.

Yhteinen pöytä on menestystarina

Rajapinnoilla tehtävässä yhteistyössä on oltava valmis luopumaan joistakin oman työalan aiemmin määrittelemistä tavoitteista.

”Tehtävänä on löytää kumppanien kanssa yhteisiä visioita ja päämääriä, jotta toimintaa voidaan kehittää kaikkien parhaaksi.”

Ruokajakelun Yhteinen pöytä -verkosto on esimerkki Vantaan seurakuntien ja yhtymän toimintakulttuurin muutoksesta kohti yhteisölähtöisempää työtettä.

”Yhteinen pöytä on ollut iso menestystarina. Sitä ennen olimme jo rakentaneet muita hankkeita kaupungin kanssa. Yhteistyörakenteet olivat hioutuneet. Vaikka mukana on monta leipuria, kykenemme rakentamaan yhteisiä budjetteja ja tavoitteita.”

Yhteisruokailuissa ihmisiä saataan tekemään asioita yhdessä.

”Ihmisten ei tarvitse kokea olevansa vain avun kohteita, vaan he voivat olla merkittäviä toimijoita.”

Asiakkaan kanssa, ei puolesta

Diakoniatyöntekijät haluavat olla viisti mukana asiakkaiden arjessa.

”Pyrimme tekemään enemmän asioita ihmisten kanssa kuin heidän puolestaan.”

Vantaalla on pohdittu, miten tavoitettaisiin myös ne tukea tarvitsevat ihmiset, jotka jäävät yksin kotiin.

”Miten me voisimme auttaa heitä löytämään arjen tukipaikkoja ja vertaistuen tai vapaaehtoistyön muotoja, joissa he kokisivat olevansa tervetulleita? Yhteisölähtöinen työote tarkoittaa, että diakonia menee ihmisten pariin kuulemaan heiltä itseltään, mitä olisi tarpeellista tehdä. Emme mene ennalta tietämään, mikä on heille parasta.”

Yhtymä järjestää vuosittain useita yhteisövalmennuksia työntekijöille ja seurakuntalaisille.

”Mukaan työtä kehittämään tulee myös niitä ihmisiä, joita on perinteisesti pidetty passiivisina diakoniatyön asiakkaina. He kertovat, mitä haluaisivat tapahtuvan, ja miettivät, miten he voisivat löytää oman paikkansa seurakunnassa. Tämä on usein hyvin voimaannuttava prosessi.”

Yhteisölähtöinen työote haastaa työntekijää pohtimaan työnkuvaansa.

”Minä en mene vain tuottamaan ihmisille jotain palvelua tai toimintaa, vaan mietin niiden sisältöä ja toteuttamista heidän kanssaan. Tässä tapahtuu aika iso ammatillinen käänne. Työntekijän rooli muuttuu suhteessa seurakuntalaisiin enemmän uutta luovan prosessin mahdollistajaksi ja tukijaksi kuin valmiin palvelun tuottajaksi.”

Kriisivalmius on vahva

Seurakuntayhtymä harjoittaa monipuolista yhteistyötä myös kriisityössä. Vantaan kriisikeskukseen ja muihin auttamistyön toimijoihin on luotu läheiset suhteet. Yhtymä on tiiviisti mukana Kirkon henkisen huollon verkostossa.

”Vantaalaisilla on hyvät ja toimivat kanavat löytää apua elämänkriiseissä. Kirkon kaikilla työaloilla on jatkuva valmius. Seurakuntalainen voi kriisin keskellä ottaa yhteyttä diakoniatyöntekijään, joka on tavoitettavissa”, Katri Valve vakuuttaa.

Työntekijöitä on koulutettu kohtaamaan niin isompia, yhteisöä koskevia kriisitilanteita kuin yksilöiden surua, kuolemaa, sairastumista ja talousvaikeuksia käsitteleviä elämänkriisejä.

”Akuutissa tilanteessa meidän on kuunneltava ihmisiä tarkasti ja mietittävä, mistä he saavat parhaan avun – onko oikea paikka diakonian vastaanotto vai joku muu.”

Työntekijä ottaa ihmisen ensimmäisen reaktion vastaan akuutissa kriisissä.

”On tärkeää olla ihmiselle läsnä ja kohdata hänet kuunnellen. Sen jälkeen hänen asioitaan on vietävä yhdessä eteenpäin.”

Uutta kehittämistyötä on tehty vastavammautuneiden näkönsä menettäneiden kanssa. Heille on luotu palvelupolku yhteistyössä HUS:n kanssa. Tässä yhdistyvät sekä akuutin kriisin kohtaaminen ja moniammatillinen yhteistyö että vertaistuki.

Johtaja muistuttaa työn rajoista

Vantaan seurakuntayhtymässä diakonia, yhteiskunnallinen työ, kasvatusta, perheneuvonta ja sairaalasielunhoito toimivat yhdessä. Jokaisella työalalla on oma tiiminsä, mutta hankkeissa tehdään yhteistyötä.

Diakoniassa hyvä johtaminen lähtee Katri Valven mukaan toimivien rakenteiden ja työmahdollisuuksien luomisesta.

”Työalue on laaja, työ monipuolista ja joskus rajatonta. Siksi selkeät rakenteet ovat kaiken lähtökohta. Meillä Vantaalla on sanoitettu ja pohdittu yhdessä työn kokonaistavoitetta, jotta emme kadota tehtäväämme epämääräisyyteen.”

Jokaisella työntekijällä on oltava selkeä käsitys oman työn tavoitteista ja niitä tukevista rakenteista, Valve korostaa. Hän toimii myös työohjaajana.

”Monipuolisissa verkostoissa tehtävä diakonia on raskasta ja vaativaa, erityisvaikeine asiakkaineen. Työntekijällä täytyy olla tilaa käydä läpi työn sisältöjä toisten kanssa. Johtajan pitää varmistaa myös riittävä työohjaus.”

”Lähestulkoon aina työ on henkilökohtaisesti tärkeää ja merkittävää, koska me teemme työtä arvoyhteisössä. Työ liittyy tekijän omaan etiikkaan ja arvoihin. Johtajan täytyy muistuttaa, että työ on vain työtä – sillä on rajat.”

Johtaja on työntekijöiden palvelija ja työn kehittämisen mahdollistaja. Hän tukee kunkin työntekijän omia kykyjä, lahjakkuuksia ja voimavaroja, jotka valjastetaan palvelemaan yhteistä tarkoitusta.

”Työilmapiirin on oltava hyvä, sillä työyhteisö on tankkauspaikka erilaisissa verkostoissa toimivan työntekijän arjessa”, Katri Valve summaa.

Janne Villa

DIAKONIA- TYÖTÄ TUKEVAT RAKENTEET

Tuoreen Diakoniabarometri 2018:n yksi teema-alue käsittelee työtä tukevia rakenteita ja etsii vastauksia kysymyksen, miten työn kuormitus, omat voimavarat ja työala-johtaminen vaikuttavat työn tekemiseen. Nämä rakenteet ovat niitä, joista päivittäinen ja pitempiaikainen työhyvinvointi koostuu ja joiden kautta työn laatu paranee. Kun työtä tukevat rakenteet ovat kunnossa, on helpompi keskittyä työn tekemiseen ja työtapojen kehittämiseen. Jatkuvassa muutoksessa voidaan ajatella, että nämä rakenteet ovat kantava voima, jota ulkopuoliset voimat eivät niin helposti horjuta.

Työtä tukeviksi rakenteiksi voidaan tunnistaa organisaatio- ja johtamisrakenteita, ammatillisuutta ja osaamista tukevia rakenteita, tiedonkulkua ja yhteistyötä tukevia järjestelmiä, vuorovaikutusrakenteita sekä terveyttä ja hyvinvointia edistäviä rakenteita. Diakoniabarometri 2018:n teema-alueen kysymykset sivuavat näistä kaikkia, vaikka barometriin on valikoitunut vain pieni osa laajasta alueesta.

Lähijohtamisen rakenteet ratkaisevassa roolissa

Organisaatioissa rakenteilla tarkoitetaan laajaa, ylimmän johdon vastuulla olevaa toimintakokonaisuutta. Työyhteisön tasolla rakenteissa on kysymys lähiesimiehen toiminta-alueesta, joita seurakuntaorganisaatioissa voi olla useita. Diakoniabarometri 2018 on kiinnostunut juuri tästä lähiesimiehen toiminta-alueesta ja työntekijöiden kokemuksista siinä.

Kysyttäessä vastaajien kokemusta lähiesimiehen tuesta tulokset ovat huonontuneet edellisen Diakoniabarometri 2016:n tuloksista. Lähes 35 prosenttia vastasi saavansa tu-

kea liian vähän tai ei lainkaan, kun vuoden 2016 barometrin tuloksissa vastaava luku oli 21 prosenttia.

Diakoniatyöntekijöiden kokemus esimiehen tuesta ei kuitenkaan ole sen heikempi kuin muillakaan palkansajilla. Esimerkiksi Työterveyslaitoksen viimeisimmän Työ ja terveys Suomessa 2012 -tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa koki saavansa melko tai erittäin paljon tukea ja apua esimieheltä sitä tarvitessaan eli yksi kolmasosa ei näin kokenut.

Kokemus lähiesimiehen tuen saamisen vähentymisestä on erittäin huolestuttava kehityslinja. Varsinkin, kun tuen tarve on todennäköisesti entisestään kasvanut muutosprosessien keskellä. Työntekijät kaipaivat entistä enemmän tukea lähiesimieheltä, ja lähiesimiehellä taas on entistä vähemmän aikaa antaa sitä. Lähiesimiehen tuen riittävyys on kiinnitettävä huomiota seurakuntaorganisaatioiden kaikilla tasoilla ja selvitettävä, minkälaista tukea tarvitaan. Johtajat ja esimiehet ovat avainasemassa sen suhteen, mihin seurakunnan resursseja tulevaisuudessa suunnataan ja minkälaisia työotteita seurakunnissa suositaan.

Kolmen viimeisimmän diakoniabarometrin mukaan lähiesimiehen diakoniatyöhön kelpoistavalla koulutuksella on vaikutusta: vastaajien mukaan lähiesimieheltä saa enemmän tukea työhön, mikäli tällä on diakoniatyön koulutus. Myös barometrin muut tulokset osoittavat, että diakonia-alan koulutuksen saanut lähiesimies koetaan positiivisempänä.

Yhteistyön, vuorovaikutuksen ja osaamisen vaikutus

Tiimityö on yhteistyötä ja vuorovaikutusta tukeva rakenne. Diakoniabarometri 2018:n vastauksista käy ilmi, että diakoniatimillä on iso rooli diakoniatyön tehtävien hoitamisessa: useat tehtävät diakoniatyön lähiesimies hoitaa yhdessä tiimin kanssa. Kun työtä tehdään yhdessä, kaikki kokevat oman työnsä osaksi kokonaisuutta ja työhyvinvointi lisääntyy.

Tehtävänkuvaus- ja kehityskeskustelut ovat paitsi osamista ja ammatillisuutta tukevia rakenteita, myös tiedonkulkua ja yhteistyötä tukevia. Barometrin vastaajista yli 70 prosenttia vastasi lähiesimiehen käyvän tehtävänkuvauskeskustelut vuosittain.

Diakoniabarometri 2018:n vastaajat kokevat itsellään olevan hyvät voimavarat kohdata työssään muutoksia ja uusia haasteita. Vastaajat olivat myös tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa osallistua koulutuksiin. Tämän väitteen kans-

sa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä yli neljä viidestä vastaajasta. Nämä tulokset antavat positiivisen kuvan diakoniatyöntekijöiden osaamisesta ja voimavaroista.

Rakenteet tukevat työhyvinvointia

Diakoniabarometri 2018:n kysymykset eivät tällä kertaa liittyneet suoraan terveyttä ja työhyvinvointia tukeviin rakenteisiin, kuten esimerkiksi työterveyshuoltoon ja erilaisiin toimintaohjeisiin. Kaikki teema-alueen aiheet kuitenkin omalla tavallaan tukevat terveyden ja hyvinvoinnin kokemusta. Alue on laaja ja moninainen, mutta erittäin tärkeä etsittäessä tukea arvokkaan diakoniatyön tekemiseen ja kehittämiseen.

Marjaana Pso

Päivi Isomäki

johtava diakonian viranhaltija
Sääksmäen seurakunta

LÄHTEET

Gävert, T. Diakoniabarometri 2016. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 45.

Isomäki, P., Lehmusmies, J., Salojärvi, P. & Wallenius, V. Diakoniabarometri 2018. Yksinäisyyden monet kasvot. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 56.

Kallasvuo, A., Koski, A., Kyrönseppä U. & Kärkkäinen, M-L. 2012. Työyhteisön työnohjaus.

Pekkarinen, L. & Pekka, T. 2016. Julkisen alan työhyvinvointi vuonna 2016. Kevan tutkimuksia 1/2016.

Tuomivaara, Seppo & Pahkin, Krista. 2013. Lähiesimiestyö. – Työ ja terveys Suomessa 2012. Seuranta-tietoa työoloista ja työhyvinvoinnista. Työterveyslaitos.

Toimintakulttuurin muutos seurakunnassa

Valmentavalla tavalla työn tekeminen seurakunnassa on avainasemassa, jotta kasvamme ulos eri työalojen ja -rakenteiden rajoituksista ja pääsemme tekemään ydintä eli vastaamaan seurakuntalaisten tarpeisiin. Kaikissa prosesseissa on haasteensa ja niin tässäkin. Jos toimintakulttuurille ei löydy fyysistä ja henkistä tilaa, niin on helppo palata vanhoihin totuttuihin rutiineihin. Katse on helpompi kääntää sisään kuin ulos, ja siksi meidän on hyvä haastaa itsemme ja toisemme rohkeisiin kokeiluihin.

Tällaisen rohkean kokeilun teki kirkkoherra **Veli-Pekka Järvinen** ja lähetti minut mestarivalmentaja-koulutukseen. Mestarivalmennus perustuu suomalaisen MCID Oy:n valmennusmenetelmiin, jossa kyse on tiimioppimisesta.

Tampereen seurakuntien tulevaisuuden keskeisimpiä kysymyksiä on, miten saamme tavallisia seurakuntalaisia osallisiksi seurakunnan toimintaan tekemään heille merkityksellisiä asioita. Tähän tarvitaan työntekijöiden toimintakulttuurin muutos.

Työntekijöistä koulutetaan valmentajia, jotka pystyvät innostamaan muita käyttämään omaa potentiaaliaan.

Valmennuksen idea on synnyttää prosessi, joka mahdollistaa sen, että seurakuntalaisten tuoma innostus ja lahjat vapautetaan uudella tapaa seurakunnassa yhdessä tekemiseen. Mestarivalmennus on käytännön työkalu toimintakulttuurin muutoksen toteuttamiseen, jonka avulla voimme mm. uudella tavalla rohkeasti valtuuttaa ja luottaa seurakuntalaisiin.

Muutos on mahdollinen, sydän rohkaistunut toimintaan, tekemään rohkeita kokeiluja. Muutos on minussa itsessäni, kuinka intohimoisesti, innostuneesti ja sitoutuneesti vastaan toimintakulttuurin muutoksen haasteeseen. Minulla on usko siihen, että juuri nyt seurakunnilla on avoimempi, positiivisempi asenne muutokselle kuin ennen.

Jeesus muutosagenttina

Tässä kohtaa ajattelen usein Jeesusta; hän oli meidän historian ehkä varteenotettavin muutosagentti ja esikuvana toimintakulttuurin muutoksessa.

Mikä hänessä ja hänen tavassaan toimia oli niin erityistä, että hän johtaa yli kolmen miljardin seuraajan joukkoa vielä 2000 vuotta kuolemansa jälkeenkin? Mitä Jeesus teki? Hän eli niin kuin opetti ja vastasi seuraajiensa tarpeeseen. Hän oli sitoutunut levittämään kristinuskoa ja sanomaa, hän innosti ihmisiä, kuunteli, näki, oli läsnä ja ennen kaikkea puolusti. Hän kulki intohimoisesti puhumassa ihmisille uudesta mahdollisuudesta. Hän muutti totuttua toimintakulttuuria.

Erilaisuus on voimavara ja lähtökohta kehittymiseen. Vapaus on luomisen ja kasvun edellytys. Tarvitaan jatkuvaa oppimista ja panostamista valmentamiseen. Epäonnistua ei voi. Intohimo ja innostus tarttuvat. Minun tehtäväni valmentajana on luoda olosuhteet mahdollisimman mutkattomalle ja tehokkaalle työskentelylle. Valmennuksen avulla annetaan vastuuta ja motivoidaan seurakuntalaisia entistä enemmän voimaantumisen kautta, samalla varmistuen, että henkisiä ja fyysisiä voimavaroja on riittävästi prosessin edetessä. On tärkeää luottaa prosessiin.

Työntekijät valmentajina

Tälle ajalle on tyypillistä, että vaihdamme helposti vaihtoehtoon, joka sopii meille parhaiten, sen sijaan, että pysyisimme paikallamme ja taistelisimme toimintakulttuurin muutoksen puolesta. Kirkon työntekijä ei ole enää työntekijä, jonka pitää osata, hallita ja tehdä kaikki seurakuntalaisten puolesta, vaan me olemme enemmän valmentajia, jotka ovat auttamassa ihmisiä toteuttamaan erilaisia tehtäviä seurakunnassa ja elämässä.

Ajan ilmiöt näkyvät diakoniatyössä

Ihmisten osallisuuden ja verkostotyön merkitys korostuvat

Ilmiö- tai tarvelähtöisen diakoniatyön keskeinen ajatus on, että työllä vastataan avun tarpeeseen, joka aiheutuu esimerkiksi ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta tilanteesta.

– Työskentelyssä on tärkeää se, että ihmiset ovat itse mukana kehittämässä palveluita ja ratkaisuja, kertoo **Risto Määttänen**. Hän toimii diakonina Joensuun seurakunnasta, Noljaka-Marjalan aluetyössä.

– Diakonian vahvuus on se, että työn

tekemisen tapoja voidaan nopeasti muokata, kun jokin asia vaatii reagoimista. Yhteiskunnan tarjoamissa palveluissa muutokseen tarvitaan usein enemmän aikaa, pohtii **Riku-Matti Järvi**. Hän työskentelee päihdetyöhön erikoistuneena diakonina Oulun tuomiokirkkoseurakunnassa.

Sekä Järvi että Määttänen korostavat verkostotyön tärkeyttä diakoniassa.

Hanke tukee työttömien omanarvontuntoa

Määttänen kertoo, että Itä-Suomessa taloudelliset taantumet vaikut-

tavat vahvasti työllisyystilanteeseen. Taantumien aikana työttömyys lisääntyy, suhdanteiden parantuessa työpaikkoja ei synny yhtä nopeasti kuin muualla maassa. Määttänen jatkaa, että yhteiskunnassa on havaittavissa kehitys-suunta, jossa työttömyyteen liitetään voimakkaasti syyllistävä leima.

– Toimenpiteillä korostetaan eriarvoisuutta. Ihmisiä saatetaan tilanteeseen, jossa esimerkiksi taloudellinen kurjistuminen ja eristäytyminen tapahtuvat yhä helpommin. Meitä hallitaan syyllistämällä, yhä avoimempi ”luokittelu” on tosiasia.

Mari Määttänen

”Nouhätärühmä” tekee talkootyönä pihatöitä.

Diakoniatyössä on kehitetty Osallisuus ja Omanarvotunto -hanketta, jossa on verkostoiduttu esimerkiksi TE-toimiston kanssa. Työllistyminen ei ole hankkeen ensisijainen tavoite, vaan avainasemassa on ns. autonomisen elämänhallinnan ja omanarvontunnon vahvistuminen. Hankkeessa suunnataan kohti erilaisia ratkaisuja, joista yksi voi olla esimerkiksi työllistyminen.

"Diakonian on tärkeää olla näkyvillä"

Joensuussa ajan ilmiöitä ja niistä lähteviä tarpeita diakoniatyölle kartoitetaan hyödyntämällä mm. tietoa, jota saadaan ihmisten kertomista kokemuksista, verkostoissa esiin nousseista asioista ja tilastoista. Määttänen pohtii, että diakoniatyön on tärkeää olla näkyvillä ja läsnä arjessa.

– Ihmisten tavoittamiseksi on tehtävä työtä kentällä: mentävä paikkoihin, joissa he liikkuvat ja jalkauduttava asuinalueille. Diakonian perinteisenä vahvuutena on mahdollisuus kohdata ihmisiä muuallakin kuin vain toimistoissa.

Joensuussa seurakunnat tekevät yhteistyötä niin viranomaisten kuin järjestöjenkin kanssa. Ne toteuttavat yhteisiä tapahtumia, projekteja ja kehittävät uusia työmuotoja. Ihmiset pääsevät verkostoitumaan, jakamaan kokemuksiaan ja tukemaan toisiaan.

– Esimerkiksi ryhmätoiminnot voivat luoda yhteisöllisyyden tunnetta ja voimaannuttaa. Olipa tilanne mikä tahansa, pahinta on toivotonmuus, ajatus siitä, ettei minulle voi käydä enää tässä elämässä hyvin.

Vaikuttamistyötä selviämiseseman puolesta

Riku-Matti Järvi toimii Oulun tuomiokirkkoseurakunnassa päihdetyöhön erikoistuneena diakoniatyöntekijänä. Oulussa päihteiden käyttö on lisääntynyt selkeästi viime vuosina ja

Riku-Matti Järvi.

myös sekakäyttäjiä on yhä enemmän. Diakonia tekee muun muassa vaikuttamistyötä päihdepalveluiden kehittämiseksi.

– Olemme ottaneet kantaa siihen, että Ouluun tarvitaan selviämisesema, jossa voidaan suunnitella myös asiakkaan jatkohoitoa.

Järven mukaan akuuteissa tilanteissa päihtynyt viedään usein sairaalan päivystykseen. Sieltä saa ensiavun, mutta tämän jälkeen tilanne jatkuu yleensä entisellään.

Järvi toteaa, että yleisesti matalan kynnyksen hoitopaikkoja ja ennaltaehkäisevää päihdetyötä tarvitaan lisää. Päihdeongelmien ennaltaehkäisy lähtee lasten ja nuorten kanssa työskentelystä: heidän hyvinvoinnistaan huolehtimisesta ja myös päihdekasvatuksesta.

– Päihteiden käytön taustalla on usein esimerkiksi masennusta. Huumeita voidaan tarjota lapsille koulujen liepeillä.

Järven asiakkailla tilanne on jo vaikea. Esimerkiksi perhe on ehtinyt hajoa vuosia sitten, eikä moni tiedä, missä mahdolliset lapset ovat. Useilla asiakkailla on taustalla vankilatuumioita.

Työssään Järvi muun muassa kiertää paikoilla, joihin päihteiden käyttäjät kokoontuvat. Hän tapaa paljon asiakkaitaan ja järjestää keskusteluilta aikaa: sillä, että joku kuuntelee, on heille valtavan iso merkitys ja tarve.

Järvi kuvaa, että yhteistyö kaikkien päihdetyötä tekevien organisaatioiden kanssa on tärkeää: yhdessä saadaan enemmän aikaan kuin yksin ja välttyään myös päällekkäiseltä työltä.

Sähköiseen asiointiin tukea

Järvi ja Määttänen tuovat esiin yhtenä ajan ilmiönä sähköisen asiointin. Osan elämää se on helpottanut, mutta osalle asioiden hoitaminen yksin verkossa on vaativaa ja liian vaikeaa. Järvi nostaa esiin päihdeongelmista kärsivät. Määttänen kuvaa, että kaikilla ei ole myöskään asiointiin tarvittavia laitteita, ja syytä avun tarpeelle voi olla monia. Tarvittaessa diakoniatyöntekijä lähtee asiakkaan tueksi mukaan virastoon.

Tia-Maria Lehto

Taloudellinen avustaminen yksinäisyyden lievittäjänä

Syyskuussa julkaistu Diakoniabarometri 2018 nostaa esille monta yhteiskunnallista ilmiötä, joihin diakoniatyössä tulisi tulevaisuudessa kohdentaa työvoimaresursseja. Asiakaskuntaa koskettavista huolenaiheista suurimmat olivat köyhyyden, työttömyyden, päihdeongelmien ja yksinäisyyden asettamat haasteet. Niiden läpi kulkevia ilmiöitä ovat taloudellinen avustaminen ja ekologisen ja kestävän kehityksen huomioiminen diakoniatyössä.

Taloudellinen avustaminen jakoi barometrikyselyyn vastanneiden mielipiteet. Samaa tematiikkaa on sivuttu tutkimuksissa ennenkin, (ks. esim. Rättyä 2009 ja Juntunen 2011) ja lopputulema on niissä ollut samanlainen: taloudellinen avustaminen koetaan positiiviseksi vain silloin, kun sen avulla löydetään väliinputoajia ja sillä voi vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Jälkimmäinen näistä on kuitenkin hyvin marginaalista eikä sitä arki-työssä välttämättä esiinny ollenkaan.

Taloudellisen avustamisen nousukausi alkoi 1990-luvun laman seurauksena, ja sen tarkoitus on ollut toimia hätäapuna kriisistä selviämiseen. Vuonna 2018 on tultu siihen pisteeseen, jossa hätäavun merkitys on ollut pakko jättää taka-alalle, kun ihmiset turvautuvat toistuvasti tarjottuun ruoka-apuun lakisääteisen perusturvan ollessa riittämätöntä. Ihmisten ahdistus on sama kuukaudesta ja vuodesta toiseen.

Yksinäisyys ei kysy ikää

Seurakuntien budjetit eivät riitä perusturvan korjaamiseen. Ilman vaikuttamisviestintää diakoniatyö on polvillaan köyhyyden haasteen edessä. Rakenteiden korjaamista edistävän työn on oltava ensisijalla ja talou-

dellinen avustaminen kohdennettava sellaiseen tarpeeseen, johon sen antamisella on syvällisempi vaikutus, joko avunsaajan syösykurssin pysäyttämällä tai elämänlaatua parantamalla.

Lähes 70 prosenttia barometriin vastanneista diakoniatyöntekijöistä kohtasi viikoittain yksinäisyydestä kärsiviä ikäihmisiä. Yksinäisiä työikäisiä kohtasi viikoittain 46 prosenttia ja yksinäisiä nuoria aikuisia 33 prosenttia vastaajista. Huoli ihmisten yksinäisyydestä läpääsee kaikki ikäryhmät. Yksinäisyydestä on tulossa seuraava kansantauti.

Mikäli taloudellinen avustaminen ohjataan taisteluun yksinäisyyttä vastaan, voidaan samalla huomioida ekologisen ja kestävän kehityksen tukeminen diakoniatyössä, jonka puolella oli 85 prosenttia barometrivas-
taajista. Huoli maapallon nykytilasta tuo mukanaan ahdistusta, jota moni haluaa purkaa toiminnan kautta.

Turha kuluttaminen pannaan

Joulun lähestyessä kulutuskulttuuri korostuu ja ekologisuusajattelu jää hyvin usein ostamisen ja antamisen riemun varjoon. Black Friday ja jouluaaton tienoilla alkavat alennusmyynnit lisäävät omalta osaltaan kulutuksen voittoa järjestä. Moni sortuu taloudellisiin ylilyönteihin juuri joulun aikaan halutessaan tarjota lähisilleen täydellisen joulun. Näistä tapauksista otetaan koppi työpöydän ääressä diakoniatyössä sitten tammi-helmikuussa.

Joulun aikaan huolettavat erityisesti ne lapsiperheet, jotka jäävät pakkokulutuskulttuurin ulkopuolelle taistellen välttämättömästä toimeentulostaan. Myös lapset kokevat yksinäisyyttä, jos huoltajat tekevät pitkiä työpäiviä tai opiskelevat turvatakseen katon pään päälle. Sen sijaan, että perheisiin annetaan lisää tavaralahjoja diakoniatyön jakamana, voidaan huomio kiinnittää yksinäisyyden kokemusten lievittämiseen ja lopulta yksinäisyyden

syiden poistamiseen. Tässä apuna voisi olla ekologisempi vaihtoehto: ai-
neettomien aikalahjojen suosiminen.

Tämä toki asettaa diakoniatyöntekijät seuraavan haasteen eteen: Perheille ja pariskunnille tällaisen aikalahjan antaminen on helpompaa, koska erilaisia aktiviteettimahdollisuuksia heille on paljon, mutta yksin elävien kohdalla yksinäisyyden kokemuksen lievittyminen vaatii enemmän ponnisteluja. Lisäksi on suuri ryhmä niitä ikäihmisiä, jotka eivät pääse ihmisten ilmoille omin avuin.

Aikalahja itsessään ei poista yksinäisyyttä. Sen avulla olisi saatava kontakti toiseen ihmiseen. Voisiko yksineläjät huomioida kehon huollon lahjakorteilla tai vapaaehtoisvoimin pyritettävällä leffa- tai kahviystäväpalvelulla? Voiko ikäihmiselle antaa lahjaksi taksimatkan, jolla hän pääsee kirkkoon pyhän äärelle?

Kenties taloudellisen avun antamisesta tulisi sen antajalle mielekkäämpää, kun taustalla olisi pyrkimys pidempikestoiseen hyvään. Yksinäisyys ei ole vain joulun ajan ongelma. Se on keskuudessamme vuoden jokaisen päivänä. Aikaa voi antaa lahjaksi ympäri vuoden. Jokainen nähdyksi ja kuulluksi tullut ihminen on hetken ajan onnellinen ihminen. Raha ei tuo onnea, mutta voi auttaa keskittymään olennaiseen: lähimmäiseen.

Johanna Lehmusmies
diakoni
Tikkurilan seurakunta

Taloudellinen hätä näkyy diakonian arjessa

Toimeentulotuen Kela-siirto näkyy diakoniatyön arjessa lisääntyneenä tuen tarpeena. Asia nousi esiin mm. syksyllä julkaistussa Diakoniabarometrissa.

Hämeenlinnassa diakoniatyöntekijä **Katja Lahden** vastaanotolle alkoi tulla yhä enemmän asiakkaita, jotka kertoivat, että heitä oli ohjattu diakoniakeskukseen hakemaan avustusta esimerkiksi lääkkeisiin tai sähkölaskuihin. Hämeenlinna- Vanajan seurakunta toi asian julkisuuteen viime kesänä muistuttamalla Kelan ja sosiaalitoimen vastuusta hoitaa perusturvaan liittyvät asiat.

– Nyt meillä on säännöllisiä tapaa-

misia Kelan, sosiaalitoimen ja diakonian työntekijöiden kesken. Katja Lahti kertoo, että tänä syksynä asiakkaita ei ole tullut enää yhtä paljon vastaanotolle lääkekulujen vuoksi. Edelleen joissakin tilanteissa on ollut tarvetta avustaa välttämättömien lääkkeiden hankintaa.

Elisa Linkola työskentelee Lahdes- sa, Launeen seurakunnan johtavana diakoniatyöntekijänä. Lahdessa asiakkaita hämmentää se, että perustoimeentulotukea haetaan Kelalta, mutta harkinnanvaraista kaupungilta. Harkinnanvarainen tuki saattaa jäädä tämän vuoksi hakematta. Diakoniatyöntekijät kertovat, että vastaanotolle tulevat ihmiset ovat väsyneitä mm. monimutkaisiin avus-

tuksenhakuprosesseihin eivätkä välttämättä enää itse jaksaa hakea apua tai etuuksia.

Konkreettisen tuen tarve on lisääntynyt diakoniassa.

Katja Lahti on erityisen huolissaan mm. pitkäaikaissairaiden tilanteesta, sillä katkokset lääkityksessä voivat romahduttaa terveyden. Lapsiperheissä monet vanhemmat uupuvat talousvaikeuksien vuoksi. Elisa Linkola kertoo, että nuorelta saattavat opinnot jäädä kesken, ellei perheellä ole varaa esimerkiksi oppikirjoihin. Asiakkaiden kanssa on tehty hakemuksia Tukikummit-säätiölle oppikirjoja varten.

Asumiskulut ovat monille ongelma. Diakoniatyöntekijät kertovat, että asumistuen tai toimeentulotuen normeihin mahtuva vuokra-asunto voi olla vaikea löytää eikä muutto toiselle alueelle ole aina mahdollinen. Mikäli laskuja on mennyt perintään, perinnästä aiheutuu usein suuria kuluja.

– Asiakkaalla saattavat olla asiat muuten kunnossa ja kaikki tukimuodot haettuina, mutta velat voivat pitää yllä taloudellista ahdinkoa, Linkola kuvaa.

Molemmat työntekijät nostavat esiin pienituloisten eroperheiden tilanteen. Etuuksien saamiseen ja määrään vaikuttaa se, missä lapsi on kirjoilla ja paljonko hän on vanhempiensa luona. Sopimusten pitää olla myös viranomaisten vahvistamia.

Marjut Hentunen

Elisa Linkola.

Lahden seurakuntayhtymä

Katja Lahti ja Elisa Linkola pitävät tärkeänä sitä, että diakonia osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun

– Diakoniatyön haasteena on löytää kanavia tuoda asioita esiin ja saada ymmärrystä ihmisten tilanteille, sanoo Linkola

– On keskusteltava esimerkiksi siitä, mitä ihmiset tarvitsevat tänä päivänä. Ilman tietokonetta on lähes mahdotonta hoitaa asioita. Mikäli osallisuutta halutaan lisätä, monet tarvitsevat bussikortin pystyäkseen liikkumaan. Toimeentulotuen myöntämisessä tulisi käyttää enemmän yksilöllistä harkintaa, Lahti pohtii.

"Hätätilanteissa diakonia on usein ainoa auttaja"

– Ilman diakoniaa elämä olisi turvontonta. On ihana tietää, että diakoniasta löytyy ymmärtäjä ja auttaja silloin, kun kaikki muut systeemit pettävät, sanoo Helsingissä asuva **Anna-Maija Tikkanen**.

Anna-Maija kertoo toimeentulotuen Kela-siirron vaikeuttaneen tilannettaan, koska perustoimeentulotuen lisäksi hänen on haettava harkinnanvaraista toimeentulotukea kaupungilta.

– Nyt on monta eri luokkua, joissa pitää asioida. Viime aikoina olen joutunut turvautumaan ruoka-apuun.

Anna-Maija arvostaa sitä, että hänen diakoniatyöntekijänsä on pysynyt vuosien aikana samana.

– Diakoni on ainoa ammattilainen, joka tuntee kokonaistilanteeni ja kysyy, mitä minulle kuuluu

Anna-Maija kokee toimeentulotuen hakemisen raskaaksi mm. sen vuoksi, että hakemuksiin tarvitaan paljon liitteitä.

– Välillä diakoni on auttanut tarkistamaan laskelmia tai hän on etsinyt kaupungilta työntekijän, joka on käynyt päätökset kanssani läpi

Anna-Maijalla on kokemusta siitä, että lapsen asuessa kahdessa kodissa tukiin liittyvät asiat voivat monimutkaistua.

Anna-Maija Tikkanen.

– Lapseni toimeentulotuen perusosa puolitettiin vuoroasumisen perusteella.

Anna-Maija valitti päätöksestä ja perusteli asiaa mm. sillä, että hän asuu kaksiossa lapsen tarvitseman tilan vuoksi ja vastaa tämän kuluista. Päätöstä oikaistiin kahdelta kuukaudelta, muuten valitusprosessi on kesken.

– Usein hätätilanteissa diakoni on ollut ainoa auttaja, Anna-Maija kertoo. Viime kesänä diakoni latasi arvoa Anna-Maijan bussikorttiin tilanteessa, jossa hänen oli päästävä apteekkiin. Bussikortti oli tyhjä, koska terveyskeskukseen oli tullut yllättäviä, ylimääräisiä käyntejä. Lääkkeisiin oli maksusitoumus, mutta bussikorttiasia ei selvinnyt mitenkään, jolloin Anna-Maija otti yhteyttä diakoniatoimistoon.

Jokin aika sitten Anna-Maija kiipeytyi tehdessään muuttoa niin, ettei kyennyt tyhjentämään vanhan asuntonsa jääkaappia. Hän ei löytänyt ketään, joka olisi voinut auttaa.

– Keskustelin diakonin kanssa ja

hän tarjoutui siirtämään tavarat uuteen asuntoon. Olin todella yllättynyt, ja helpottunut.

Joitakin kertoja Anna-Maija on saanut diakoniasta maksusitoumuksen kauppaan.

– Tätä kehittäisin, sillä on työlästä laskea tavarat niin, että ostokset maksavat tasan 20 euroa. Kaupassa apunani ovat lapset laskintensa kanssa, ja vielä kassalta käymme vaihtamassa esimerkiksi sipuleita pienempiin.

Tia-Maria Lehto

Suomessa perusturvan taso on liian matala, sitä pitää nostaa. Diakonian on tärkeää olla mukana köyhyyteen liittyvissä keskusteluissa ja kertoa, mitä ihmisille kuuluu, sanoo Anna-Maija Tikkanen.

Suunnitelmallisella vaikuttamisviestinnällä diakoniatyö näkyväksi

Kirkolliskokouksen avauspuheessaan Turussa (6.11.2018) arkkipiispa Tapio Luoma viittasi Diakoniabarometriin ja totesi, että "kirkon on toimittava sen hyväksi, että toivo säilyisi". Arkkipiispa muistutti kirkon ainutlaatuisesta tehtävästä ja kehotti pitämään esillä toivon näkökulmaa. Tämä on selvä rohkaisu vaikuttamisviestintään. Kirkon strategiat painottavat viestinnän merkitystä, ja suomalaisilla on odotuksia kirkolle: kahdeksan kymmenestä kansalaisesta ajattelee, että tulevaisuudessa kirkon tulisi keskittyä heikommassa asemassa olevien puolesta puhumiseen yhteiskunnallisessa keskustelussa. (Gallup Ecclesiastica 2015).

Uusin diakoniabarometri kertoo siitä, millainen on suomalaisen diakoniatyön todellisuus vuonna 2018. Barometri-julkaisu itsessään on työmme näkyväksi tekemistä, mutta miten saamme diakoniatyöstä ja yhteiskunnallisista epäkohdista viestimisen osaksi arjen työtä ja sen rakentamista?

Diakoniabarometrin tulokset kertovat, että diakoniatyöntekijät tekevät viestinnällä vaikuttamista selvästi vähemmän kuin miten tärkeänä he pitävät sitä. Viestinnän esteeksi on usein kerrottu diakoniatyöntekijöiden työssään kohtaamien asioiden arkaluonteisuus ja se, että työntekijöiden resurssit eivät riitä, mikäli asiakasmäärät kasvavat aktiivisemman viestinnän seurauksena. Viestintä onkin tällä hetkellä enemmän yhteistyökumppaneille ja paikkakuntalaisille tiedottamista kuin varsinaista vaikuttamisviestintää.

Viestinnällä vaikuttaminen ei ole vain palveluista ja tapahtumista tiedottamista, vaan sen tulisi olla epäkohtien

ja tarinoiden esiin nostamista. Diakoniatyötä arvostetaan myös yhteistyökumppaneiden taholta, mutta olisi mielenkiintoista tietää, kuinka monella paikkakunnalla diakoniatyön tekemä työ on kirjattuna esimerkiksi kunnan hyvinvointikertomuksessa.

Digitalisaatio työnteon tavoissa

Diakoniatyöntekijöiden toimiminen sosiaalisessa medias- sa on hyvällä tavalla madaltanut avuntarvitsijoiden kynnystä ottaa yhteyttä diakoniatyöhön. Some-kanavista Facebookia käyttävät diakoniatyöntekijöistä lähes kaikki (93 %). Viime vuosina sosiaalisen median käyttö ja muu verkossa tapahtuva viestintä ovatkin selvästi muotoutuneet osaksi työnkuvaa. Internetissä on toki viestitty jo pidempään sähköpostin ja seurakunnan omien nettisivujen kautta. Palveluohjausta kertoo tekevänsä 33 prosenttia, ja sielunhoidollisia keskusteluja yksityisviestein käy 24 prosenttia barometrin vastaajista. Työn tekeminen verkossa ja sosiaalisessa mediassa haastaa työntekijää siinä, miten hän rajaa omaa persoonaansa, työaikaansa ja työn määrää.

Barometrissa selvitettiin myös digitalisaation näyttäytymistä diakoniatyössä. Muuttuvassa ja digitalisoituvassa yhteiskunnassa diakoniatyöntekijät kantavat huolta digitalisaation synnyttämästä eriarvoistumisesta ja digisyrjäytymisestä. Diakoniatyössä kohdataan jo niitä ihmisiä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä valtavirrasta, koska heillä ei ole digitalisaation edellyttämiä laitteita eikä osaamista. Digitaaliteknologian kehittyminen vaikuttaa tulevaisuudessa yhä enemmän myös kirkon elämään ja toimintaan. Nopeassa tahdissa muuttuva maailma haastaa työntekijöiden osaamista.

Veera Wallenius pahoittelee sitä, että vaikuttamisviestintään ei monissa seurakunnissa ole vielä herätty.

Suunniteltaessa diakoniatyön digitaalisia palveluita on tärkeää pohtia, millä tavalla diakoniatyö voisi tulevaisuudessa lievittää ja korjata digisyrjäytyneisyyttä samalla, kun digitaaliset diakoniapalvelut lisääntyvät. Tulevaisuudessa työntekijän tulee diakoniatyön asiantuntijuuden lisäksi omata monipuoliset viestintä- ja vuorovaikutustaidot. Näihin taitoihin ja työvälineisiin tulisi kiinnittää huomiota seurakunnissa jo nyt.

Suunnitellaanko viestintää?

Diakoniatyöntekijöillä on ajankohtainen tietämys yhteiskunnallisesta tilanteesta ja kyky lukea toimintaympäristöään. Diakoniatyö pyrkii ketterästi mukautumaan ajan ilmiöihin ja haasteisiin, mutta viestinnästä uupuu suunnitelmallisuutta ja digitalisaation mahdollisuudet ovat vielä pitkälti hyödyntämättä. Digitalisoituneen viestinnän suhteen ongelmana tuntuu olevan työntekijän näkökulmasta se, että verkossa tehtävää työtä ei tällä hetkellä tunnusteta tai tunnusteta oikeaksi diakoniatyöksi.

Diakoniatyön viestintäsuunnitelma on vain 12 prosentilla barometrivastaajien työskentelyseurakunnista. Työn näkyväksi tekeminen sekä viestintä- ja toimintasuunnitelmissa ja työntekijöiden tehtäväkuvauksissa nostaisi esille vaikuttamisviestinnän ja verkkotyön merkityksen sekä auttaisi työn suunnittelussa.

Barometrin tulosten perusteella viestinnän suunnittelmattomuuden lisäksi diakoniatyön tilastotietojen hyödyntäminen on hyvin vähäistä diakoniatyöstä viestittäessä, vaikka tällä voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa diakoniatyön asemaan ja päätöksentekoon paikallisseurakunnissa sekä koko kirkon tasolla. Voidaanko jopa ajatella, että vaikenemisellaan diakoniatyöntekijät itse ovat osasyyllisiä ammatillisen diakonian alasajoon diakonian virkojen vähentyessä?

Veera Wallenius

diakonissa

Porvoon suomalainen seurakunta

Digitaalisuus madaltaa kynnystä yhteisöön

Vaikka diakoniatyö pyrkii ketterästi muuttumaan ja mukautumaan ajan ilmiöihin ja haasteisiin, ovat digitalisaation mahdollisuudet vielä pitkälti hyödyntämättä, toteaa Veera Wallenius Diakoniabarometrissa 2018. Diakoniatyön näkökulmasta digitalisaatio haastaa uudistamaan toimintatapoja siten, että huomioidaan ihmisten vuorovaikutuksen ja asioinnin siirtyminen yhä laajemmin tapahtuvaksi verkossa erilaisten teknisten välineiden kautta. Toisaalta on myös tiedostettava ne haasteet, mitä digitalisaatio aiheuttaa heikoimmassa asemassa olevien ihmisten palveluiden saavutettavuudelle.

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan 88 prosenttia 16–89-vuotiaista käytti internetiä vuonna 2017. Tulevaisuudessa yhä suurempi osa myös diakoniatyön asiakkaita tulee käyttämään erilaisia palveluja internetin välityksellä. Jo nyt kuullaan seurakunnista viestejä, että esimerkiksi nuoret aikuiset tai pikkulapsiperheiden vanhemmat lähestyvät diakoniatyöntekijöitä WhatsAppin, Messengerin tai Facebookin kautta.

Koska digitaalisuus on suurelle osalle ihmisistä luonteva vuorovaikutuksen kanava, tulee myös seurakuntien kehittää digitaalisia palvelujaan. Resurssien niukentuminen sekä kirkossa että yhteiskunnassa pakottaa etsimään uudenlaisia tapoja toimia. Teknologian kehitys tarjoaa mahdollisuuksia seurakuntien toiminnan kehittämiseen, monitahoisempaan vuorovaikutukseen ja ihmisten tavoittamiseen yli maantieteellisten rajojen.

Yhteiskunnan palvelut siirtyvät verkkoon

Suomessa on jo otettu käyttöön terveydenhuollon Kanta.fi, ja vuoden 2018 aikana suuri osa viranomaisasioinnista on siirtymässä Suomi.fi-palveluun. Internetin kautta asioinnin lisäksi on myös palveluja, joissa kansalaiset voivat saada luotettavaa tietoa omaan hyvinvointiin ja terveyteen liittyvistä asioista. Esimerkiksi erikoissairaanhoidon verkkopalvelu Terveystyö.fi ja sen osana toimiva Mielenterveystalo.fi tarjoavat monenlaisia omahoito-ohjelmia ja tietoa myös ammattilaisille.

Verkkopalvelujen kautta on myös mahdollisuus liittyä yhteisöön osallistumalla oman vertaisryhmän toimintaan sosiaalisen median tai verkossa toimivien ryhmien kautta.

Siten niiden hyödyntäminen voi tukea osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä tilanteissa, joissa kynnyks lähtea kotoa on korkea tai liikkumisvaikeudet tai pitkät välimatkat estävät toisten joukkoon pääsemisen.

Kasvokkainen vai digitaalinen

Ihmisen kasvokkainen kohtaaminen on diakoniatyön keskeinen arvo, jota digitaalisuuden koetaan usein uhkaavan. Kuitenkin digitaalisia välineitä esimerkiksi terapia- tai ohjauksessa käyttävät ovat todenneet, että inhimillisen läsnäolon ja myötäelämisen välittyminen on mahdollista myös verkon kautta tapahtuvissa kohtaamisissa. Toki tämä vaatii kunnollisia välineitä ja taitoa käyttää niitä.

Myös diakoniatyössä on tilanteita, joissa verkkopalvelut voivat toimia kasvokkaisen kohtaamisen rinnalla ja tarjota matalan kynnyksen mahdollisuuden ottaa yhteyttä työntekijään ja saada apua elämäntilanteeseensa. Etäyhteydet voivat lisätä esimerkiksi syrjäseutujen ihmisten mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai tuoda avun lähelle silloin, kun palveluja on muuten vaikea saavuttaa. Monelle nuorelle aikuiselle chat- tai muu verkkopalvelu tuntuu helpommalta tavalta pyytää apua kuin puhelinsoitto työntekijälle.

Riittääkö osaaminen?

Osalle diakoniatyössä kohdatuista ihmisistä digitaalisten palveluiden käyttö on erilaisten rajoitteiden vuoksi hankalaa tai lähes mahdotonta. Kaikilla ei ole varaa älypuheliimeen tai tietokoneeseen eikä ole riittävästi tukea niiden käyttöön. Diakoniatyö voi tukea välineiden hankintaa, rohkaista asiakasta verkkopalveluiden hyödyntämiseen ja välittää vapaaehtoisia tukihenkilöitä ohjaamaan teknisten välineiden käytössä. Parhaimmillaan digitalisaatio voi

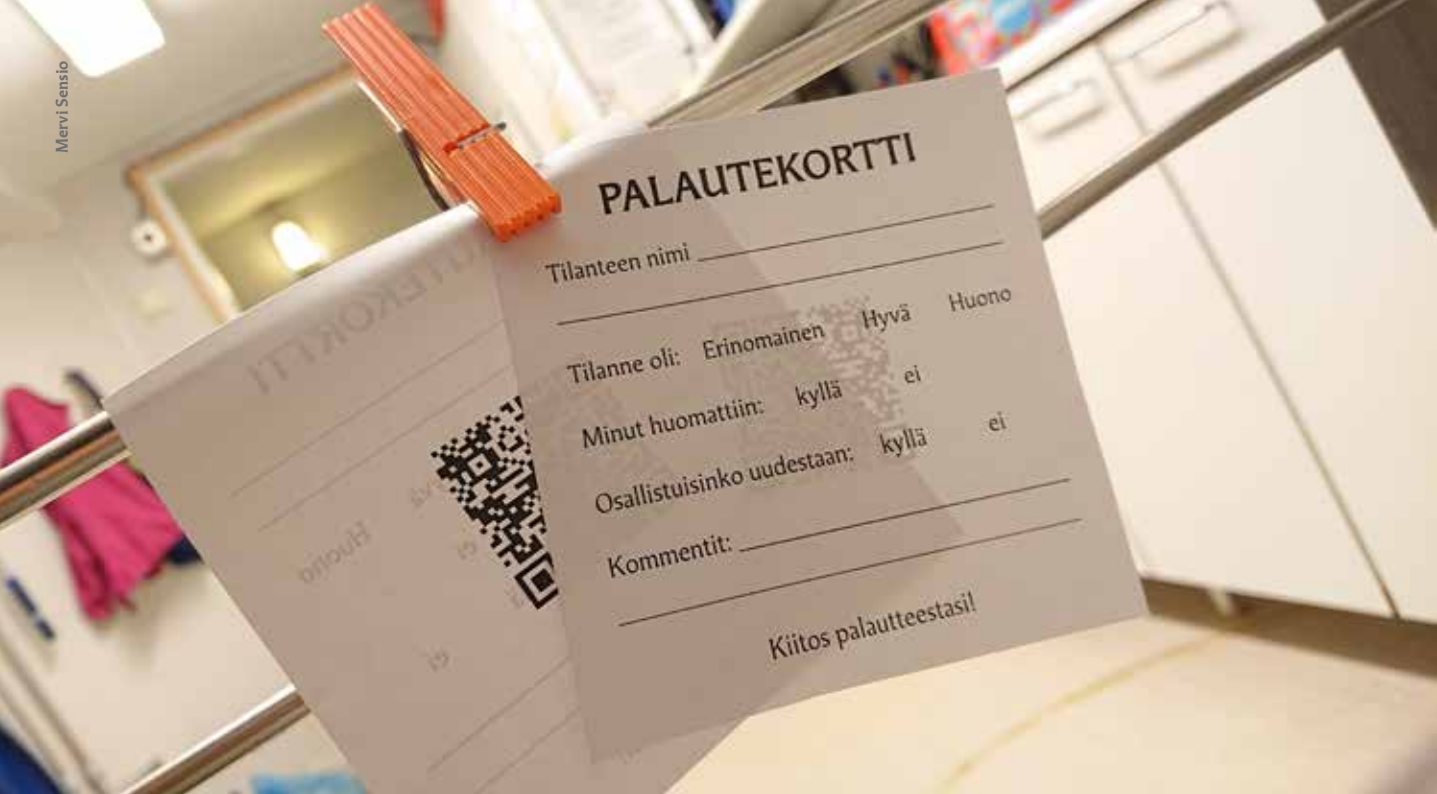
edistää erityisryhmien palvelujen saavutettavuutta. Kuitenkin diakoniatyön on oltava niiden rinnalla ja tukena, jotka jäävät yhteiskunnan nopeissa muutoksissa jalkoihin.

Vaikka digitaalisuus on monella seurakunnan työntekijällä osa omaa arkea, on ammatillisessa digiosaamisessa kehitettävää. Osaamisvajeita on esimerkiksi siinä, kuinka hyvin ymmärretään verkkotyöskentelyn lähtökohdat ja edellytykset omassa työssä ja miten digitaalisuus voisi tukea tätä eri asiakasryhmien kanssa. Kehittyminen vaatii uusien välineiden käytön harjoittelua, rohkeutta uudistaa toimintatapoja ja luottamusta siihen, ettei teknologia sinällään ole este vuorovaikutukselle ja läsnäololle.

Päivi Thitz

lehtori, YTT, diakoni
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnassa kerätään palautetta monella eri tavalla. Kuvassa palautekortti, jonka toisella puolella QR-koodi.

Tiedämmekö me todella, kuka on happy or not?

Tyttäreni toi nähtäväkseni äidinkielen kokeensa. Kokeen lopussa oli kohta, jossa piti arvioida, kuinka hyvin koe oli omasta mielestä mennyt. Sen lisäksi, että lapsi vastasi koealueen tehtäviin, hän itsearvioi osaamistaan. Tyttärelleni itsearviointi oli helppoa, koska hän on harjoitellut sitä pienestä lähtien.

Kun menen tyttäreni kanssa kauppaan, hän haluaa välttämättä arvioida käyntiään palautelaitteen hymiöillä. Avoimiin kysymyksiin hän näppäilee nopeasti vastauksen. Hänelle palautteen anto on osa normaalia kauppa-asiointia yhtä lailla kuin nettimaailmassa tapahtu-

va Youtube-kanavien peukuttaminen.

Toiminnan tai tuotteen arviointiin ja palautteen pyyntöön ei voi olla törmäämättä. On kyse sitten lomatukasta, kauppareissusta tai koulutuksesta, palautetta kysytään. Palautteen tarkoituksena on kehittää tuotetta tai palvelua. Jos palvelu on erittäin onnistunut tai epäonnistunut, palaute syntyy helpommin. Jos ei ole mitään sanottavaa, ei ehkä synny palautetta.

Voiko ja kannattaako seurakunnassa kerätä palautetta?

Osa Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan työaloista on kerännyt palautetta järjestelmällisesti jo useiden

vuosien ajan. Esimerkiksi Mikkelin perheasiain neuvottelukeskus on kerännyt asiakaspalautetta osana valtakunnallista perheneuvonnan palautteen keräämistä. Kokemukset ovat olleet myönteisiä ja auttaneet erityisesti niitä keskuksia, joilla on ostopalvelusopimuksia kuntien tai kuntayhtymien kanssa. Ostajaosapuolet ovat olleet erittäin kiinnostuneita saadusta palautteesta, joka on paikallisesti ja valtakunnallisesti ollut erittäin myönteistä.

Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoneuvosto asetti kaikille seurakunnan työaloille yhteiseksi tavoitteeksi kehittää kohtaamista ja laadunarviointia. Laadunarvioinnin kehittämiseksi haluttiin saada palautetta seurakuntalaisten kokemuksista. Tämän lisäksi arvioinnin välinee-

nä ovat tilaisuuksien kävijämäärät ja työntekijöiden itsearviointi.

Kohtaamiseen liittyvää kehittämistyötä on tehty seurakunnassamme kaikkien työalojen yhteistyönä vuodesta 2016 lähtien. Yhteisiä laadunarviointikriteerejä kehittämään muodostettiin työryhmä, jossa on edustus kaikista työaloista. Tarkoituksena oli luoda kyselypohja, joka toimii seurakunnan tapahtumissa ja tilaisuuksissa työalasta riippumatta. Samalla työalojen oli mahdollista lisätä omia kysymyksiä yhteiseen pohjaan. Kyselyä laadittaessa huomattiin, että yhteinen pohja toimii samantyyppisissä tilaisuuksissa, mutta ei vastaa kaikkien työalojen tarpeisiin. Näin yhteisen kyselyn rinnalle alkoi muodostua erillisiä kyselyitä.

Muun muassa hautajaisiin liittyen kehitettiin kysely, jonka valmisteluun osallistuivat kaikki hautajaisiin liittyvät työalat. Kyselyä kehitettiin yhteistyössä hautaustoimen, suntuoiden, kanttoreiden, keittiötoimen, papiston ja kirkkoherranviraston henkilökunnan kanssa. Kysely antoi jokaiselle työalalle palautetta. Samalla se lisäsi yhteistyötä työntekijöiden välillä.

Kaikki työalat ovat ottaneet palautteen keräämisen osaksi toimintaansa.

Olemmeko kohtaamisen ammattilaisia?

Myös kohtaamiseen liittyvää koulutusta on järjestetty koko henkilökunnalle ja mietitty kohtaamisen eri aspektoja. Seurakunnan työntekijäthän ovat kohtaamisen ammattilaisia – näin olemme tottuneet ajattelemaan. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettemmekö voisi kehittyä kohtaamisessa. Kuinka koostamme itsemme? Entä työtoverimme? Millaisia kohtaajia olemme seurakuntalaisten kanssa? Saatamme helposti ajatella, että tiedämme, milloin kohtaaminen on onnistunut. Kyseessä on kuitenkin subjektiivinen kokemus. Se, miten muut ovat asian kokeneet, on yhtälailla subjektiivista.

On siis tärkeää saada järjestelmällistä palautetta kohtaamisista, jotta voimme kehittyä. Samalla viestimme siitä, että seurakuntalaisten kokemus kiinnostaa meitä ja sillä on meille merkitystä.

Kuluneen kahden vuoden aikana palautetta on saatu yli 4 500 kappaletta. Osa palautteesta on saatu kyselylomakkeella ja osa pikapalautteena HappyOrNot-laitteen kautta. Palautteen arvioimiseen ja sen hyödyntämiseen on kiinnitetty huomiota. Arvioinnissa on otettava huomioon se, että palautteeseen vastaavat usein ne ihmiset, jotka ovat jollakin tavoin jo mukana seurakunnan toiminnassa.

Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista

Palautteista kävi ilmi, että toimintaan osallistujalle työntekijän roolia merkittävämmäksi nousi toisten läsnäoli-

joiden merkitys. Näin ollen kohtaaminen ja sen arviointi ei ollut pelkästään työntekijän kohtaamisen arviointia, vaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkityksen esille tulemista. Tämän palautteen olemme ottaneet tosissaan. Tulevien vuosien painopisteenä seurakunnassamme on vapaaehtoisuuden kehittäminen.

Kohtaamisen kokemus ei tarvitse työntekijää. Sen sijaan, että kysytään tyytyväisyyttä toteutettuun toimintaan, on tarpeen kysyä, mitä seurakuntalaiset oikeasti haluaisivat tehdä ja miten he haluaisivat siihen osallistua. Samalla kyselyä tulee kehittää osallisuuden vahvistamisen suuntaan; Millaisessa toiminnassa seurakuntalaiset voisivat ja haluaisivat toimia?

Sari-Annika Pettinen

diakonian ja erityistyöalojen johtaja
Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta

Diakonian ja erityistyöalojen johtaja Sari-Annika Pettinen on ollut mukana kehittämässä laadunarviointia kaikille työaloille Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnassa. Kuvassa HappyOrNot-laitte pikapalautteen antoon.

ARVOKAS, YKSINÄINEN IKÄIHMINEN

Lähivuosien aikana ikäihmisten määrä kasvaa voimakkaasti. Hyvinvointiteknologian innovaatiot ja digitalisaatio ovat tulleet korvaamaan aiempia ihmiskontakteja. Diakoniatyön rooli tässä muutoksessa on auttaa tasaamaan kuilua ihmisten välillä ja takaamaan osaltaan arvokasta vanhuutta heille, jotka syrjäytyvät nykyajan yhteiskunnan vaatimuksista.

Luin valmisteilla olevaa Ikääntyvän Päijät-Hämeen strategiaa. Pysähdyttävää oli tutkia ennusteita, jonka mukaan alueen yli 75 vuotta täyttävien määrä lähes kaksinkertaistuu vuosina 2020–2040. Ikä kuitenkin on vain numeroita. Joukkoon mahtuu niin voimavaravanhuksia kuin iän heikentämiä. Joka toinen ikäihminen asuu yksin. Kotona elämisen mahdollistaminen koko ihmisen elämänkaaren ajan onkin yksi tämän ajan tavoitteista. Miten tämä haastaa diakoniatyötä?

Tarvitaan ihmiskontakteja

Yksin eläminen ei välttämättä tarkoita yksinäisyyttä, jos ihmisellä on lähi-suhteita korvaavia ihmissuhteita. Mutta yksinäisyys on kuitenkin yleistä, juuri ikäihmisillä. Puolison ja ystävien kuolema jättää jälkiä. Huononeva terveydentila ja heikkenevät aistit luovat rajoja liikkumiselle. Iän tuomat rajoitteet vähentävät elämänpääpiiriä eittämä. Silti tarve ihmiskontakteihin säilyy.

Diakoniatyö ja monet järjestöt tarjoavat lähimmäispalvelua tai ystävätoimintaa. Vaikka lähimmäispalvelu on arvostettua vapaaehtoistoimintaa, silti sitä usein tehdään liian matalalla profiililla. Tällöin toiminta jää monelle tuntemattomaksi. Sitoutuneita vapaaehtoisia on vaikea saada mukaan toimintaan, ja toisaalta ystäväpyyntöjä ei välttämättä esitetä sieltä, missä niitä eniten tarvittaisiin. Löytyisivätkö toiminnan kehittämisen avaimet aktiivisemmasta moniulotteisesta yhteistyöstä eri toimijoiden välillä? Vapaaehtoisten rekrytointi, peruskouluttaminen ja virkistäminen sopivat hyvin yhteistyön kohteeksi, kenties myös keskitetty pyyntöjen vastaanotto.

Lähimmäispalvelu on juuri sitä, mitä tarvitaan yksinäisyyden ehkäisyyn. Mutta haasteena ikäihmisten kohdalla on mm. se, miten palvelut tuodaan ihmisten luo, jos oven avaaminen ei onnistu tai puhelimen kuuluminen on ongelmallista. Myös

palvelua suunniteltaessa on syytä miettiä, auttaako toiminta yksinäisyyteen vai lisääkö se sitä, sillä **Juho Saaren** mukaan yksinäisyys on kytköksissä sosiaalisten suhteiden määrään. Viikoittaiset kontaktit suojaavat yksinäisyydeltä, kun taas kuukausittain tapahtuvat jopa lisäävät yksinäisyyden kokemisen tunnetta.

Diakoniatyön ryhmään kuuluminen on monen vanhuksen viikon kohokohta. Sillä, mikä toimii, on usein enemmän merkitystä kuin sillä, kuka ryhmää pitää. Tällainen ajattelu antaisi tilaa vapaaehtoisille vastuunkantajille, mutta se ei silti vapauttaisi diakoniatyötä toiminnan vastuun kantamisesta ja ryhmänohjaajien tukemisesta. Ryhmätoiminta ei vaadi seurakunnan tiloja, vaan toimintaa voi olla siellä, missä ikäihmisetkin ovat. Olivat kyseessä sitten sukankutojat, ukkorinki, lenkkiporukka, omaishoitajien vertaistuki tai diakoniapiiri, jokainen ryhmä lisää yhteisöllisyyttä ja rikastuttaa ikäihmisen arkea.

Digitalisaation haasteet

Yli 75-vuotiaista päijät-hämäläisistä viidennes käyttää internettiä. Digitalisaatio lisääntyy. Palvelut muuttavat muotoaan. Tämä luo uusia mahdollisuuksia osallisuuteen niille, joille omasta kodista poistuminen on mahdotonta. Valitettavasti se samanaikaisesti vähentää ihmisten keskinäistä fyysistä kanssakäymistä, johon varsinkin ikäihmiset ovat tottuneet. Myös syrjäytyminen lisääntyy niiden ihmisten parissa, joilla ei ole tarvittavia laitteita tai osaamista niiden käyttöön. Kirjautumiset salasanoineen ovat jo haaste sinänsä. Entä kun tähän yhdistetään heikentyvä muisti ja näkö sekä muut iän tuomat ongelmat?

Digimaailmaan on kenen tahansa hyvin vaikeaa päästä mukaan yksin. Tarvitaan rinnallaolijaa, joka yhä uudestaan ja uudestaan jaksaa ohjata samaa asiaa. Tällaista palvelua ei tällä hetkellä ole riittävästi saatavilla. Koska diakoniatyön tulee kulkea niiden rin-

Leena Kanninen

Päivi Salojärvi isänpäivän iltana Asikkalan kirkossa.

nalla, joita kukaan muu ei auta, olisiko tässä eräs diakoniatyön haasteista? Digitalisaatioon liittyy myös runsaasti eettisiä kysymyksiä. Olisiko diakoniatyön kannettava huolta myös tästä seikasta ja asettauduttava niiden heikkompiosasten rinnalle, jotka eivät välttämättä ymmärrä tätä ongelmaa?

Lähimmäisistä huolehtimisen lisäksi seurakunnan eräänä ydintehtävänä on tukea ihmisen kasvua kristittyinä läpi elämän. Seurakunta- ja ehtoollisyhteys kuuluvat osana tähän. Yhteys ei voi loppua siihen, kun ihminen ei enää jaksa itse lähteä kirkkoon. Ikäihmisten määrän lisääntyessä myös sielunhoidolliset kotikäynnit oletettavasti lisääntyvät. Saattohoito kotiin ja kuoleman kysymykset yleistyvät. Diakoniatyöntekijän kanssa käydyt keskustelut, Raamatun luku, virsien laulaminen ja kotiin tuotu yksityinen ehtoollinen konsekkroiduin eli pyhitetyin ehtoollisainein tukevat seurakuntayhteyden säilymistä elämän loppuun saakka.

Diakoniatyön tulee puolustaa ja osaltaan mahdollistaa ihmisarvoista elämää läpi elämän. Mutta olemmeko valmiita siihen väestörakenteen muuttuessa?

Päivi Salojärvi

diakoniatyöntekijä
Asikkalan seurakunta

"Sain kolme otto- flikkaakin omien lisäksi"

Kun omat 50-vuotisjuhlat lähestyivät, päätti musiikin lehtori Hanne Orrenmaa, että juhlat "eivät olisi mitään pönötystä", vaan jotain hyvää tulisi myös laittaa kiertämään. Hän perusti hyväntekeväisyisyhdistyksen. Tuolloin järjestettiin kaksi jättimäistä konserttia, joiden tuotto käytettiin ikimetsien hyväksi. Häntä itseään jäi vielä vaivaamaan ajatus, että jotain muutakin voisi laittaa alulle. Koska Nurmon lukiossa ei ollut vielä hyväntekeväisyyteen keskittyvää kurssia, hän pani tuumasta toimeen ja marssi apulaisrehtori Reijo Tuovisen juttusille.

Kati Latikka

Tuovinen oli tahollaan jo ehtinyt ajatella, että lukiolaisille voisi olla jotain käytännönläheistä kurssia tarjolla. Hänellä oli toive kurssista, joka olisi tekemällä oppimista. Orrenmaan esittäessä ajatustaan hyväntekeväisyyskurssista alkoi tuleva hahmottua. Alusta asti oli selkeänä näky, että seurakunta tulisi mukaan. Koululla oli hyvä kokemus siitä vahvasta yhteistyöstä ja kumppanuudesta, joka seurakunnan ja koulun välillä on. Ja mikäpä sen kristillisempää kuin lähimmäisen auttaminen.

Vanhustyö tuntui luontevalta ajatukselta kurssin sisällöksi. Tuovinen oli yhteydessä Nurmon kappeliseurakunnan johtavaan kappalaiseen, joka puolestaan kertoi ajatuksesta vanhustyöstä vastaavalle diakoniatyöntekijä **Katja Kankaanpäälle**. Kankaanpäälle tieto tulevasta kurssista oli mieluisen vastaus jo pitkään mieltään askarruttaneen kysymykseen, kuinka voisi työssään yhdistää nuoria ja ikäihmisiä. Kurssi tuli siis kuin tilauksesta.

Nuoret ottavat vastuuta

Anna hyvän kasvaa -kurssi on yksi lukiolaisille tarjottavista teemaopinnoista, ns. monia oppiaineita läpäisevä kurssi. Ensimmäinen kurssi oli vuonna 2014, ja niitä on toteutunut kolme kappaletta. Kurssin alussa koonnutaan yön yli kestävään koulu-

tukseen Seinäjoen seurakunnan leirikeskus Lankariin. Vetäjinä toimivat Tuovinen ja Orrenmaa. Myös Kankaanpää on mukana ja antaa kurssilaisille panoksensa diakoniatyöntekijän näkökulmasta. Alkukoulutuksen jälkeen lukiolaiset käyvät joko pareittain tai kolmen hengen tiiminä Kankaanpään etukäteen kaupungin päivätoiminnan tai kotihoidon kautta etsimien ikäihmisten luona.

Ensimmäiseen lukiolaisten ja "oman vanhuksensa" tapaamiseen menevät aina mukaan sekä diakoniatyöntekijä että opettaja. Tämän tapaamisen jälkeen lukiolaiset voivat sopia itsenäisesti seuraavat käyntinsä. He pitävät myös kurssipäiväkirjaa tapaamisista. Viimeisimmällä kerralla kurssipäiväkirjana toimivat omat WhatsApp-ryhmät, joissa ohjaava opettaja ja diakoniatyöntekijä olivat mukana. Kurssin loputtua kaikki kokoontuvat yhteen, niin nuoret kuin ikäihmisetkin, keskustellaan kokemuksista -sekä tietenkin lauletaan.

Tuovinen näkee kurssin tärkeäksi anniksi sen, että nuoret ottavat hienosti itse vastuuta. Opettajat tavaltaan pötkäyvät nuoret liikkeelle, mutta nuoret itse luovat suhteen ikäihmiseen. Heillä on vapaus mutta myös vastuu, heihin luotetaan. Kankaanpää näkee kurssilla myös sen mahdollisuuden, että joku nuorista saattaa saada kimmokkeen jatkaa sosiaali- ja terveysalalle.

Raili Ujanen ja Emma Vedenjuoksu tutustuivat toisiinsa Anna hyvän kasvaa -kurssilla.

Ihmisen iällä ei ole väliä

Raili Ujanen, 85, ei epäröinyt, kun häntä pyydettiin mukaan yhdeksi kurssin ikäihmisistä. Hänellä on siitä hyvät kokemukset, sillä hän on antanut jo kahtena vuonna nuorten tulla kotiinsa. ”Sain tytöiltä voimaa. Tytöt osasivat keskustella mun kanssa ja kuuntelivat mun tarinaani. Yhteys oli voimakas. Kuinka ne voikaan olla noin fiksuja? Olen paljon saanut ja on jännä huomata, että tämän ikäihmisenkin voi omaksua vielä niin paljon.”

Yksi Railin luona käyneistä nuorisista on abiturientti **Emma Vedenjuoksu**. Railin luona käydessään nuoret mm. kokosivat yhdessä leikekirjaa, siivosivat yläkaappeja, leipoivat, vaih-

toivat verhoja ja tietenkin keittivät kaffetta. ”Tytöt eivät koskaan sanooneet, että ei kiinnosta, kun kerroin tarinaani. Ja sopivat muutenkin keskenään hirveän hyvin.” Ujanen näytti haastattelun lomassa saamiaan yliopilaskuvia ensimmäisiltä luonaan käyneiltä nuorilta. Hanne Orrenmaa toteaa, että saadut kuvat kertovat paljon kurssin merkityksestä: yhteyttä voidaan pitää vielä kurssin jälkeinkin.

Emma Vedenjuoksu koki ajankäytön haastavaksi, sillä kurssi ei ole lukujärjestyksessä vaan ylimääräinen, oman kiinnostuksen vuoksi valittu. Asiaa kuitenkin helpotti kotikäyntien sopiminen omien mahdollisuuksien mukaan. Jos oli tiukka viikko opinnoissa, ei tarvinnut edes sopia koti-

käyntiä. ”Aluksi jännitti, koska vastassa oli uusi ihminen. Kokeeko hän, että olen liian nuori, vai saanko olla oma itseni siellä. Mutta kun mukana olivat kaksi kaveria ja opettajat ensimmäisellä käynnillä, niin helpotti. Huomaa, että ihmisiä tässä kaikki ollaan. Oleminen Railin luona oli erilaista kuin pelkästään kavereiden kanssa, jolloin taas kännykät ovat yleensä kanssakäymisessä mukana. Huomasin, että kohtaamisessa lopulta ei ole väliä, minkä ikäinen ihminen on.”

Kati Latikka

vastaava diakoniatyöntekijä
Nurmon kappeliseurakunta

Hyvää yhteisöllisyyttä ja yhdessä elämisen taitoa

Conviviality-ajatukselle laaja-alaista käyttöä

Jouko Porkka toteaa, että conviviality-termille on vaikea antaa tarkkaa määritelmää. Käytännössä kysymys on työotteesta tai asenteesta, jossa korostuu dialogisuus, yhdessä tekeminen ja yhdessä etsiminen.

– Erilaisuutta ei tule vain ymmärtää vaan myös arvostaa. Englanninkielisen conviviality-sanan voi kääntää myös vieraanvaraisuudeksi, mutta tässä yhteydessä on parempi puhua yhdessä elämisen taidosta ja hyvästä yhteisöllisyydestä. Tämä on myös termin ajatus saksan- ja espanjankielissä, Diakin lehtorina toimiva **Jouko**

Hannele Porkka

”Konvivialiteetti voidaankin parhaiten ymmärtää asenteena; yhdessä elämisenä ja solidaarisuutena, resurssien jakamisena ja yhteisenä taisteluna ihmisarvon ja kestäväen yhteisön puolesta, kuten Tony Addy asian on tiivis-tänyt”, toteaa Jouko Porkka.

Porkka pohtii. Käsite voitaisiin hänen mielestään suomentaa konvivialiteetiksi.

Porkka sanoo conviviality-ajatuksen olevan tarkoituksenmukainen hyvin monentyyppisillä sektoreilla. Selkeimmin se linkittyy esimerkiksi lasten ja nuorten, vanhusten, vammaisten, maahanmuuttajien, koulutuksen ulkopuolella olevien ja työttömien parissa tehtävään työhön.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on määritellyt itseään viime vuosina vieraanvaraisuuden kirkoksi. Porkan mielestä termi on sisällöllisesti hieman ongelmallinen.

– Termin voi mieltää siten, että joku on vieras ja joku on isäntä. Conviviality lähtee siitä, ettei ole vieraita ja isäntiä vaan ollaan samalla viivalla ja tasolla. Jokaisella on jotain annettavaa. Esimerkiksi vanhaan körttiläiseen perinteeseen sisältyy sama ajatus: kävin sairailta oppimassa.

Porkka muistuttaa, että vanhoissa kyläyhteisöissä oli samanlaista asennetta. Lapsia ja vanhuksia hoidettiin, ja asioita ylipäätään tehtiin yhdessä.

– Setäni oli rakennusurakoitsija. Iso ukkolauma oli hänellä töissä aina kesäisin. Jokainen mahtui tiimiin ja jokainen sai olla hyödyksi. Vanhojen aikojen muistelussa on tietysti myös idealisointia, mutta on siinä totta ainakin toinen puoli.

Porkan mukaan nykyään vastaavanlainen mentaliteetti pitää erikseen rakentaa.

– Nykyisenkaltaisessa kaupunkikulttuurissa – tai nykyisessä ajassa – asiat eivät rakennu itsestään, vaan te-

kemisen on oltava suunnitelmallisempaa ja tietoisempaa. Convivialityn eetos poikkeaa paljon markkina-talouden eetoksesta.

Porkka toteaa, että convivialityn periaate on yksinkertainen.

– Haasteena on käytännön toteutus.

Pohjaa Espanjasta, Meksikosta ja Itä-Euroopasta

Conviviality-käsitteen alkuperä linkittyy 800–1500-lukujen

Espanjaan. Kristityt, juutalaiset ja muslimit elivät tuolloin Andalusiassa keskenään sulassa sovussa.

– Tuota on kutsuttu myös kultaiseksi ajaksi. Andalusiassa keskityttiin rakentamaan yhteistä hyvää, Porkka kertoo.

Nykymuodossaan conviviality-käsitettä käytti ensimmäisen kerran itävaltalainen **Ivan Illich** vuonna 1973. Illich oli katolinen pappi ja filosofi, joka muun muassa perusti Meksikon Cuernavacaan Center for Intercultural Documentation -tutkimuskeskuksen vuonna 1961.

– Ymmärtääkseni Illich omaksui conviviality-käsitteen espanjankielestä työskennellessään Meksikossa.

Conviviality-toimintamalleja ollaan työstetty vuodesta 2011 lähtien Luterilaisen maailmanliiton ja Interdiacin piirissä. Projektia ovat kehilleet muun muassa eri maiden paikallisseurakuntien edustajat

– Sen puitteissa on järjestetty koulutuksia, tuotettu materiaalia ja kehi-

Korson seurakunnassa Yhteisen pöydän yhteisölounaalla hävikistä yhdessä tehty ruoka maistuu monen ikäiselle syöjälle.

tetty toimintamalleja. Mukana on ollut lähinnä Luterilaisen maailmanliiton, Itä-Euroopan kirkkojen sekä Saksan, Suomen, Ruotsin ja Norjan kirkkojen edustajia.

Interdiac on hyödyntänyt convivialityä Itä-Euroopassa vanhoilla sosialistisilla alueilla. Porkkan mukaan monissa noiden alueiden kylissä eri uskontojen edustajat ovat eläneet yhdessä tuhansia vuosia.

– Joissain kylissä saattaa olla 13–15 eri kieltä ja kulttuuria. Väkeä ei jaeta vastaanottajiin ja tulijoihin. Convivialityn ajatus syvenee tällaisessa ympäristössä. Erilaisuus ei olekaan ongelma vaan rikkaus.

– Itsestään ja uskonnostaan on mahdollista oppia uutta. Yhdessä voimme olla enemmän.

Yhteinen pöytä -toiminta hyvä esimerkki

Suomessa convivialityn näkökulmaa on voinut opiskella esimerkiksi DIAK:in koordinoimilla yhteisönrakentajat-kursseilla, joita seurakunnat, järjestöt ja kaupungit ovat järjestäneet yhteistyössä. Kurseille on osallistunut niin työntekijöitä kuin vapaaehtoisia. Sisältöinä ovat olleet muun muassa yhteisölliset menetelmät ja osallisuuden tukeminen.

– Conviviality ei ole kuitenkaan yhdellä kurssilla ulkoa opeteltava asia, vaan tuota asennetta ja työtettä voi opetella koko elämän ajan. Convivialityn ajatuksen tulee näkyä myös toiminnan rakenteissa, sanoo Porkka.

Porkka toteaa, että Suomessa conviviality-käsite on noussut viime

vuosina esiin erityisesti maahanmuuttokysymysten myötä.

– Suomalaisessa yhteiskunnassa tuntuu vallitsevan aika laajasti ajatus antajista ja saajista. Mielestäni meidän kirkossammekin on varsin paljon tällaista ajattelua.

Hyvänä käytännön esimerkkinä Porkka mainitsee Vantaan seurakuntayhtymän, Vantaan kaupungin ja Sitran Yhteinen pöytä -toiminnan.

– Ajatuksena ei ole vain se, että jotkut tulevat syömään ilmaiseksi. Ruokaa tehdään yhdessä ja ruoka syödään yhdessä. Tärkeää ovat sekä ruokailu että toiminnan luoma yhteys. Niin kirkossa kuin muualla yhteiskunnassa on luotava lisää tämänkaltaisia hyvän kohtaamisen foorumeita.

Juhana Unkuri

Kela ja diakoniatyö etsivät vuoropuhelun paikkoja

Asiakas on ykkönen, kun Kela ja diakoniatyö hakevat uusia yhteistyön muotoja. Kumppanit uskovat, että ajatustenvaihto hyödyttää kaikkia osapuolia.

Vilkas puheensorina täytti auditorion, kun Helsingin seurakuntien diakoniatyö ja Kela järjestivät yhteisen keskustelutilaisuuden, D-areenan, lokakuun lopussa. Asumisen kysymyksiin keskittynyt tapahtuma oli pääkaupunkiseudulla ensimmäinen laatuaan.

Tänä syksynä Kela oli ensimmäistä kertaa mukana myös kirkon diakonian päivillä Lahdessa. Positiivinen palaute osallistumisesta kiteytyi kommentteihin *Ihanaa, että olette mukana täällä ja Tajuttoman hieno asia, että olette paikalla.*

”Diakoniatyöntekijät arvostivat erityisesti sitä, että he pääsivät keskustelemaan kasvotusten kelalaisten kanssa”, kertovat erikoissuunnittelija **Anne Kyllönen** ja suunnittelija **Tiina Joonan**. He työskentelevät Kelassa muun muassa verkostoyhteistyön parissa.

Kyllösen ja Joonan mukaan yhteistyötä Kelan ja diakoniatyön välillä on ollut ennenkin, mutta se on ollut paikallista ja siksi hyvin vaihtelevaa. Joillain paikkakunnilla diakonit ovat esimerkiksi vierailleet Kelan toimipisteessä, ja omasta toiminnasta on kerrottu puolin ja toisin. Myös Kelasta on tehty vastaavia vierailuja seurakuntiin.

”Diakonit toivoivat yhteistyön lisäämistä yhteisen ymmärryksen kasvattamiseksi. Meillekin yhteistyön kehittäminen ja vuoropuhelun jatkaminen on tärkeää”, he sanovat.

Apua heikoimmassa asemassa oleville

Helsingin seurakuntien diakonian päällikön **Kirsi Rantalan** mukaan Kelan ja diakoniatyön kohtauspisteitä ovat olleet etenkin arjen työtilanteet. Tyypillinen esimerkki on, että diakoni soittaa Kelaan selvittääkseen asiakkaansa kanssa tämän etuuksiin liittyviä asioita.

”Meidän työmme on paljolti asiakkaan kuulemista ja ohjaamista oikean avun piiriin. Diakoniatyö tulee myös taloudellisesti apuun siinä vaiheessa, kun ihminen on jo saanut lain sallimat tuet”, Rantala sanoo.

Kelan kokemusten mukaan diakonien yhteydenotot koskevat useimmiten toimeentulotukea tai asiakkaan ohjaamista oikeaan suuntaan. He myös auttavat hakemusten täyttämässä ja Kelan päätösten ymmärtämisessä. Usein asiakkaalla ei ole kykyä tai mahdollisuutta sähköiseen asiointiin.

”Diakonit ovat usein tekemisissä heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden kanssa, jotka eivät välttä kykene tai jaksavat selvittää tilannettaan Kelalle. Silloin on Kelan ja diakoniatyön yhteistyön paikka”, Anne Kyllönen toteaa.

Hänen mukaansa yhteistyön merkitys kasvaa entisestään, jos sote-uudistus toteutuu. Muutos vaatii palvelujen kehittämistä kaikilta osapuolilta, ja asiakaspalvelussa tarvitaan yhä enemmän ohjausta ja neuvontaa.

Toimeentulotuki tiivistää yhteyttä

Perustoimeentulotuki siirtyi kunnilta Kelalle vuoden 2017 alussa. Kelan ryhmäpäällikkö **Sanna Nyholm** arvioi, että tarve yhteistyön syventämiseen on virinnyt tämän muutoksen seurauksena.

”Uskoisin, että seurakunnilla ovat olleet tiiviimmät yhteydet kunnan sosiaalityöhön kuin Kelaan. Nyt kun toimija on vaihtunut, on rakennettava vuoropuhelun paikkoja”, hän sanoo.

Nyholm johtaa 140 työntekijän ryhmää, johon kuuluu toimeentulotuen, työttömyysturvan ja asumistuen etuuskäsittelijöitä. Muutoksen alkuvaiheessa toimeentulotuen käsittelyajat ylittyivät. Tätä nykyä hakemukset saadaan Nyholmin mukaan käsiteltyä lain edellyttämässä seitsemässä arkipäivässä ja kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana arkipäivänä.

”Pahimmassa vaiheessa vuoden 2017 alussa asiakkaat varmasti kääntyivät myös kunnan ja diakoniatyön puoleen. On luonnollista, että hädän tullen ihminen ottaa yhteyttä kaikkiin toimijoihin”, Nyholm sanoo.

Hänestä yhteistyö lisäisi Kelan toimintatapojen tuntemusta. Akuuteissa tilanteissa kysymyksiin saa vastauksia uuden, yhteistyökumppaneille tarkoitetun chat-palvelun kautta tai puhelimitse.

”Toki meitäkin hyödyttää se, että osaamme kertoa kumppaneidemme palveluista”, Nyholm toteaa.

Kohti syvempää ajatustenvaihtoa

Helsingin D-areenaan osallistui tapahtuman teemaan liittyen myös asumistuen saajia, joilta kuultiin kiipeitäkin puheenvuoroja asumisen kalleudesta. Diakoniapäällikkö Kirsi Rantala toivoo, että yhteisiä keskustelufoorumeita syntyy muidenkin aiheiden ympärille.

Diakoniapäällikkö Kirsi Rantala (vas.) ja Kelan ryhmäpäällikkö Sanna Nyholm pitivät D-areena onnistuneena tapahtumana, jonka pohjalta yhteistyötä on hyvä jatkaa.

Ryhmäkeskusteluissa pohdittiin näkökulmia ja ratkaisuja asumisen kalleuteen Helsingissä.

”Minusta on tärkeää saada kuuluviin niiden ihmisten ääni, joiden tukemiseen me kumpikin osallistumme. On myös tärkeää oppia ymmärtämään, mitä tuen tarpeen takana on, jotta pystyisimme vaikuttamaan ongelmien juurisyihin”, hän sanoo.

Rantala kertoo ilahduneensa siitä, kuinka innostuneesti Kela lähti mukaan tapahtuman järjestämiseen. Myös Sanna Nyholm kertoo yhteisen sävelen löytyneen nopeasti.

”Monesti ongelmat syntyvät siitä, jos ei ymmärretä toisen toimintaa eikä ole riittäviä kanavia käydä keskustelua. Vuoropuhelun myötä löytyvät

muutkin yhteistyön mahdollisuudet. Ja se koituu asiakkaan hyödyksi”, Nyholm tiivistää.

Helinä Kujala

Diakoniatyöntekijät voivat olla yhteistyöhön liittyvissä asioissa yhteydessä Kelan erikoissuunnittelijaan Anne Kyllöseen, anne.e.kyllonen@kela.fi. Yhteistyökumppaneille lisätietoa (mm. chat-palvelu) osoitteessa www.kela.fi/yhteistyokumppanit. Juttu julkaistaan myös Sosiaalivaikutus.fi-lehdessä.

Jätkäsaaren kappeli on toivon signaali

Jätkäsaaren kaupunginosa Helsingin eteläosassa on maamme nopeiten kasvava alue. Helmikuussa 2018 avattu Hyvän toivon kappeli on Helsingin tuomiokirkkoseurakunnan panostus kiinnostavaan kaupunginosaan.

– Haluamme olla valoisa ja vieraanvarainen paikka Jätkäsaaren sydämessä. Kappeli on alueen asukkaita, mutta samalla kaikkia muitakin varten, kertoo Helsingin tuomiokirkkoseurakunnan kappalainen **Hannu Varkki**.

Jätkäsaari on entistä satama-alueita ja täyttömaata. Nyt alueella asuu noin 8000 asukasta. Tulevaisuudessa väkimäärä voi olla jopa yli 20 000. Oman leimansa kaupunki-

nosaan antaa aivan vieressä sijaitseva Länsisatama.

Alueella kävellessä Hyvän toivon kappeli tulee vastaan kuin huomaamatta. Se sijaitsee kerrostalon alakerrassa. Useita rakennustyömaita on ympärillä kertoen Jätkäsaaren jatkuvasta kasvusta.

– Siinä mielessä olemme perinteisessä mielessä ”kirkko keskellä kylää”, koska kappelimme joka puolella on asutusta, Varkki pohtii.

Yhteisöllisyys korostuu

Hyvän toivon kappelin perusajatus rakentuu vahvasti yhteisöllisyyden varaan. Jätkäsaarella kenelläkään ei ole vahvoja juuria, koska kaupunginosa vasta rakentuu.

– Kukaan ei myöskään pysty täällä sanomaan ”näin meillä on aina tehty”. Voimme vaikka ihan spontaanisti muuttaa kirkkosalissamme tuolien järjestystä, Hannu Varkki huomauttaa.

Jätkäsaari on valtakunnallisestikin monenlaisen kaupunkikehittämisen koelaboratorio. Kaupunginosa tavaltaan hakee koko ajan identiteettiään.

– Isolla osalla tänne muuttavista ihmisistä on ainakin jossakin määrin yhteisöllisyyden kaipuuta. Siihen mekin haluamme eri tavoin vastata.

Hyvän toivon kappelin käytännön toimintaa hahmoteltiin jo ennen avajaisia neljässä ideapajassa. Niissä oli mukana myös seurakuntalaisia.

– Ideoita työpajoista syntyi kaikkiaan yli 200. Joitakin olemmekin jo pystyneet toteuttamaan.

Hannu Varkki korostaa, että vapaaehtoiset ovat elinehto Hyvän toivon kappelin toiminnalle.

– Meidän palkattujen työntekijöiden tulee osata kuunnella, kohdata, arvostaa ja kiittää heitä.

Seurakuntalaiset mukaan

Jätkäsaaren kappelin toiminnan ytimessä on messu, joka pidetään joka sunnuntai klo 12. Messun jälkeen voi olla vielä erilaisia keskustelu- ja musiikkitilaisuuksia hengellisistä teemoista.

– Messuistamme on haluttu rakentaa syviä ja hengellisesti avaria. Toivomme, että ihmisten on helppo tulla niihin mukaan, Varkki toteaa.

Lisäksi Hyvän toivon kappelin ovet pidetään auki viikoittain ainakin ma-to klo 14–19.

Vesa Keinonen

Hannu Varkki on tyytyväinen siihen, että uudessa Hyvän toivon kappelissa on valmiudet kokeilla ennakkoluulottomasti uutta.

– Paikasta vastaavat silloin luottoseurakuntalaiset laaditun vuorolistan mukaan. Kappeliin voi tulla hiljentymään, tutustumaan toisiin, tekemään etätöitä tai vaikka ihan vapaasti oleilemaan.

Lasten ja nuorten käyttöön on kappelista on varattu viihtyisät tilat, joihin pääsee oman sisäänkäynnin kautta. Tiloissa toimii muuan muassa erilaisia kerhoja.

Tahtotilaa monenlaiseen yhteistyöhön

Hyvän toivon kappelilla on Hannu Varkin mukaan valmiutta toimia yhteistyössä monenlaisten tahojen kanssa. Projekteja on alustavasti suunniteltu muun muassa kaupunginosassa loppuvuonna aloittavan yleisen saunan kanssa.

– Olemme myös mukana Jätkäsaaren nettipohjaisessa tilapankissa, josta kuka tahansa voi varata kappelimme tiloja. Toiminnan ei tarvitse olla millään tavalla hengellistä. Varaaja voi noutaa avaimen läheisestä baarista.

Aivan tuntumassa sijaitsevan vilkkaan Länsisataman kanssakin on jo toteutettu yhteistyötä.

– Pidimme siellä viime vuonna Kauneimmat Joululaulu -tilaisuuden. Jatkossa yhteistyötä tulee varmaan lisääkin.

Uutena avauksena on Jätkäsaarella päätetty ensi vuonnan käynnistää yhteisöruokailu.

– Sen ideointi seurakuntalaisten kanssa on lähtenyt liikkeelle hyvällä vauhdilla. Olemme saaneet yhteisöruokailun pyörittämiseen myös työntekijäresurssia.

Kappalainen Hannu Varkki uskoo Hyvän toivon kappelin tulevaisuuteen urbaanin kiehtovassa kaupunginosassa.

– Toivoisin, että näkyisimme jatkossa vieläkin enemmän seurakunnan ulkopuolelle ja että ihmisillä säilyisi rohkeus toteuttaa täällä erilaisia asioita.

Tilat joustavat

Jätkäsaaren alueen diakoniatyöstä vastaa Helsingin tuomiokirkkoseurakunnan diakoniatyöntekijä **Leena Kopperi**. Hänen mukaansa uuden kirkkotilan rakentaminen nykyisinä aikoina on jo sinällään merkittävä panostus ja myös arvovalinta.

– Kaikki työntekijämme ovat olleet jo näiden tilojen suunnitteluvaiheessa mukana. Tilojen muunneltavuus nousi hyvin tärkeäksi asiaksi. Lasten ja nuorten puolella on paljon leikki- ja oleskelualueita. Kyseiset tilat taipuvat monenlaiseen käyttöön.

Pääovesta sisään tultaessa on puolestaan viihtyisiä aula-tila, jossa voi lueskella lehtiä ja juoda kahvia. Aina ennen messua nautitaan kirkkokahvit – ja myös se jälkeen.

Kaunis kirkkosali antaa levollisen vaikutelman. Sisustuksessa on käytetty paljon vihreää väriä ja puupintoja.

– Kirkkosalimme on helposti muunneltavissa väliseiniä käyttäen. Siellä voi olla samaan aikaan hyvinkin monenlaista toimintaa.

Leena Kopperin mukaan kappelintilojen muunneltavuus erilaiseen käyttöön on tärkeä asia.

Kappeli rakentaa merkityksiä

Jätkäsaaren kappeli on moderni, mutta sinnekään ei ole helppoa saada sisään niitä urbaaneja ihmisiä, jotka kokevat kirkon itselleen vieraana.

– Kynnys avata seurakuntatilan ovi on monella suuri. Meiltä vaaditaan jatkuvaa työtä, jotta saisimme sitä laskettua. Ehkä tällaisen kappelitilan tapahtumiin on helpompi saada ihmisiä tulemaan mukaan kuin suoraan messuun, Kopperi pohtii.

Hyvän toivon kappelilla matalan kynnyksen ”sisäänheittotoimintaa” on esimerkiksi tiistaisin toimiva Kappeli-kahvila.

– Se on avoin olohuoneemme, jonne voi poiketa kuka tahansa. Tarjolla on kuppi kuumaa ja seurustelua toisten ihmisten kanssa. Joskus mukana on jotain toiminnallistakin, kanttorimme voi esimerkiksi laulattaa väkeä.

Hyvän toivon kappelin diakoni näkee elämän ytimessä olevan kokemuksen ja kokemuksellisuuden. Tuo kokemus saadaan tiloista, ihmisistä, uskosta ja Jumalasta, ja se syntyy yhteyden ja kohtaamisten kautta.

– Me täällä kappelilla voimme olla rakentamassa merkityksen syntymistä niin, että se välittäisi ihmisen kulloiseenkin elämäntilanteeseen mahdollisimman paljon myönteisyyttä ja toivoa. Siinä on meidän keskeinen tehtävämme, Leena Kopperi pohtii.

Vesa Keinonen

Miten diakoniaa johdetaan kohti yhteistä hyvää?

Legot reittinä ratkaisuihin

Legoja on käytetty bisnesmaailmassa jo ainakin 10 vuoden ajan strategiatyöskentelyjen tukena. Lego Serious Play, suomennettuna "Tosileikki", on metodi, jossa legojen avulla etsitään vastauksia vaikeisiin kysymyksiin.

Kun puhutaan vaativista, monimutkaisista ja vaikuttavan tärkeistä teemoista, ajatukset saattavat jumiutua paineen alla ja voi olla vaikea löytää ratkaisuja tai varsinkaan tuoreita ja uusia näkökulmia. Legotyöskentelyn tarkoituksena on lähestyä asiaa leikin kautta ja mahdollistaa luovaa flow-tilaa. Taustafilosofia pohjaa oletukseen, jossa "vastaukset ovat jo tässä huoneessa". Vastausten esiin saamisen keinona on "ajatella käsillään".

Legorakennelma on symbolinen työ, joka tavoittaa käsiteltävästä asiasta joitakin olennaisia piirteitä todennäköisesti toisella tavalla kuin pelkät sanat. Ilman sanoja ei tässäkään työskentelyssä toimita, sillä rakentamisen jälkeen idea jäsentyy, kun rakennelman tekijä kertoo muille, mitä mikäkin palikka hänelle symboloi.

Legotyöskentelyn kulku

Legotyöskentelyn aluksi määritellään, mihin kysymykseen legojen kanssa etsitään vastausta. Tämä määrittely antaa työskentelyn suunnan, mutta ei vielä tarjoa ratkaisuja. Määrittelyä ei kannata yrittää viedä liian yksityiskohtaiseksi. Legotyöskentely on parhaimmillaan silloin, kun käsiteltävään ongelmaan tai vastausta vaativaan kysymykseen ei

ole vielä olemassa ilmeisiä vastauksia. Onnistuminen edellyttää osallistujilta vähintäänkin keskivertoista halukkuutta työskennellä aiheena olevien asioiden äärellä luovassa hengessä. Ajatuksena on, että varsinainen rakentaminen tapahtuu "flow"-tilassa, jolloin ei suuremmin ajatella eikä kyseenalaisteta, vaan annetaan vaan käsien rakentaa. Aiempaa kokemusta legoista tai legotyöskentelystä ei tarvita.

Rakentamista varten varataan jokaiselle osallistujalle legopalikoita. Luovuutta ruokkii, jos palikat tarjoavat mielikuvituksellisia rakentamisvaihtoehtoja. Määrää voi pitää maltillisena, ettei mieluisen palikan etsimiseen mene liikaa aikaa. Kannattaa varata ainakin eri kokoisia alustalevyjä, renkaita vanteineen, niveliä ja muita yhdistämiseen sopivia osia,

melko paljon hahmoja, runsaasti hahmojen varusteita ja välineitä, maltillisesti peruspalikoita, runsaammin erikoispalikoita.

Ensin yksin, sitten yhdessä tehden ja jakaen

Kukin osallistuja rakentaa ensin yksin oman rakennelmansa käsiteltävästä asiasta. Aikaa rakentamiseen kannattaa varata n. 20 min. On tarkoitus, että asiaan saa paneutua, mutta toisaalta on tärkeää säilyttää intuition nopeus ja rakentaa se, mikä tänään on tuloillaan. Itsenäisen rakentamisen ohje: mieti tovi aihealuetta eri puolilta ja anna sitten käsien rakentaa sen suurempia pohtimatta. Lopuksi katso, että mitä tuli tehtyä ja mitä rakennelma sinulle kertoo käsiteltävästä aiheesta.

Itsenäisen rakentamisen jälkeen pienessä ryhmässä (3–5 hlöä) jaetaan rakentamisen tuotokset. Jakamiskes-

kustelu on tärkeä osa prosessia. Rakennelmien symboliset merkitykset ovat alusta yhteiselle keskustelulle ja haasteiden ratkaisuille. Ajatuksia kannattaa myös kirjata jo tässä vaiheessa ylös myöhempää työskentelyä ajatellen.

Yksilötöiden jakamisen jälkeen ryhmä koostaa niistä yhteisen teoksen. Miten yksittäiset rakennelmat ovat suhteessa toisiinsa? Miten ne tuovat käsiteltävän asian eri puolia esiin? Tässä vaiheessa voidaan lisätä rakennelmaan yhteen liittäviä osia. Prosessia voi jatkaa siten, että lisätään ryhmän yhteiseen kokonaisuvaan täydennyksiä. Liittyykö käsiteltävään asiaan esim. yhteinen ”vihollinen” (ylitettävä este tai haaste)? Mistä löytyvät voimavarat ja resurssit asian toteuttamiseen? Miten näitä voisi kuvata legorakennelmassa?

Lopuksi ryhmät esittelevät työnsä koko osallistujajoukolle. Yleiskeskustelulle löydöistä ja niiden johtopää-

töksistä on tärkeää varata aikaa. Keskustelussa katsotaan, mitä tietoja alussa asetettuun tavoitteeseen nähdään saatiin ja sovitaan jatkosta. Kokonaisuutena prosessiin pitäisi olla vähintään 2 h aikaa, mielellään enemmän.

Mitä hyötyä legotyöskentelystä on?

Legotyöskentely on hyvä vaihe matkalla tavoitteen määrittelystä sen ratkaisuun. Se voi tuoda työhön uusia oivalluksia ja uudenlaisia sanoituksia symbolien avaamisen avulla. Riskinä on jäädä itsestäänselvyyksien tai liian korkealentoisen ja abstraktin määrittelyn tasolle. Vaikka työskentelymenetelmä on uusi, voi ajattelu silti jäädä tuttuun ja turvalliseen. Tätä kannattaa rohkeasti lähteä haastamaan.

Voi olla, että lähimpienkään työkalvereiden kanssa ei tällaisista asioista tule usein keskusteltua. Jaamme kyllä käytännön asiat, mutta vähemmän puhumme esimerkiksi diakoniakäsituksesta, ihmiskuvasta tai tulevaisuuden näkymistä. Symboliikan alueella tapahtuva keskustelu näistä asioista on monin kerroin helpompaa kuin perinteisesti keskustellen. Legoukkojen ja symbolisen rakennelman avulla voi itsekkin oivaltaa omasta ajattelustaan jotain, mitä ei ole aiemmin tullut niin selkeästi ajatelleeksi.

Legojen kanssa työskentely rohkaisee leikilliseen otteeseen, mikä ruokkii luovuutta ja ongelmanratkaisutaitoja. Ajatuksena on, että kun annamme intuitiolle tilaa, saamme osin tiedostamatonta ajattelukapasiteettia käyttööme.

Kannattaa ainakin kokeilla!

Titi Gävert

diakonian asiantuntija
Kirkkohallitus

Oikea diakoniatyö ja yleinen seurakuntatyö, mitä ne ovat?

Sanasta miestä

– ja miestä väkevämpää Sanaa

Päihdeongelmasta toipuminen on usein paljon enemmän kuin päihdeongelmasta toipumista. Kyse ei ole vain päihteiden käytön lopettamisesta vaan uuden elämän opettelemisesta. Kun päihteet eivät täytä arkea, jokapäiväinen elämä pitää opetella elämään uudella tavalla. Ja vielä enemmän: kun oma itseymmärrys ei rakennu päihteiden käytön – ei nykyisen eikä vähitellen myöskään entisen – ympärille, syntyy tarve oppia näkemään itse uudella tavalla. Päihdeongelmasta toipumisen voikin nähdä vuosia kestäväenä elämän uudelleen sanoittamisen prosessina, uuden elämäntarinan kirjoittamisena.

Joillekin ihmisille kristinusko on keskeinen tuki matkalla päihde-ehdoista elämästä niin sanottuun normaaliin elämään. Kristinusko voi auttaa toipumisen eri vaiheissa ja eri tavoin. Yksi tutkimani näkökulma kristinuskon ja toipumisen suhteeseen on, miten Raamattu auttoi toipumisessa. Haastattelin kahteen kertaan 21 entistä päihteiden käyttäjää, jotka itse määrittivät, että kristinusko oli auttanut päihdeongelmasta toipumisessa. Pyysin heitä tuomaan toiseen haastatteluun mukanaan tekstejä, jotka olivat olleet merkityksellisiä toipumisprosessissa. Keskustelut näistä teksteistä – miksi ja missä vaiheessa toipumista mikäkin teksti oli ollut merkityksellinen – tuottivat analysoitaessa kuusiosaisen ryhmitelyn, joita olen kutsunut kuudeksi toipumisen rakennuspalikaksi.

Minulla on oikeus

Olen otsikoinut jokaisen kuudesta rakennuspalikasta ”minulla on oikeus” -alkuisesti. Tämä viittaa siihen, että toipujat ymmärsivät Raamatun yli-inhimilliseksi auktoriteetiksi, joka pystyi antamaan heille sellaisia lupauksia ja oikeuksia, joita he eivät muuten kokeneet omaavansa tai saavansa. Raamatun merkitys näyttäytyi paitsi sisällöissä, myös sen tarjoamassa jumalallisessa arvovallassa.

Alla esitetyt sisällöt kertovat niistä tulkinnoista, joita haastatellut antoivat teksteille. Vaikka olen poiminut mukaan joitain esimerkkejä esiin nousseista Raamatun teksteistä, korostan, että kyse ei ole näiden tekstien analysoinnista vaan näihin teksteihin liittyneiden, haastateltavien antamien merkitysten tulkinnasta.

Päihneiden käytön lopettamisessa ja päihteettömän elämän aloittamisessa auttoivat tekstit, jotka lupasivat oikeuden jatkaa elämistä ja oikeuden ripustautua. Edelliset olivat tyypillisesti tekstejä, jotka alleviivasivat syntien anteeksiantamista (kuten Jes 1:18) ja kokonaan uuden elämän alkamisen mahdollisuutta (kuten 2. Kor 5:17). Jälkimmäiset puolestaan lupasivat oikeuden luottaa muutoksessa Jumalaan omien voimien asemesta (kuten Joh 1:12 ja Fil 4:13): riippuvuudesta ja päihde-ehdoisuudesta ei tarvinnut selvittää itse, onnistuminen ei ollut omassa varassa. Nämä kaksi rakennuspalikkaa liittyivät usein toipumisen varhaiseen vaiheeseen, päihneiden käytön lopettamiseen.

Uuden elämäntarinan kirjoittaminen

Kun päihteen elämä jatkui, esiin nousi uusia haasteita. Miten elää uutta elämää, miten kohdata niitä haasteita, joita myös päihteettömään elämään sisältyi? Haastattelut osoittivat, että Raamattu pystyi tarjoamaan sisältöjä uuden elämäntarinan kirjoittamiseen. Tekstit saattoivat olla yllättäviä – kuten Apostolien tekojen (Apt 4:13) kertomus Pietarin ja Johanneksen saamasta arvostuksesta, joka oli kertonut haastatellulle, että hänkin voi olla arvokas, vaikka oli koulujen sijaan istunut vankilassa – mutta mukaan mahtui myös klassikkoteksti Psalmista 139, jonka säkeet alleviivasivat, miten juuri minä olen tärkeä, miten juuri minun elämäni on suunniteltu ja arvokas, päihde- ja vankila-elämästä huolimatta. Oikeus omaan elämään, juuri minun elämäni kaikine rosoisuuksineen, oli yksi tärkeimmistä pitkäkestoista toipumista tukeneista havainnoista, joita haastateltavat olivat Raamatun äärellä tehneet.

Oikeus olla arvokas saattoi löytyä vaikkapa kultaisesta säännöstä (Matt 7:12): oman itseymmärryksen kannalta on aivan eri asia olla päihdeon-

Minulla on oikeus
jatkaa elämistä.

Minulla on oikeus
ripustautua.

Minulla on oikeus
omaan elämään.

Minulla on oikeus
olla arvokas.

Minulla on oikeus
epäonnistua.

Minulla on oikeus
hyvään elämään.

Kuusi rakennuspalikkaa, jotka kertovat, mitä päihdeongelmasta toipuvat kokivat Raamatun heille antaneen toipumisen eri vaiheissa.

gelmainen kuin lähimmäistään rakastava ihminen. Jälkimmäinen antaa erilaisen arvokkuuden tunteen: minä olen se, joka rakastaa toista. Oikeus epäonnistua osoitautui tärkeäksi, kun elämä ei päihneiden käytön loppuutaan ollut ruusuilla tanssimista eikä toipuja muuttanut pyhimyksi. Oikeus epäonnistua ja silti välttää rangaistus (esim. Room 8:1) kertoi armollisen kristinuskon tulkinnan murtautumisen tietoisuuteen. Enää ei tarvinnut keltava omilla teoilla eikä hyvittää aikanaan tehtyjä vääryyksiä. Oikeus hyvään elämään ja iloittamiseen (Fil 4:4) voi kuulostaa itsestään selvältä mutta vain keskiluokkaisesta näkökulmasta. Päihdetoipujille lupa elää hyvin ja nauttia elämästä oli pitkän kehityksen tulos ja samalla osoitus uudensuomalaisesta elämäntarinasta.

Raamattu oli yksi osa sitä rikasta kristillistä traditiota, joka antoi toipu-

jille tukea päihdeistä irrottautumiseen ja sisältöä uuden elämäntarinan kirjoittamiseen. Myös esimerkiksi hengelliset laulut olivat tärkeitä, samoin yhteisön ja yksittäisten ihmisten tuki. Eri ihmisillä ja samallaikin ihmisellä eri tilanteissa apu löytyi erilaisista teksteistä, lauluista, sisällöistä. Näitä sisältöjä poimimalla toipujat pystyivät kirjoittamaan elämäntarinansa uusiksi – ja siinä samassa erinomaista katumuksen teologiaa.

Pekka Lund

FT, TT, dosentti
kehittämis- ja tutkimuspäällikkö,
Sininauhaliitto

Kirjoittaja väitteli 14.8.2018 Itä-Suomen yliopistossa sosiaalipsykologian oppiaineessa teoksella Christian faith and recovery from substance abuse.

Miesten vertaisryhmät elvyttävät yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä

Muistan lapsuudestani, kuinka naapurin vanhapoika sattui usein vieraisille sunnuntaina puolenpäivän aikaan kirkonmenoista palatessaan. Ruoka-aikaan, kuinka ollakaan. Aina hänet kutsuttiin pöytään, ja ruoka maistui riskille miehelle hyvin. Paljon muitakin vieraita kävi, useana päivänä viikossa, milloin heille sattui sopimaan, kahvittelemassa ja kertomassa kuulumisia. Töissäkin autettiin toinen

toistaan, apua saatiin, kun sitä tarvittiin. Kuka osasi mitäkin, kaikkien kyvyt olivat tiedossa ja tulivat käyttöön. Kyläläisten elämät kietoutuivat yhteen.

Ennen vanhaan yhteisöllisyys oli niin itsestään selvää ja luonnollista, ettei sitä oikeastaan tullut edes ajatelleeksi.

Nykyään kohtaamiset arjessa ovat vähentyneet. Kyläily ilman ennakkoon sopimista on epäsopevaa. Jokaisen ihmisen elämä on hänen oma projektinsa, ja sosiaalisesta mediasta on tullut

tämän yksilöllisen elämäntavan näyteikkuna, josta näytetään se, mitä halutaan. Kiiltokuvia onnellisuusfilterillä käsiteltynä. Hyvin menee.

Yhteenkuuluvuus, yhteisöllisyys ja aito toisista välittäminen ovat hautautuneet nykyajan kiireiden alle. Omassa elämässäkin on enemmän kuin tarpeeksi, miksi siis kantaisiin huolta muista? Yksinäisyys ja syrjäytyminen ovat jatkuvasti kasvavia ongelmia. Erityisesti miehet tunnetusti ajautuvat helposti ulkopuoliseksi, varsinkin kriisejä kohdatessaan. Yhteis-

Miehiä saunassa. Ruutukaappaus elokuvasta Kolme miestä ja britti.

kunnan ja työelämän muutokset ovat nopeita, eivätkä kaikki pysty niihin vastaamaan.

Vertaistukiverkoston puuttuessa omien ajatusten kanssa ollaan päivästä toiseen, vaikka jokaisella on sisimmässään halu tulla kuulluksi ja huomatuksi. Harvaan asutulla maaseudulla yksinäisyys on todella konkreettista.

Me Miehet

Tilanteen korjaamiseksi Suomen kylät ry tarjoaa toimintamallia nimeltä Me Miehet. Sen ideana on, että vapaaehtoinen ohjaaja kokoaa hankkeen työntekijöiden tuella 5–8 miehen ryhmän, joka alkaa harrastaa yhdessä. Toimintaan sitoudutaan ensi alkuun kymmeneksi kerraksi, jotta kynnys osallistumiseen on mahdollisimman matala. Suurin haaste onkin lähteä mukaan, jatko seuraa yleensä itsestään.

Harrastusryhmien sisältö voi olla lähes mitä vain, riippuen eniten siitä, kuka ryhmän kokoaa. Tähän mennessä esille tulleita aiheita ovat muun muassa lukupiiri, keskustelukerho, keilausporukka, maastoratsastusryhmä, kitarapoppoo, talkootiimi, luontosakki, liikuntajengi ja kokkikööri. Mahdollisuuksia on niin monta kuin on miestäkin. Kaksoiskäskyn voi täs-

säkin yhteydessä muistaa, ja muuntaa sen jälkimmäinen osa muotoon ”Tee toisten kanssa sitä, mitä haluat tehdä itsekin”!

Vertaisryhmien tärkein anti on kuitenkin usein paljon enemmän kuin mitä ensinäkemältä näyttää. Luottamuksen kasvaessa päästään tasolle, jossa on mahdollista puhua myös syvemmistä aiheista.

Onko tämä tarpeellista toimintaa, ainahan ihmiset ovat yhdessä harrastaneet ilman mitään projekteja, saattaa joku ajatella. Seuraava esimerkki vastatkoon kysymykseen: Sain keväällä yhteydenoton eräästä pikku-kaupungista. Soittaja kertoi harrastavansa sauvakävelyä, ja hän oli huomannut, että saman kadun varrella oli muitakin, jotka kävivät myös lenkillä. Mieli olisi tehnyt ehdottaa, että lähdetään yhdessä. Mutta kun se ei käy. ”Enhän minä voi mennä heille sanomaan, että kävelläänkö yhdessä”, hän totesi.

Tulevaisuudessa kaikenlaisen yhteistyön, verkostoitumisen ja uudenlaisen ajattelun merkitys ihmisten auttamisessa korostuu entisestään. Seurakunnista on jo tullut ilahduttavan paljon yhteydenottoja. Kirkon piirissä työskentelevillä on usein hyvä käsitys oman alueen ihmisistä, heidän iloistaan, suruistaan ja myös ongelmista. Olisi hienoa, et-

tä tämä tietämys saataisiin käyttöön myös kolmannen sektorin vapaaehtoistyön tukemiseen.

- Suomen Kylät ry:n kolmivuotinen hanke Varsinais-Suomesa ja Uudellamaalla. Kohderyhmänä 30–63-vuotiaat maaseudulla asuvat miehet, joiden työ- ja toimintakykyä kohennetaan sosiaalisia suhteita lisäämällä.
- Vapaaehtoiset ohjaajat koostuvat ryhmiä omien harrastusten ja mielenkiinnon kohteitten ympärille. Ohjaajille on tarjolla valmennusta ja tukea ryhmien perustamiseen ja niiden kanssa toimimiseen.
- Osahankeena valtakunnallisessa Toimintakyky kuntoon -avustusohjelmassa, rahoittajana STEA. Tavoitteena on saada toiminta koko maan kattavaksi.
- Projektipäällikkö Kimmo Sainio 045-106 59 15, projektityöntekijä Pekka Anttila 045-107 55 21
- Nettisivut: www.memiehet-hanke.fi

Pekka Anttila
Turku

SUREVAN LÄHEISEN VAKAUMUKSEN KUNNIOITTAMINEN

AVAUS-malli henkisen ja hengellisen tuen tarpeen jäsentäjänä

Vakaumuksen kunnioittaminen nähdään keskeisenä osana kohtaamista kokonaisvaltaisessa hoitotyössä. Perheen ja läheisten tarvitsema henkinen ja hengellinen tuki jää kuitenkin terveydenhuoltohenkilöstöltä usein huomaamatta palliatiivisessa ja saattohoidossa. Vakaumukseen ei kuitenkaan voida suhtautua välinpitämättömästi, vaan jokainen sureva läheinen tulee kohdata ainutkertaisena yksilönä. Voisiko AVAUS-mallin käyttö työvälineenä auttaa hoitohenkilökuntaa huomioimaan läheisten henkisen ja hengellisen tuen tarvetta nykyistä paremmin?

Vakaumuksen kunnioittaminen terveydenhuollossa

Suomen sivistyssanakirjan (2016) mukaan vakaumus voi olla uskonnollista, eettistä tai poliittista. Vakaumuksen kunnioittaminen terveydenhuollossa liittyy tiiviisti ihmisoikeuksiin. Se on ihmisen perusoikeus, sillä Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien julistuksessa (1948) ihmisoikeudet määritellään jokaiselle ihmiselle kuuluvaksi perustavanlaatuisiksi oikeudeksi. Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan artiklassa 21 (2000/C364/01) kielletään muun muassa uskontoon tai vakaumukseen perustuva syrjintä (STM 2009, 60).

Vaikka henkisyys ja hengellisyys ovat suomalaisessa terveydenhuollos-

sa vielä niukasti tutkittuja aiheita, niitä koskevaa kansainvälistä tutkimustyötä on tehty jo verrattain paljon. Viime vuosina varsinkin terveystieteellinen tutkimus on osoittanut, että terveyspalveluiden asiakkaat ja potilaat kokevat uskon ja vakaumuksen kunnioittamisen voimavarana. Elämän epävarmoissa tilanteissa usko ja vakaumus luovat rauhaa ja varmuutta. (Milligan 2011.) Sen sijaan perheen ja läheisten tarvitsema tuki jää terveydenhuoltohenkilöstöltä usein huomaamatta (Lipponen & Karvinen 2014, Lipponen & Karvinen 2015, Karvinen, Hänninen & Lipponen 2016). Palliatiivisessa ja saattohoidossa nähdään läheisten tukeminen kuitenkin keskeisenä osana hengellistä hoitotyötä (Puchalski 2001).

YAMK-opinnäytetyöt tiedonlähteinä vakaumuksen kunnioittaminen -oppaan päivytytyössä

Vakaumuksen kunnioittamishanke käynnistyi vuonna 2014, ja tavoitteena on päästä päivittämään itse opas vuoden 2018 loppuun mennessä. Hankkeen tavoitteena on luoda terveydenhuoltohenkilöstölle mahdollisuus kohdata asiakkaat heidän vakaumustaan kunnioittaen. Tarkoituksena on uudistaa vuodelta 1996 peräisin oleva Vakaumuksen kunnioittamisen esite vastaamaan paremmin 2010-luvun vaatimuksia pohtimalla oppaan erilaisia käyttötapoja sekä erityisesti sosiaali- ja terve-

Taulukko 1. Surevan läheisen henkisyys ja hengellisyys voimavarana.

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Surevan henkisyys ja hengellisyys	Uskoon ja uskontoon liittyvät asiat Kirkon jäsenyys Vakaumus/vakaumuksettomuus
Surevien henkiset ja hengelliset tarpeet	Autetuksi ja ymmärretyksi tuleminen Mielen ja kehon eheytyminen Hiljentyminen Elämän uudelleen muotoutuminen Tiedostetun tai tiedostamattoman surun käsittely
Surevaa kannatelleet saattohoidon aikaiset ja läheisen kuoleman jälkeiset kokemukset	Luottamus hoitopaikkaan Kivuttomuus Vainajan katsominen Usko jälleennäkemiseen Vainajan tahdon ja vakaumuksen kunnioittaminen

ydenhuollossa kohdattavia asiakkaita ja heidän läheisiään. Oppaan päivittäminen tapahtuu Diakonia-ammattikorkeakoulun, Tampereen ammattikorkeakoulun ja Kirkkohallituksen yhteistyönä.

Oppaan uudistamisessa hyödynnetään edellä mainittujen ammattikorkeakoulujen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden opiskelijoiden tekemiä opinnäytetöitä, joista kolme ensimmäistä on jo esitelty Diakonia-lehden numeroissa 4/2016 ja 4/2017.

Asiakkaan ja potilaan vakaumuksen kunnioittamista on tutkittu aikaisemmin pitkälti hoitotyön näkökulmasta. Sen sijaan surevien perheenjäsenten ja läheisten vakaumuksen kunnioittamisesta vastaavaa tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty Suomessa. Tässä artikkelissa kuvataan Tampereen ammattikorkeakoulussa tehtyä laadullista ylemmän tutkinnon opinnäytetyötä (Niemi 2017), joka tuottaa uutta tietoa AVAUS-mallin hyödyntämisestä surevan läheisen henkisen ja hengellisen tuen tarpeen jäsentämisessä.

Henkiset ja hengelliset tarpeet

Opinnäytetyön kohdeorganisaationa oli eräs läntisessä Suomessa sijaitsevan terveyskeskuksen akuutti vuodeosasto. Nykytilan kartoituksessa kuvattiin surevan läheisen kokemia henkisiä ja hengellisiä tarpeita yhdestä kolmeen kuukautta läheisen kuoleman jälkeen sekä sitä, miten nämä tarpeet ilmenevät ja miten sureva voi käyttää niitä voimavarana elämässään. Alla olevassa taulukossa yksi esitellään nykytilan kartoituksen keskeiset tulokset.

Kuten taulukosta yksi ilmenee, surevat läheiset ymmärsivät henkisyys- ja hengellisyys-tarpeidensa ja hengellisyys-tarpeidensa merkityksen ja hengellisyys-tarpeidensa merkityksen uskoon ja uskonnollisuuteen liittyviä asioita. Valtaosalla surevista läheisistä oli evankelis-luterilaisen kirkon uskonkäsitys, vaikka kaikki eivät olleetkaan kirkon jäseniä.

Surevien henkiset ja hengelliset tarpeet jaettiin viiteen eri osa-alueeseen, joita olivat autetuksi ja ymmärretyksi tuleminen, mielen ja kehon eheytyminen, hiljentymisen, elämän uudelleen muovaautuminen sekä tiedostetun tai tiedostamattoman surun käsittely. Saattohoidon aikaiset ja läheisen kuoleman jälkeiset kokemukset kannattelivat surevia silloin, kun saattohoitoon oltiin tyytyväisiä, kuolevan kivut oli saatu hallintaan ja kuolema koettiin helpotuksena. Kuolevan vakaumuksen kunnioittaminen oli sureville läheisille tärkeää niin saattohoidon aikana kuin myös kuoleman jälkeen.

Nykytilan kartoituksesta saatujen tulosten pohjalta kehitettiin alun perin Karvisen laatimaan AVAUS-malliin perustuva henkisen ja hengellisen tuen tarvetta jäsentävä apuväline surevien läheisten kanssa työskenteleville tahoille, kuten terveydenhuollon ammattilaisille, seurakunnan työntekijöille, surujärjestöissä toimiville ja vapaaehtoistyöntekijöille.

Karvisen AVAUS-malli perustana jatkokehittämiselle

Ennen suomalaisen AVAUS-mallin kehittämistä henkisten ja hengellisten tarpeiden kartoittamista varten oli laadittu erilaisia englanninkielisiä malleja, kuten amerikkalaiset FICA-, HOPE- ja SPIRIT-mallit. FICA-malli kartoittaa uskoa ja vakaumusta, hengellisyys-merkitystä potilaan elämässä, hengelliseen yhteisöön kuulumista ja siitä saatavaa tukea sekä selvittää, mitä hengellisiä asioita potilas haluaa hoidossa otettavan huomioon. HOPE-malli tuottaa tietoa potilaan olemassaolosta, suhteesta hengelliseen yhteisöön, hengellisestä elämästä sekä edellä mainittujen asioiden vaikutuksista hoitoon. SPIRIT-malli selvittää hengellistä vakaumusta, hengellisyys-henkilökohtaisuutta, integroitumista hengelliseen yhteisöön, uskonnollisia rituaaleja ja

rajoitteita, osallistumista lääketieteelliseen hoitoon sekä saattohoidon suunnittelua. (Karvinen 2012, 2013).

Koska edellä kuvatut mallit ovat rakentuneet muissa kulttuuriympäristöissä, joissa hengellisyys- ja henkisyys-ilmaittavat voivat poiketa suomalaisesta tavasta, Karvinen (2012, 47–56) kehitti englanninkielisten FICA-, HOPE- ja SPIRIT-mallien pohjalta sekä omaan väitöskirjatyöhönsä perustuen suomalaiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon soveltuva AVAUS-mallin asiakkaan tai potilaan henkisten ja hengellisten terveystarpeiden kartoittamiseen.

Mallissa esitetyt kysymykset soveltuvat kaikille haastateltaville riippumatta heidän uskonnostaan, vakaumuksesta, vakaumuksettomuudesta tai kulttuuritaustastaan. Mallin avulla voidaan selvittää esimerkiksi kuolevan potilaan arvoja, vakaumusta tai asiakkaan voimavaroja, jotka helpottavat henkisen tai hengellisen tuen tarpeiden suunnittelua saattohoidossa. Tässä artikkelissa esiteltävässä opinnäytetyössä mallia käytettiin surevien läheisten teemahaastattelun runkona Karvisen alkuperäistä AVAUS-mallia mukaillen.

AVAUS-mallin kehittäminen surevan läheisen tueksi

Tässä artikkelissa esiteltävänä olevan opinnäytetyön kehittämisosiossa kymmenen terveyskeskuksen akuuttiosaston lähi- ja sairaanhoitajaa sekä kolme saattohoidossa toimivaa vapaaehtoistyöntekijää arvioivat kirjallisesti kyselylomaketta, jota oli käytetty opinnäytetyön nykytilan kartoitusosiossa pohjana surevien läheisten teemahaastatteluille. Arviointia varten heille esiteltiin opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä AVAUS-malli. Kyselylomake oli sitä ennen esiteltävä vapaaehtoistyöntekijöillä. Esiteltäessä jälkeen kyselylomakkeeseen ei tehty enää muutoksia.

Kyselylomakkeen arviointiin osallistuneet hoitajat sekä vapaaehtoiset arvioivat kysymysten ymmärrettävyyttä ja käyttökelpoisuutta. He pohjivat myös tarvetta kysymysten tai aihepiirin selventämiseen, oleellisten kysymysten puuttumista, mahdollisuuksia lähestyä aihepiiriä eri tavalla sekä kyselylomakkeen käyttökelpoisuutta kohdattaessa surevia läheisiä hoitajina tai vapaaehtoisina työskennellessä. Lisäksi he eläytyivät surevan asemaan ja miettivät tässä roolissa ollessaan mahdollisuuksiaan vastata omakohtaisesti lomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Lopuksi he kirjasiivat havaintonsa kyselylomakkeesta tekemistään huomioista.

Arviointiin osallistuneiden hoitajien ja vapaaehtoisten mukaan kyselylomakkeen vahvuuksia olivat selkeys, monipuolisuus ja kaikkien tilanteeseen liittyvien näkökulmien huomiointi. Henkisydestä ja hengellisyydestä puhuttiin oikeilla nimillä, ja surevan uskottiin löytävän kysymysten avulla uusia voimavaroja.

Mallissa olevat kysymykset auttoivat konkretisoimaan surevan läheisen kaipaamaa apua, tukea sekä vastauksia epäselviksi jääneisiin kysymyksiin. Hoitajat ja vapaaehtoiset kokivat saaneensa tietoa hengellisen tuen tarpeesta, lohdutusta tuottavista asioista, erilaisista toiveista sekä läheisten ja ystävien merkityksestä. Yhteenvedon mallissa olevien kysymysten arviointiin sopivan niin surevalle läheiselle kuin myös saattohoitovaihetta elävälle potilaalle uskonnosta, vakaumuksesta, vakaumuksettomuudesta ja kulttuuritaustasta riippumatta.

Haastattelutilanteen haasteet

Haastattelutilanteissa mahdollisina haasteina pohdittiin haastattelijasta johtuvia puutteita, kuten rohkeuden tai hienotunteisuuden puuttumista, epäselvyyttä kysymysten sisällöstä, ristiriitoja omien ja haastateltavien arvojen välillä sekä haastattelijan

omaa vakaumusta. Lisäksi haastattelijan tulisi oppia sietämään hiljaisuutta ja hallitsemaan erilaisia surevan läheisen tunteenpurkauksia. Heikkoutena koettiin myös sopivan haastattelujankohdan löytämistä. Yksi hoitajista jäi pohtimaan, ”*pystyykö sureva läheinen surun keskellä edes olemaan ja ajattelemaan realistisesti*”.

Surevan läheisen kohtaaminen koettiin saattohoidossa vaikeaksi, mutta AVAUS-mallin käyttämisen koettiin helpottavan lähestymistä. Sureva tulee kuulluksi sekä löytää uusia voimavaroja ja keinoja jatkaak-

seen omaa elämäänsä. Kysymyspatteriston avulla keskustelun sisältö etenee sujuvasti asiasta toiseen sekä antaa lisää tietoa mahdollisuudesta laatia hoitotahto. Mahdollisuutena koettiin myös se, että kysymysten avulla sekä sureva läheinen että haastattelija kykenevät paremmin ymmärtämään sekä itseään että muita ihmisiä.

Surevan läheisen näkökulmasta heikkoutena nähtiin hänen haluttomuutensa ja kykenemättömyytensä vastata esitettyihin kysymyksiin. Lisäksi pohdittiin, että sureva saattoi kokea keskustelun tungettelevaksi ja

Taulukko 2. Kehittämisen tuloksena syntyneet AVAUS-mallin teemat ja uudet haastattelukysymykset

AVAUS- MALLIN TEEMAT	UUDET HAASTATELUKYSYMYKSET
A = ARVOT JA VAKAUMUS	Millaiset asiat ovat Sinulle tärkeitä elämässäsi? Onko Sinulla jokin henkilökohtainen vakaumus, millainen?
V = VOIMAVARAT	Oletko aiemmin menettänyt läheisen? Mitkä asiat lohduttivat Sinua silloin? Mitkä asiat lohduttavat nyt? Mitkä asiat tuovat Sinulle turvaa ja suojaa? Millaisista asioista saat hyvän mielen?
A = ARVIO HENKISISTÄ JA HENGELLISISTÄ TARPEISTA	Onko Sinulla harrastuksia? Haluatko olla ihmisten parissa vai yksin? Mitä ajattelet hengellisistä asioista nyt? Miten selviät arjessa? Onko Sinulla pelkoja?
U = ULKOPUOLINEN TUKI	Onko Sinulla ystäviä tai läheisiä, joista on Sinulle erityistä lohtua? Kuulutko johonkin uskonnolliseen tai vakaumukselliseen yhteisöön, johon pidät yhteyttä ja haluaisitko, että siihen ollaan yhteydessä, että saisit apua? Koetko, että sururyhmästä voisi olla apua?
S = SPIRITUALITEETTIA TUKEVAN HOITOTYÖN TOIMENPITEET	Mitä ajattelet kuolemasta nyt? Huomioitiinko Sinua läheisesi hoidon aikana tarpeeksi? Miten saattohoito mielestäsi onnistui? Oletko itse tehnyt hoitotahdon?

yksityisyyttään loukkaavaksi. Eräs vastaajista piti spiritualiteettia tukevan hoitotyön toimenpiteet-osion (ks. Taulukko 2) kysymyksiä epäoleellisiinä. Kysymyspatteristossa koettiin olevan liikaa kysymyksiä, joista osa tuntui jopa ahdistavilta. Haasteellisia pidettiin myös niitä tilanteita, joissa surevalla ei ole lähiomaisia tai sureva ei ole minkään yhteisön jäsen.

Kyselylomakkeen heikkoutena kuvattiin tilanteita, joissa haastateltava voi tehdä vääriä tulkintoja tai ymmärtää kysymyksen väärin. Lisäksi haastattelija voi ahdistua pelätessään haastattelun epäonnistumista tai surevan läheisen tilanteen heikkenevästä haastattelun jälkeen. Epävarmuutta aiheuttivat myös haastattelijan taidot esittää henkilökohtaisia kysymyksiä ja kuunnella surevaa läheistä sekä mahdollisuudet käyttää työaikaa haastattelun tekemiseen hoitotyön kiireessä. Pelättiin jopa haastattelun muuttumista kuulusteluksi.

Vakaumusta kunnioittava kohtaaminen

Kyselylomaketta arvioineet hoitajat ja vapaaehtoiset ehdottivat myös kysymysten muokkaamista kansainomaisempaan suuntaan, jolloin kyselylomake voisi toimia keskustelun pohjana. Arvoihin liittyvissä kysymyksissä oli keskeistä selvittää surevalle läheiselle tärkeät ja voimaannuttavat asiat. Suru voi hoitajien ja vapaaehtoisten mukaan muuttaa arvojen järjestystä ja vakaumusta. Tärkeää onkin palata surevan aikaisempiin surukokemuksiin ja pohtia niiden avulla, mitkä tekijät ovat auttaneet surevaa läheistä selviytymään. Monessa vastauksessa kysymysten määrän koettiin olevan liian suuri yhtä keskustelua ajatellen ja ehdotettiin niiden käsittelyä pienempiin osiin jaettuna. Surevalla läheisellä tulee olla myös mahdollisuus palata myöhemmin uudelleen keskustelun teemoihin ja tuoda esille itseään askarruttamaan jääneitä asioita.

Edellä kuvattujen AVAUS-mallin haastattelukysymysten arviointitulosten pohjalta laadittiin AVAUS-mallia mukailleen uusi kyselylomake (Taulukko 2.), jonka koettiin soveltuvan erityisesti surevan läheisen vakaumusta kunnioittavan kohtaamisen työvälineeksi.

Lopuksi

Kuoleman läheisyys aktivoi surevaa läheistä pohtimaan omaa henkisyystään ja hengellisyyttään. Tässä tilanteessa terveydenhoitohenkilöstön osaamisella on keskeinen merkitys. Surevan läheisen ahdistusta hoidetaan vielä tänäkin päivänä liian usein ainoastaan masennuslääkkeillä. Suomessa ei kuitenkaan ole kyse mielen terveyden häiriöstä, vaan ainoastaan normaalista elämäntilanteesta ja tarpeesta käsitellä sitä ammattitaitoisen työntekijän tai vapaaehtoisen kanssa. Keskeistä auttamisessa on oivaltaa, että vakauksen kunnioittaminen on surevan läheisen perusoikeus.

Kokonaisvaltaisen hoitotyön osa-alueena surevan läheisen kokemuksia henkisyiden ja hengellisyyden toteutumisesta saattohoidossa on aikaisemmin tutkittu hoitotieteessä vielä niukasti. AVAUS-malli tarjoaa mahdollisuuden lähestyä tätä osa-aluetta uudella tavalla surevan läheisen vakaumusta kunnioittaen. Lisäksi terveydenhuollon ammattilaisten on sen avulla mahdollista jäsentää ja ymmärtää läheisten tukemisen tarvetta nykyistä paremmin.

Varpu Lipponen

TtT, FM, yliopettaja, TAMK

Hanna Niemipelto

sairaanhoitaja (YAMK), apulaisosastonhoitaja, Ylöjärven terveyskeskus

Ikali Karvinen

TtT, maajohtaja, Kirkon Ulkomaanapu

Lähteet

- EU. 2000. Euroopan unionin perusoikeuskirja. 2000/C 364/01. Luettu 21.2.2017. http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf
- Karvinen, I. 2012. Kuinka kartoittaa asiakkaan ja potilaan henkisiä ja hengellisiä tarpeita. Teoksessa Karvinen, I., Kylmä, J., Ojanen, E., Pentikäinen, J. & Vaskilampi, T. (toim.) Henki ja toivo hoitotyössä. E-kirja. Klaava-Media, 47–54.
- Karvinen, I. 2013. Haasteena henkinen ja hengellinen hoitotyö. *Viesti* 2/2013, 4–7. <https://www.google.fi/url?sa=t&rc=jeq&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKewiA1u0-7waTXAhVQ2aQKHZmpBiYQFgg-5MAI&url=https%3A%2F%2Ffasiakas.kotisivukone.com%2Ffiles%2Fssks.kotisivukone.com%2Ftiedostot%2FViesti-lehti%2Fviesti22013.pdf&usq=A0v-VawOPBprULXzw798ybW1id7y1>
- Karvinen, I., Hänninen M., Lipponen V. 2016. Valmius vastata potilaiden henkisiin ja hengellisiin terveystarpeisiin – pilottitutkimus. *Diakonian tutkimus. Journal for the Study of Diaconia*. 2016. (2) 164–177. *Www-lähde*. Luettu 15.8.2017.
- Milligan S. Addressing the spiritual care needs of people near the end of life. *Nursing Standard* 26 (4), 47–56, 2011.
- Lipponen V & Karvinen I. Lupa lähteä. Hengellisyys saattohoidossa hoito-henkilöstön kokemana. *Gerontologia* 28(1), 30–38, 2014.
- Lipponen V & Karvinen I. Palliatiivista ja saattohoitoa koskevat koulutustarpeet hoitohenkilöstön ja lääkäreiden kuvamana. *Gerontologia* 29(3), 152–163, 2015
- Niemipelto, H. 2017. Surevan henkisyys ja hengellisyys voimavarana. Tampereen ammattikorkeakoulu: sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulu-tutkinto, YAMK opinnäytetyö.
- Puchalski C. The role of spirituality in health care. *Proc (Bayl Univ Med Cent)* 14(4), 352–357, 2001.
- STM. 2009. Sosiaali- ja terveysministeriö. Euroopan unioni tasa-arvoa tekemässä. Tasa-arvoasian neuvottelukunta. TANE-julkaisuja (2009) 13. Luettu 23.2.2017.
- <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112887/URN%3aNB%3afi-fe201504224780.pdf?sequence=1>
- Suomen sivistysseuran kirja. 2016. *Suomisanakirja*. Luettu 27.11.2016. <http://www.suomisanakirja.fi/vakaumus>
- Uskonnonvapaus. Mitä uskonnonvapaus on? Luettu 26.2.2017. <http://uskonnonvapaus.fi/artikkelit/mita.html>
- YK. 1948 / 1 artikla. Suomen YK liitto. Ihmisoikeudet. Luettu 23.2.2017. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/ihmisoikeudet>

Juuso Auvinen ideoi ja toteuttaa ihmisten kohtaamisen mahdollistavia mobiilisovelluksia.

Uusi mobiilisovellus saattaa yhteen surutyötä tekeviä

Lunatec Oy:n Juuso Auvinen uskoo vertaistuen voimaan

Kenen kanssa käsitellä läheisen kuolemaa, jolle lähipiiristä löydy vastaavaa kokeneita vertaisia?

Juuso Auvinen Lunatec Oy:stä joutui kolme vuotta sitten omassa perhepiirissään tämän kysymyksen eteen. Hän alkoi etsiä siihen ratkaisu-

ja. Nyt on syntynyt työnimellä Vertaisvirtapiiri kulkeva mobiilisovellus, jonka avulla ihmisten on mahdollista löytää vertaistukea surutyöhön vanhemman, sisaruksen tai kenen tahansa muun läheisen kuoltua.

”Mobiilisovellus on toimintatavaltaan yksinkertainen. Se tallentaa käyttäjän taustatiedot ja yhteystiedot

ja tarjoaa käyttäjälle sopivia tukihenkilöehdokkaita silloin kun käyttäjä itse haluaa”, sovelluksen kehittäneen Lunatec Oy:n omistaja ja tällä hetkellä ainoa työntekijä, digikäsityöläiseksi itseään kutsuva Juuso Auvinen selvittää.

Sovellus tarjoaa mahdollisuuden puhua läheisen kuoleman tuomasta

tuskasta sekä jakaa suruun liittyviä selviytymiskeinoja samankaltaisessa tilanteessa elävien kesken. Ystävyys-suhteiden synnyn ja yhteisöllisyyden kehkeytymisen myötä ihminen saa voimia surutyöhön ja eväitä toipumisajaksi. Toisen tuki kannattelee samalla kun toisen tukeminen voi sekin voimaannuttaa.

Sovellus on kehitetty tiiviissä yhteistyössä sellaisten tahojen kanssa, joiden tehtävänä on auttaa kuoleman lähipiirissään kohdanneita. Mukana ovat Suomen evankelisluterilaisen kirkon lisäksi Huoma ry, Käpy ry, Suomen nuoret lesket ry ja Surunauha ry. Surunauha tarjoaa vertaistukea itsemurhan tehneen läheisille, Suomen nuoret lesket työikäisille leskille ja leskiperheille, Käpy lapsikuoleman kohdanneille perheille ja Huoma henkirikoksen uhrien läheisille.

Surun antia

Vertaisvirtapiirin työnimellä tällä hetkellä kulkeva sovellus ei olisi kuitenkaan syntynyt ilman omakohtaisia kokemuksia, jotka toimivat kimmokkeena ideoinnille ja toteutukselle.

”Vaimoni ja kolmen lapseni äiti kuoli rintasyöpään vuonna 2015 sairastettuaan sitä ennen lähes kahdeksan vuotta. Perheemme toipumista on auttanut se, että sekä minulle itselleni että lapsilleni on löytynyt sopivaa vertaistukea. Kummatkin teini-ikäiset tyttäreni saivat onnekkaisesti Syöpäkeskuksen psykologin ja Terhokodin perheterapeutin kautta itselleen vertaistukikaverit, jotka olivat aivan samassa tilanteessa – menettäneet juuri toisen vanhempansa. Ensimmäinen tapaaminen esikoiseni ja hänen vertaisensa kanssa kesti kahdeksan tuntia”, Juuso Auvinen kertoo.

”Lapseni hyötyivät vertaistuesta erittäin paljon. Tämä apu oli kuitenkin onnekkaiden sattumien ansiota. Psykologilla ja perheterapeutilla sattui juuri silloin olemaan tiedossa oman verkostonsa kautta sopivat vertaistukihenkilöt, nuoret, jotka olivat

kutakuinkin saman ikäisiä ja samassa elämäntilanteessa.”

Aina ei kuitenkaan ole näin, ja kaikki eivät välttämättä osaa kysyä lapsilleen vertaistukea omalta terapeutiltaan – jos ylipäänsä hakeutuvat ammattilaisen puheille.

Nuorison asialla

”Aikuisille on kyllä olemassa runsaasti apua ja vertaistukea läheisen kuoleman käsittelyyn, mutta lapsille ja nuorille vertaistukea on tarjolla selvästi vähemmän. Käytännössä avun hakemiseen tarvitaan aina aikuinen. Psykologeilla, perheterapeuteilla ja muilla kriisiytön ammattilaisilla on omat verkostonsa, mutta mitään yhteistä, laajempaa ja kattavampaa tietokantaa mahdollisista vertaistukihenkilöistä ei ole olemassa”, Juuso Auvinen toteaa.

Sen lisäksi, että lapsille ja nuorille on vain vähän vertaistukea tarjolla, perheillekään järjestetyt suruleirit eivät auta yksittäistä nuorta akuutissa tilanteessa. Nuorilla ei ole myöskään välttämättä samanlaisia mahdollisuuksia matkustaa tapaamaan vertai-

sia kuin aikuisilla. Sen sijaan heillä on usein erinomaiset valmiudet käyttää mobiilisovelluksia.

”Omat tyttäreni ovat tavanneet vertaisensa aluksi kasvotusten, mutta tämän jälkeen pitkien välimatkojen vuoksi kommunikointi on tapahtunut enimmäkseen erilaisten viestintäsovellusten avulla”, Auvinen sanoo.

Vertaisvoimaa!

Lunatic Oy:n sovellus on tällä hetkellä testikäytössä, ja se on tarkoitettu saada kehitystyössä mukana olleiden järjestöjen käyttöön sekä sovelluskauppojen valikoimiin vuodenvaihteissa. Sovellusta voi käyttää sekä puhelimella että tietokoneen selaimella.

Vain taivas on rajana sovelluksen tulevia käyttömahdollisuuksia ajateltaessa:

”Sovellus on myöhemmin muokatavissa minkä tahansa vertaistukea tarvitsevan ihmisryhmän käyttöön, kunhan heillä vain on valmiudet käyttää mobiililaitteita”, Juuso Auvinen iloitsee.

Eva Maria Korsisaari

Hengellinen hyvinvointi houkuttelee yhteistyöhön

Mikkelissä etsitään välineitä hengellisen hyvinvoinnin tueksi. Kanttori ja diakoniatyöntekijä tekevät yhteistyötä mielenterveysyhdistys Virike ry:n kanssa.

– Jumala ei katso ihmistä diagnoosin läpi vaan näkee jokaisen ihmisen ainutlaatuisena ja arvokkaana, vakuuttaa Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan diakoniatyöntekijä **Outi Reponen**.

Iloa ja valoa -tuokio on koolla ensimmäistä kertaa mielenterveyskuntoutujien leiripäivässä. Mukana yhteistyössä on kanttori **Suvi Tirronen**, joka on kiinnostunut hengellisen musiikin terapeuttisista vaikutuksista ja on suorittanut musiikkiterapian perusopinnot.

Jatkossa tuokioita kokeillaan mikkeliläisen mielenterveysyhdistys Virike ry:n tiloissa.

Välineitä uuteen kertomukseen

– Mielenterveysongelmien kanssa elävä ihminen voi alkaa kertoa itsestään uudenlaista kertomusta, jossa hän huomaa olevansa pohjimmiltaan muuta kuin diagnoosinsa, Reponen toivoo.

Ratkaisukeskeisen psykoterapeuttikoulutuksen sekä sielunhoitoterapiakoulutuksen läpikäyneenä Reponen on kiinnostunut siitä, millaisia hengellisiä välineitä uuden tarinan koostamiseen on.

– Iloa ja valoa -tuokioiden tarkoituksena on inspiroida näiden välineiden etsimiseen ja käyttämiseen. Nostamme esiin esimerkiksi lohduttavia ja vahvistavia Raamatun kohtia, jotka voivat auttaa turvautumaan Jumalaan. Näitä Raamatun kohtia voi kukin halutessaan laittaa vaikka oman kotinsa seinälle.

Mari Stenlund

”Kukaan meistä ei tule täysin eheäksi, mutta arkeen voi saada tukea”, sanovat kanttori Suvi Tirronen ja diakoniatyöntekijä Outi Reponen.

Myös hengellinen musiikki tukee hyvinvointia. Iloa ja valoa -tuokioissa lauletaan virsien lisäksi nuorten veisuja ja muita hengellisiä lauluja.

– Musiikki on oiva väline myös silloin, kun Raamatun on liian raskasta tarttua eikä kirkkoon jaksata lähteä. Musiikki koskettaa ja hoitaa. Se auttaa käsittelemään tunteita ja voi olla joillekin ihmisille myös reitti hengellisten kysymysten äärelle, Tirronen kuvailee.

Kelpaanko minä?

Virike ry:llä ohjaajana toimiva **Mimmi Tick** kertoo uskonnon haavoittaneen psyykkisesti monia ihmisiä. Virike ry:n puheenjohtaja **Sanna Puusaari** muistelee, kuinka häntä painostettiin tulemaan uskoon herätysliikkeen rip-pileirillä.

– Jäin ulkopuoliseksi ja pidin pitkään etäisyyttä hengellisiin asioihin, mutta ne tulivat läheisiksi muutama vuosi sitten.

Puusaaren mukaan moni mielenterveyskuntoutuja pohtii itsekseen omaa arvoaan: olenko Jumalan edessä samanarvoinen kuin muut vai olenko huonompi. Tick kertoo, että osa mielenterveyskuntoutujista häpeää myös holtittomia valintojaan, joita he ovat elämässään tehneet.

– Näillä ihmisillä on kaipuu Jumalan yhteyteen, mutta seurakunta voi tuntua heistä pelottavalta. Iloa ja valoa -tuokioihin on luultavasti matalampi kynnyksen, koska ne järjestetään mielenterveysyhdistyksen tiloissa.

Sekä Tick että Puusaari toipuvat kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä. Tick on itsekin miettinyt, kelpaako seurakuntaan.

– Olen löytänyt oman paikkani musiikin kautta. Kuorossa laulaminen ja omien musiikkiprojektien kehittäminen seurakunnassa ovat auttaneet ymmärtämään, että minuaikin tarvitaan. Se näissä Iloa ja valoa -tuokioissa onkin toimivaa, että musiikkia hyödynnetään vahvasti. Jos et ole kovaa puhumaan, voit laulaa, kuunnella tai vaikka tanssiakin.

Kristinusko tuo selkeyttä

Outi Reponen on kohdannut myös pelkoa siitä, sokeetaanko uskonnolla ihmisen mieltä entisestäään.

– Hengellisyydellä ei pidä yrittää peittää ihmisen kipuja ja särmiä. On tärkeää, että omaa itseä ja ristiriitaisuuksiaankin uskaltaa katsoa rehellisesti.

– Uskonto ei myöskään välttämättä ole hämmentävä juttu vaan voi tuoda selkeyttä elämään, pohtii Suvu Tirronen.

Sanna Puusaari uskoo, että hengellisyys voi edesauttaa paranemista ja voimaannuttaa ihmistä. Mimmi Tick toivoo, että Iloa ja valoa -tuokiot tarjoavat lempeän sillan takaisin nimenomaan mieltä eheyttävään uskonnollisuuteen.

Ritva Vajakkala

”Kirkon tulee olla heikoimpien puolella”, haastavat Virike ry:n puheenjohtaja Sanna Puusaari ja ohjaaja Mimmi Tick.

Lempimusiikki auttaa

Kantoreilla on usein kiire toimitusten ja messujen hoitamisessa sekä kuoron ohjaamisessa. Tirrosta yhteistyö diakoniatyön kanssa houkutteli, koska se mahdollisti uudenlaisen lähestymistavan musiikkiin.

– Seurakunnassa musiikin tehtävänä on usein luoda tunnelmaa ja lohduttaa. Iloa ja valoa -tuokioissa ollaan miettimässä syvemmin, millainen väline musiikki on.

Tirronen painottaa, että musiikin terapeuttiset vaikutukset ovat hyvin yksilöllisiä.

– Ei voida ulkoapäin sanoa, että jokin tietty kappale tai musiikkityyli auttaa. Ihmistä auttaa hänen oma lempimusiikkinsa.

Mari Stenlund

Uskonnollisuus ja hyvinvointi käyvät käsikkäin

- Tutkimusten mukaan uskonnollisuuden ja hyvinvoinnin välillä on vahva yhteys, joskin tulokset ovat paikoin ristiriitaisia.
- Hyvinvointia edistää sisäinen uskonnollinen orientaatio, joka tarkoittaa sitoutumista uskoon sen itsensä vuoksi eikä siksi, että uskonnolla tavoiteltaisiin ulkokohtaisesti joltakin muita päämääriä.
- Usein uskonto auttaa selviytymään kriiseissä.

Abu-Raiya, H. & Pargament, K.I. (2014). On the links between religion and health: what has empirical research taught us? – M. Cobb, C.M. Puchalski & B. Rumbold (eds.), Oxford Textbook of Spirituality in Healthcare. New York: Oxford University Press. (333–339).

Yhteisötyön erityis- koulutuksessa tutustumassa poliisin toimintaan

Olen Koiviston Hanna ja toimin Tampereen seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonina. Ennen tätä virkaani työskentelin leikkaus-anestesiahoitajana Hyksissä ja Taysissa vajaan viisi vuotta. Perusseurakuntatyötä tein Kalevan seurakunnan diakonissana vuoden ja 8 kuukautta. Oppilaitosdiakonina alkoi juuri 13. vuosi.

Elokuussa 2016 aloitin Kirkon koulutuskeskuksen järjestämän Yhteisötyön erityiskoulutuksen (aiemmin oppilaitostyön ek), jonka sain valmiiksi viime lokakuussa. Koulutustarjonta keskittyy tällä hetkellä entistä enemmän oman työn kehittämiseen ja uuteen suuntautumiseen ammattikuntarajoja ylittäen. Meitä kirkon työntekijöitä toimii myös päivittäisessä yhteistyössä yhteiskunnan eri organisaatioiden, yhteisöjen ja verkostojen kanssa. Tällaisessa työssä työn onnistumisen edellytyksenä on ennen kaikkea luottamus ja yhteistyö. Tällöin omassa ammatillisuudessa on ymmärrettävä olevansa osa laajempaa kokonaisuutta. Yhteisötyön erityiskoulutuksen tavoitteena on opia ymmärtämään syvemmin oman työyhteisönsä dynamiikkaa ja rakentamaan siinä olevia yhteisöjä.

Erityiskoulutuksen rakenne muuttui hieman 1.1.2018 alkaen. Itse to-

teutin kuitenkin tätä edeltänyttä koulutusrakennetta ja suoritin siis 6 kappaletta 5 opintopisteen koulutusmoduulia (nykyään 5 x 5op). Koulutukseni koostui seuraavista moduuleista:

- Yhteisöjen tukemisen ja vahvistamisen menetelmät

- Sosiaalietiikka ja yhteiskunnalliset kysymykset
- Yhteisölähtöinen työote
- Työelämän erityiskysymykset
- Dialogisuus kirkon työssä
- Muualla töissä

Kurkistus poliisin maailmaan

Minua kiinnostavat yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten vaikutukset työyhteisöihin. Ammatillisen koulutuksen reformi vaikuttaa sekä opiskelijoiden opintojen suorittamiseen, mutta myös suuresti opetushenkilöstön ja tukihenkilöstön työhön ja ennen kaikkea kaikkien jaksamiseen. Tästä syystä valitsin koulutukseeni työelämää käsitteleviä moduuleja. Sain mahdollisuuden valita työelämäjakson aivan erilaisessa työpaikassa kuin mitä omani on. Tästä jaksosta kerron nyt hieman enmmän.

Tein muualla töissä -työelämäjakson Sisä-Suomen poliisilaitoksella Tampereella syyskuussa 2018. Sain seurata Tiedustelun ja ennalta estävän yksikön toimintaa. Tämä tiimi tekee työtä radikaalisoitumisen ehkäisemiseksi ja kartoittamiseksi sekä työskentelee nuorten rikoksenteekijöiden parissa mm Ankkuri-mallin avulla. Toteutus tapahtuu poliisin, sosiaalityön, perusterveydenhoidon sekä kaupungin/kunnan nuorisotoimen kanssa yhdessä. Toiminta on kiinteästi yhteistyössä myös rikosten sovittelun ja seurakuntien kanssa.

Jakso kesti neljä viikkoa, ja tuon ajan sain omaa palikkaani. Poliisilaitokselle ei työjaksostani kertynyt kuluja. Otin yhteyttä poliisiin päällystön jo tammikuussa 2018. Minulle näytettiin vihreää valoa, ja toukokuun alkuun mennessä sain tiedon, että olin läpäissyt turvallisuusvaatimukset. Hoidin kaikki asiaan kuuluvat paperityöt eli sopimukset ja vaakuutukset kuntoon ennen kesälomia ja niin sain syksyllä ”rauhassa jännittää” erilaisen työjaksoni alkamista. Samoin sain suunnitella oman työni syyskuviot sellaisiksi, että pystyin olemaan poissa oppilaitoksilta tuon kuukauden.

No miksi sitten poliisille? Olen tehnyt sairaanhoitajana työtä toimenpideyksikössä ja nyt myöhemmin seurakunnilla kriisityötä osana omaa

työtäni viimeiset neljä vuotta. Toimin kuolinviestipäivystäjänä (eli yhteistyössä juuri poliisin kanssa) ja yhtymän sekä kaupungin kriisi- ja valmiustehtävissä. Olen tehnyt yhteistyötä viranomaisten kanssa, ja varsinkin oppilaitostyössäni teen viikoittain yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tuntui luontevalta ja kiinnostavalta tutustua paremmin yhteistyökumppaneihin. Lisäksi nuortemme asiat ja heidän elämänhallintaitonsa kiinnostavat minua edelleen paitsi äitinä, niin myös nuorten parissa toimivana työntekijänä.

Syvenevä yhteistyö

Sain aivan mahtavan vastaanoton. Kaikkien harmiksi poliisin yksikkö, missä tuon syyskuun toimin, koki useamman työntekijävaihdon juuri tuolloin. Näin minulle tuli ehkä jonkin verran vähemmän mahdollisuuksia päästä ”tositoimiin”, mutta kokonaisuutena jakso oli erittäin onnistunut.

Kaikki työntekijät olivat avoimen kiinnostuneita minusta ja omasta työstäni. Sain myös kysellä ja ihmetellä heidän tehtäviään. Sain tutustua, kuulla ja olla tiimini mukana. Viikoittain osallistuin moniammatillisiin palavereihin, jossa työstiettiin yhdessä nuorten asioita. Sain osallistua myös verkostopalaverihin, jossa oli mukana toimijoita kaupungilta, yhdistyksistä, seurakunnalta, vapaaehtoisjärjestöistä ja erilaisista hankkeista. Tapasin useampia puolittuja yhteistyökumppaneita vuosien varrelta. Oli hienoa päästä tutustumaan paremmin. Työn luonteen vuoksi ja ehdottoman vaitiolovelvollisuuden takia en voi avata työn sisältöä tämän enempää.

Tuttuja asioita uusin silmin

Olen aina arvostanut poliisia ja heidän valmiuttaan olla meille kansalaisille avuksi ja turvaksi. Tämä ajatus

sai vahvistusta tuosta poliisien kanssa viettämästäni ajasta. Poliisiradion tapahtumien kuuleminen sai minut näkemään ja kuulemaan tuttua kotikaupunkiani uusin silmin ja korvin. Huumevastaisuuteni kasvoi myös entisestään. Olin myös hämmentynyt ja suruissani siitä, miten poliisien saamat resurssit ovat vähentyneet. En lakkaa ihmettelemästä kuitenkaan siitä, miten valoisasti ja positiivisesti työntekijät suhtautuivat elämään ja jokaiseen uuteen päivään. Tai ainakin minulle juuri nuo neljä viikkoa näyttäytyivät siten.

Mitä tästä jäi elämään? Helpommat yhteiskuviot, parempi ymmärrys poliisien työstä, kiinnostus asioihin, lisääntynyt arvostus ja yksi uusi ystävyysuhde. Olen edelleen yhteyksissä tiimini jäseniin. Jotain yhteistyömuotojakin saattaa tulevaisuudessa muotoutua. Sain myös pyynnöstä kertoa kirkon tekemästä diakoniasta ja muusta toiminnasta. Pidän erittäin tärkeänä ajatusta siitä, miten me kirkon työntekijät olemme käveleviä käyntikortteja. Meillä on tuhannen taalan paikka toimia ja herättää kiinnostus kirkkoa ja sen sanomaa kohtaan. Mikä on sanomamme? Miten käytämme mahdollisuutemme?

Hanna Jukola

Hanna Koivisto
oppilaitosdiakoni

Tampereen seurakuntayhtymä,
Tampereen ammatilliset
oppilaitokset

HENGELLISEN VANKILATYÖN TUKEA ASTUI INTERNETIN MAAILMAAN

Kristillinen vankilatyö Suomessa on ekumeenisesti verkostoitunutta

Hengellisellä vankilatyöllä on Suomessa pitkä perinne. Se alkoi 1800-luvun lopulla. Työtä on alusta asti tehty yli kirkkokuntarajojen kristittyjen yhteisenä työnä. Vankilatyötä tekevät kirkkokunnat ovat perustaneet yhteistyöverkoston nimeltään Kristillisen vankila- ja kriminaalityön yhteistyöverkosto edistämään tätä työtä ja tukemaan erityisesti vapaaehtoisina sitä tekeviä.

Yhteistyöverkosto toimii yhteistyössä kirkkokuntien, seurakuntien, vankilasielunhoidon viranhaltijoiden sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Olemme yhteydessä myös kansainväliseen Prison Fellowship International (PFI) -verkostoon, jolla on maailmanlaajuisesti sama tehtävä kuin kansallisella verkostollamme.

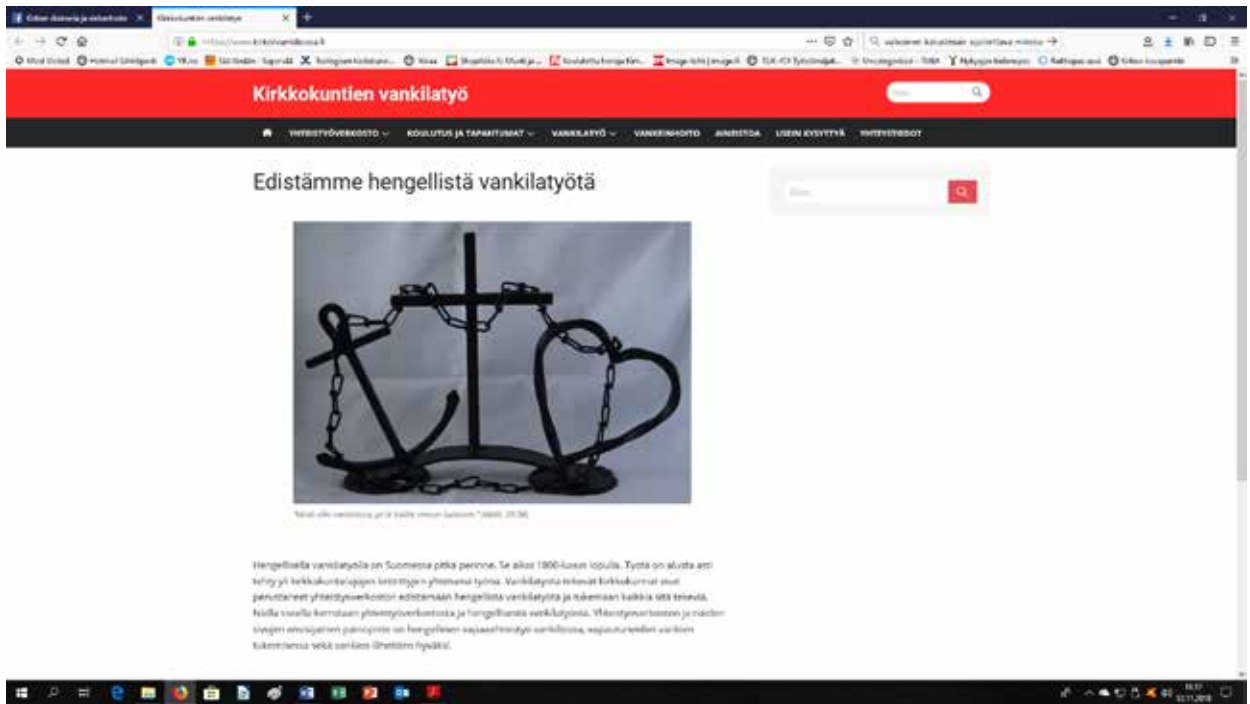
Hengellisen vankilatyön toimijoita ovat eri kirkkokuntien seurakunnat. Vankilatyötä tehdään myös herätysliikkeissä, mm. rauhanyhdistyksissä ja Kansanlähetyksessä sekä kristillisissä järjestöissä. Niiden edustajat toimivat vankiloissa erilaisissa tehtävissä pitäen hengellisiä tilai-

suuksia, tavaten vankeja henkilökohtaisesti sekä ryhmämuotoisessa toiminnassa. Kristilliseen vankilatyöhön kuuluu myös työtä vapautuneiden vankien parissa sekä vankien läheisten hyväksi.

Vapaaehtoisten vankilälähettiläiden tukeminen kirkkokuntien tehtävänä

Erityisesti vapaiden suuntien vankilatyöstä suurimman osan tekevät vapaaehtoiset. Heistä käytetään usein nimitystä vankilälähettilä. Se on vakiintunut käytäntö kirkkokunnissa ja herätysliikkeissä. Heidän tukemisekseen yhteistyöverkosto järjestää koulutusta. Seurakunnat ja järjestöt lähettävät koulutukseen vankilatyöhön tai muuhun kriminaalityöhön asetettuja jäseniään. Yhteistyöverkoston toinen perustehtävä on tukea kristillistä vankilatyötä huolehtimalla sitä edistävästä yhteistyösuhteista valtakunnallisesti.

Yhteistyöverkoston parikymmentävuotisen toiminnan aikana on keskeinen haaste ollut tiedonkulku. On ollut vaativaa saada mm. tietoa hengellisen vankilatyön koulutuksista ja muista tapahtumista niille, joita se koskee, samoin kuin muun hengellisen vankilatyön toimijoille tärkeän informaation levittäminen. Haasteet ovat koskeneet niin viestintää vapaaehtoisille, seurakuntien työntekijöille

ja seurakunnille kuin sidosryhminä tärkeille vankeinhoitollisen työn viranomaisille (vankilat, Rikosseuraamuslaitos.)

Viestinnän kehittäminen

Viestinnän haasteisiin vastaamiseksi, mutta myös laajempiin tavoitteisiin, on yhteistyöverkosto valmistanut verkkosivut www.kirkkotvankiloissa.fi. Sivuston rakenne ilmaisee sen ensisijaisen tavoitteen, joka on tiedottaminen ja tiedon jakaminen. Sivustolla viestitään sekä verkoston omasta toiminnasta että siinä mukana olevien kirkkokuntien ja järjestöjen toiminnasta. Sivustolle pyritään keräämään myös hengellistä vankilatyötä koskevaa koulutuksellista ja tutkimuksellista tai muuta tietoa-aineistoa.

Tiedottavan viestinnän ja tiedon jakamisen lisäksi sivustolla on syvempi merkitys. Sen avulla pyritään vahvistamaan yhteyttä hengellisessä vankilatyössä olevien välillä. Tässä työssä olevista osa voi olla melko yksin, jos omassa lähiyhteisössä ei ole muita samassa työssä olevia. Sivuston yksi merkitys on liittää heitä laajempaan, valtakunnalliseen ja maailmanlaajuiseen hengellisen vankilatyön yhteisöön. Yhteistyöverkoston resurssit eivät kuitenkaan riitä interaktiiviseen sivustoon, vaan tavoitteena on tukea ihmisiä keskusteluyhteyteen esimerkiksi kirkkokuntien vankilatyön vastuuhenkilöiden kanssa ja heidän avullaan löytämään yhteyksiä samassa työssä oleviin.

Sivuston suunnittelussa tärkeänä tavoitteena on ollut myös hengelliseen vankilatyöhön rekrytoinnin tukeminen. Kirkkokuntien, seurakuntien ja järjestöjen vankilatyön vastuuhenkilöt voivat käyttää sivustoa rekrytoinnin apuvälineenä – tarjota ”kättä pidempää” kiinnostuksen herättämiseksi vankilatyötä kohtaan. Kuka tahansa ihminen voi myös ihan omatoimisesti saada sivuston kautta tietoa hengellisestä vankilatyöstä ja ehkä myös kipinän siihen. Tai ihmisellä voi olla jo kutsumus vankilatyöhön aluillaan ja sivusto voi auttaa sen kanssa eteenpäin. Moni vankilälähehti on kertonut saaneensa vankilatyön tai työn vapautuneiden tai vankien läheisten kanssa sydämelleen jossain kohdassa elämänsä. Moni on kokenut Jumalan kutsun työhön hyvin vahvana. Kutsutuksi tuleminen eli maallisin termein rekrytoitumisen vaiheessa on tärkeää tutkiskella kutsumustaan myös työtä koskevan tiedon valossa. Sivusto voi auttaa siinä.

Yhteistyöverkosto toivoo sivuston palvelevan tiedon saannin kanavana myös vankeja ja heidän läheisiään, välittäen tietoa mahdollisuuksista saada tukea hengellisestä toiminnasta ja vankilasielunhoidosta.

Sami Puumala

asiantuntija/rikokset ja päihitteet
Kirkkohallitus

Tehostettua kotoutumista Hervannassa

Tampereen seurakuntayhtymän koordinoima TEKO – Tehostettu kotoutuminen -hanke on toiminut Tampereen Hervannassa parin vuoden ajan. Sysäyksen hankkeelle antoi vuoden 2015 pakolaiskriisi, joka yhtäältä haastoi julkisen sektorin tarjoamat kotoutuspalvelut, mutta joka toisaalta myös toi uusia toimijoita maahanmuuttotyön kentälle. Samanaikaisesti vastakkainasettelu maahanmuuttoon myönteisesti ja kielteisesti suhtautuvien välillä jyrkkeni ja vihapuheen määrä kasvoi. Kirkossa nähtiin, että sektorirajat ylittävää yhteistyötä eri toimijoiden välillä tulee kehittää uusien tulijoiden hyväksi ja yhteiskuntarauhan turvaamiseksi.

Tampereen seurakuntayhtymän valikoituminen TEKO-hankkeen päätoimittajaksi oli luontevaa, onhan sillä vankkaa osaamista paitsi diakonia- ja vapaaehtoistyöstä, myös uskontojen

ja kulttuurien kohtaamisesta. Suhteet kaupungin keskeisiin toimijoihin olivat jo valmiiksi tiiviit, ja hanketyöhönkin oli saatu kosketusta muun muassa NEMO- ja TUPA-hankkeiden kautta.

Sekä hankepäällikkö että yhteisökehittäjän nimikkeellä oleva hanketyöntekijä rekrytoitiin tehtäviinsä avoimen haun kautta, ehtona kuitenkin, että valittava on evankelisluterilaisen kirkon jäsen. Kovatasoisia hakijoita oli molempiin tehtäviin useita, mikä kielii maahanmuuttotyön kiinnostavuudesta, mutta myös siitä, että kirkko nähdään nykypäivänä mielenkiintoisena työpaikkana, jossa on mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.

Kototori – palvelua matalalla kynnyksellä

Kestoltaan kolmivuotinen TEKO-hanke on Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama, ja sen osatoteuttajia ovat Tampereen kaupunki, Tampereen yliopisto ja Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen Eteläinen seurakunta, ja erityisesti Hervannan lähikirkko, on tärkeä hankekumppani. TEKO:n tavoitteena on luoda monialainen, tehostettujen toimenpitei-

den ja osallisuuden kokemisen malli. Keskeistä on Hervannan asukkaiden tiivis vuorovaikutus ja vastuullinen yhdessä tekeminen, joka tukee kahdensuuntaista kotoutumista ja edistää dialogin syntyä. TEKO-hanke tukee maahanmuuttajien aktiivista toimijuutta alueella, jossa noin 21 % väestöstä on taustaltaan vieraskielisiä. Yhteiskuntarauha vahvistuu, kun eri kulttuuritaustoista tulevat asukkaat tulevat toisilleen tutuiksi.

Hanketoiminnan kulmakivenä on matalankynnyksen palvelupiste, Kototori, joka sijaitsee Hervannan vapaa-aikakeskuksen tiloissa. Kototorilta kotoutumisensa alkuvaiheessa oleva maahanmuuttaja saa neuvontaa ja ohjausta omalla äidinkielellään, ilman ajanvarausta. Kototori toimii yhden luukun periaatteella, jolloin asiakas saa kaiken tarvitsemansa palvelun yhdestä paikasta, olipa kyse sitten toimeentulotukiasioista, lasten koulunkäynnistä tai diakonia-avusta. Kantasuomalaiset toivotetaan yhtä lailla tervetulleiksi, ketään ei käännytetä pois.

Kototorilla seurakunnan työntekijät työskentelevät ritirinnan sosiaalialan ammattilaisten kanssa. Heidän apunaan on alueen asukkaista koulutettuja yhteisöneuvoja, maahan-

muuttajataustaisia kokemusasiantuntijoita, opiskelijoita, vapaaehtoisia ja muita kolmannen sektorin toimijoita. Myös Kela, Työllisyyspalvelut ja Hervannan terveyskeskuksen sairaanhoitaja jalkautuvat Kototorille säännöllisesti.

TEKO:n myötä eri ammattiryhmien ja organisaatioiden välinen yhteistyö on kokenut merkittävän muutoksen. Toimiminen fyysisesti yhdessä saman katon alla on vahvistanut ammattilaisten ymmärrystä siitä, mitä toinen asiantuntija tekee. Toisaalta sosiaalialan ja seurakunnan työntekijöiden on myös helpompi ymmärtää asiakkaita ja heidän tarpeitaan. Kototorilla ihminen nähdään kokonaisuutena ja häntä autetaan kokonaisvaltaisemmin.

Hanke on myös osoittanut, että joustava ja kokeileva toimintapa toimii tehokkaasti. Byrokratia vähenee, kun ongelmia ja asioita lähestytään tekemisen kautta. Kokemusasiantuntijoiden ja yhteisöneuvojien avulla taas on päästy lähemmäs asiakasryhmää. On pystytty luomaan kokonaan uudenlainen työkaluttuuri, jossa asiantuntijat laskevat reviirilleen paitsi kollegat myös asiakkaat. Kirkkohallituksen Best Practise -hankkeeksi valittu TEKO onkin herättänyt kiinnostusta pääkaupunkiseutua myöten, ja Kototorin toimintaan tullaan tutustumaan paitsi Tampereen alueen seurakunnista myös muualta.

Eteläinen seurakunta toiminnan juurruttajana

Eteläisen seurakunnan rooli hanke-toiminnan juurruttajana on keskeinen. TEKO:ssa työskentelee osa-aikaisesti diakoniatyöntekijä ja teologi, joiden molempien työajasta 25 % on hanketyötä. Diakoniatyöntekijä toimii hankkeen piirissä toteutettavan DIAK-yhteisöpajan vastuuhenkilönä, ohjaa Kototorin asiakkaita diakonia-avun piiriin ja antaa hengellistä tukea vapaaehtoisille ja uusille tulijoille. Kansainvälisen työn pastorin virassa

Heini Vuorinen

toimiva teologi taas vastaa uskonto-dialogista ja toimii yhdyshenkilönä Hervannan alueen uskonnollisiin yhteisöihin.

Työnkuvat ovat laajat, ja ajoittain hanketyön ja niin kutsutun perustyön yhteensovittaminen on koettu haastavaksi. Hankemaailman kiemurat puolivuotisraportointeineen ja työajanseurantalomakkeineen ovat nekin vaatineet totuttelua. Toisaalta on kiitelty sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja sitä kautta syntyneitä henkilökohtaisia kontakteja vaikkapa sosiaalityöhön.

Myös kynnys tulla kirkon tiloihin on hankkeen myötä madaltunut – niin yhteistyökumppanien kuin muihin uskontokuntiin kuuluvienkin kohdalla. Hyvänä esimerkkinä on lokakuusta 2018 Hervannan kirkon yläkerrassa toiminut monikulttuurinen kohtaamispaikka, Cafe Gabriel. Keran kuussa avoinna olevan kahvilan vetovastuussa ovat Eteläisen seurakunnan työntekijät yhdessä hankkeen kanssa, mutta ohjelmasisällöstä vastaa alueen yhteisö – vapaaehtoiset, asukkaat, järjestöt ja yhdistykset. Tä-

mä pätee myös kaikkiin muihin TEKO-hankkeen toimintoihin, kuten kieli-, liikunta- ja harrasteryhmiin. Toiminta lähtee yhteisöstä, jolloin sille on selkeä tarve ja motivoituneet tekijät. Hankkeen ja seurakunnan tehtävä on ainoastaan olla toiminnan mahdollistajia ja ihmisten yhteen saattajia.

Auttamistyön raja-aidat madaltuvat

Kototorin sijainti Hervannan kirkon kyljessä mahdollistaa paitsi seurakunnan työntekijöiden, myös vapaaehtoisten liikkuvuuden eri toimintojen välillä. Maahanmuuttajataustaiset yhteisöneuvojat ovat esimerkiksi olleet mukana kirkolla päivittäin tapahtuvassa leivänjaossa, ja sitä kautta päässeet tutustumaan seurakunnan diakoniatyöhön käytännössä. Seurakunnan vapaaehtoisia ja harjoittelijoita taas on ollut mukana TEKO-hankkeen tilaisuuksissa ja apuna Kototorin neuvontatyössä. Hankkeen tavoitteena onkin madaltaa auttamistyön raja-aitoja niin, että vapaaehtoi-

set voisivat hakeutua aina sinne, missä apua kulloinkin tarvitaan. Tämä on erityisen tärkeää aikana, jolloin vapaaehtoistyön luonne on muuttunut entistä sporadisemmaksi ja ihmisiä on vaikea sitouttaa pitkäkestoiseen toimintaan. Jotta tähän tavoitteeseen päästään, pitää myös mielikuvan maahanmuuttajatyöstä muuttua.

Maahanmuuttaja- tai monikulttuurinen työ ei ole mitään erityisosaamista vaativaa, pienen työntekijäpiirin tekemää työtä, vaan ihmisten parissa tehtävää työtä siinä missä joku muukin. Toiveissa on, että kun TEKO-hanke vuoden 2019 loppupuolella päättyy, niin jokaisella hervantalaisella, olipa kyseessä sitten asukas tai toimija, olisi rohkeutta ja halua toimia maahanmuuttajien kanssa, sekä heidän apunaan, mutta enenevässä määrin myös heidän rinnallaan, tasavertaisina kansalaisina.

Kirsi Popova

YTM, hankepäällikkö Tampereen seurakuntayhtymän koordinoimassa TEKO-hankkeessa.

Välähdyksiä Yhteisistä Keittiöistä

Yhteinen Keittiö on matalan kynnyksen paikka, jonne kaikki ovat tervetulleita. Ruoan äärelle voidaan kokoontua aamulla, päivällä tai illalla. Ruokailun yhteyteen on mahdollista ideoida vaikka mitä, ja Yhteisten Keittiöiden toteuttamistapoja on lukuisia. Seuraavassa on joitakin välähdyksiä ja ideoita Yhteisistä Keittiöistä eri puolilta Suomea.

Hävikin hillintää Kangasalla

Kangasalla Yhteisen Keittiön ruoka pyritään valmistamaan pääosin kauppojen hävikkiruoasta. Kangasalan

seurakunnan ruokapalveluesimies **Mervi Nevala** kertoo, että hävikki-ruoan hyödyntämisen ansioista varsinaisia kuluja tulee ruokailua kohden noin 20–30 €. Ruokailuissa kävijöitä on noin 70–80, ja ruokailu on kävijöille maksuton. Kangasalla on myös seurakuntien välistä yhteistyötä, sillä kerran viikossa oleva ruokailu järjestetään joka toinen viikko Kangasalan luterilaisessa seurakunnassa ja joka toinen viikko helluntaiseurakunnassa.

Terveydenhoitaja ja parturi tavattavissa Janakkalassa

Yhteinen Keittiö Janakkalassa sijaitsee päivätoimintakeskus Ojatuovassa, jossa voi arkipäivisin käyttää tietokoneita, ruokailla ja kahvitella edulli-

sesti, pestä pyykkiä sekä tavata terveydenhoitajan tai parturin. – Kerran kuukaudessa käy terveydenhoitaja, joka on neuvonut terveyteen liittyvissä asioissa. Myös parturi käy kerran kuukaudessa, jolloin on mahdollisuus edulliseen hiusten leikkaukseen, kertoo diakoni **Tiina Anttila**. Tiistaisin Ojatuovalla syödään myös makсутta Hyvän tahdon ruokaa, joka on Turengin ala- ja yläkoulusta ja lukiosta sekä kunnan keskuskeittiöltä lahjoituksena saatua ylijäämäruokaa.

Tervetuliaismusiikkia olohuone Jennyssä Helsingissä

Helsingin Malminkartanossa sijaitseva Jenny'n olohuone on Kannelmäen seurakunnan avoin kohtaamispaikka kaikenikäisille. Lounasta on tarjolla maanantaisin ja torstaisin. Lounaalle tulijat kokevat itsensä lämpimästi tervetulleeksi, sillä heidät ottaa vastaan ruokailussa kävijän soittama kaunis pianomusiikki. Jennyä koristavat myös kävijöiden tekemät upeat askartelut.

Yhteistä ruoanlaittoa ja kalareissuja Kalliossa

Kallion Elokolo Helsingissä on kohtaamispaikka, jota ylläpitää EHYT ry yhteistyössä jäsenjärjestöjensä kanssa. Elokolon Yhteisessä Keittiössä valmistetaan yhdessä ruokaa joka toinen perjantai. Ruokaa voi tulla valmistamaan kuka vain. Elokololla on myös oma kalakerho, joka käy kalassa Suomenlahdella. Joskus kalakerholaiset tuovat saaliin Elokoloon, jossa valmistetaan kalat yhdessä. Kalat on paistettu tai savustettu ja on niistä tehty kalakeittoakin.

Paulina Alanko

Lohiseljankan valmistusta Kallion Yhteisessä Keittiössä.

Pauliina Alanko

Mira (vas.), Arttu ja Aleksi lounaalla SeuRa-Köökissä.

Yhdessä tekemistä Porvoossa ja Torniossa

Porvoossa Gammelbackan monitoimitalolla Korttelikeittiössä valmistetaan yhdessä aterialla joka keskiviikko, ja sinne voi tulla myös pelkätään nauttimaan yhteisestä aterialla. Ruokailussa on vapaaehtoinen maksu. Korttelikeittiössä on ruokailun lisäksi paljon muutakin toimintaa kuten ruokakursseja, ja yhdessä on lähdetty myös marja- tai sieniretkille.

Yhteinen Keittiö Torniossa toimii Järjestötalossa, jossa on mahdollisuus edulliseen ruokailuun joka arkipäivä. Talossa on ruokailujen lisäksi paljon toimintaa, kuten tanssi- ja ruokakursseja, konsertteja sekä virkistyspäiviä.

Monia mahdollisuuksia Seinäjoella

Toimintojen talossa eli Toimarissa on avoinna joka arkipäivä kirpputori sekä lounaskahvila, jossa on edullisesti myynnissä kotiruokaa sekä leivonnaisia. Kelan palveluasiantuntijat vierailevat Toimarissa kerran kuukaudessa, ja heiltä voi kysyä Kelan palveluista. Samoin diakonia-

Pauliina Alanko

Simo Eskelinen (vas.) ja Teemu Hirvelä Toivon Paikassa.

työntekijä ja sosiaaliohjaaja ovat tavattavissa kerran kuukaudessa. Toimarissa on myös mahdollisuus käyttää tietokonetta ja saada tietokoneen käyttöön tukea.

Ruokailun jälkeen Toivon messu Vihdissä

Yhteinen Keittiö toimii Vihdin seurakunnassa nimellä Toivon Paikka. Nummelan seurakuntakeskuksessa on keskiviikkoisin päivällinen ja torstaisin lounas. Ruokailujen aikana on tavattavissa pappi sekä diakoniatyöntekijöitä. Kerran kuukaudessa Toivon paikassa vierailee kriisikeskuksen työntekijä. Keskiviikkoisin ruokailun päätteeksi on Toivon messu. Samanaikaisesti Toivon paikan kanssa on auki myös Toivon Jyvä -lähetysputiikki, jossa on myynnissä käsitöitä lähetyksen hyväksi.

Vahvaa yhteistyötä Porissa

Porissa Yhteinen Keittiö toimii nimellä SeuRaKööki. Maanantaisin on tarjolla aamupalaa ja keskiviikkoisin sekä perjantaisin lounasta. SeuRaKöökissä on tehty vahvaa yhteistyötä kaupungin, seurakunnan ja eri

järjestöjen kanssa. Varhaisesta yhteistyöstä kertoo se, että eri tahoista koostuva suunnitteluryhmä kävi yhdessä tutustumassa Yhteisen Keittiön toimintaan Seinäjoella. Ryhmä on myös kutsunut paikallisia päättäjiä brunssille. – Brunssilla on tarkoitus syödä yhdessä ja kerromme Yhteisen Keittiön toiminnasta ja esittelemme tulevaisuuden suunnitelmia porilaisille päättäjille, kertoo diakonissa **Heli Lukka**.

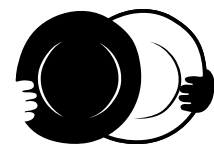
Aamupuurolla Turussa ja Äänekoskella

Yhteisessä keittiössä Turun Elokossa järjestetään kerran kuukaudessa ”Keskustelevan aamupuuron” brunssiaamiaiset. Elokossa aamupuuroa valmistetaan yhdessä, ja kaikki voivat halutessaan ottaa osaa ruoan valmistukseen. Aamupuuron äärellä kuullaan kuukauden vierailijan pitämä alustus, jonka jälkeen siitä keskustellaan yhdessä.

Myös Äänekoskella kokoontaan yhteiselle aamupuurolle. Puurolle voi poiketa aamulla kerhoon, kouluun tai töihin menevä ja lenkiltä, töistä tai mistä tahansa tuleva. Aamupuuroa on tarjolla seurakunnassa tiistaisin ja torstaisin. Aamupuurolle ovat löytäneet tiensä niin lapsiperheet, koululaiset, nuoret kuin ikäihmiset, ja moni käy aamupuurolla ennen töihin menoa. Äänekoskella viereisestä koulusta on tullut jopa opettajia luokkiensa kanssa aamupuurolle.

Keittiöistä voit lukea tarkemmin osoitteessa yhteinenkeittio.fi

Pauliina Alanko

Yhteinen keittiö

**Diakonia-lehti,
D+ ja Kirkon diakonia
ja sielunhoito toivottavat
kaikille lukijoille
rauhallista joulua!**

Antti Sepponen

DIAKONIA

3/2018

Diakoniakentän
toimijat

Yhdessä
hyvään
elämään

Sielunhoitoa
ja arjen apua

Diakoniatyö
verkostoissa

Tilaa Diakonia vuodelle 2019!

Uutta ja mielenkiintoista sekä ammatillisesti antoisaa luettavaa koko vuodelle.

1. Diakonia haastaa muutokseen (ilmestyy 2.3.2019)
2. Diakoniaa harjoittava seurakunta (15.5.2019)
3. Diakonian missio (11.10.2019)
4. Viestivä ja vaikuttava 2020-luvun diakonia (20.12.2019)

Lehteä voi tilata osoitteesta [perry.johansson\(at\)ekumenia.fi](mailto:perry.johansson(at)ekumenia.fi) Vuositilaus 45 €.

Muista myös
verkkolehti D+
www.diakoniaplus.fi

Taide ja kulttuuri-toiminta syrjäytymisen ehkäisemisessä

Taiteisiin ja kulttuuriin osallistumisella on terveys- ja hyvinvointivaikutuksia, sillä osallisuus taide- ja kulttuuritoimintaan tekee hyvää niin keholle kuin mielellekin. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 7–8, 16.) Nämä seikat ovat tärkeässä asemassa, kun tarkastellaan, miten syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden osallisuus kulttuuri- ja taidetoiminnassa voisi vahvistua ja miten tulevaisuuden kulttuurilla ja taiteella voisi olla enemmän hyvinvointivaikutuksia.

Taiteelle ja kulttuurille altistuminen ikään kuin vahingossa voi synnyttää myönteisen kokemuksen ja toimia käynnistäjänä taiteen ja kulttuurin kulutukselle. Taide- ja kulttuuritoiminta kuuluu kaikille, mutta vain osa ihmisistä on löytänyt tarjolla olevien palveluiden ja toiminnan pariin. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset ovat keskeinen asia ja kannustavat rakentamaan esteetöntä taide- ja kulttuuritoimintaa koko väestölle.

"Taidevau 10miljoonaa".

Olen tutkinut taiteen ja kulttuurin vaikutuksia syrjäytymisen ehkäisyssä opinnäytetyössäni ”Taidevau 10miljoonaa”. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, miten Helsingin Diakonissalaitoksen alaisuudessa toimivat D-asetat ja nuorten Vamos voisivat edistää kävijöidensä osallisuutta ja osallistumista kulttuuri- ja taidetoimintaan. Tampereen Diakonian tutkimuksen päivänä 12.11. julkaistu ylemmän ammattikorkeakoulututkimuksen opinnäy-

tetyöni on kvalitatiivinen tutkimus, ja sen aineisto kerättiin toteuttamalla fokusryhmäkeskusteluja D-asetan ja nuorten Vamosen kävijöille. D-asetat ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja kansalaistoiminnan keskuksia. Nuorten Vamos tarjoaa maksutonta toimintaa ja tukea kohti koulu- ja työelämää 16–29-vuotiaille nuorille.

Helsingin Diakonissalaitoksen palveluiden käyttäjät koostuvat monesta sellaisesta ihmisryhmästä, jotka ovat monella tapaa syrjäytyneitä ja moniongelmaisia ja joita kulttuuripalveluiden tutkimuksissa kuvataan ei-kävijöinä. Tutkimustulosten tarkoituksena on auttaa saamaan kulttuuritoiminnasta syrjään jääneet kohderyhmät mukaan taiteen ja kulttuurin kokijoiksi ja tekijöiksi. Päämääränäni oli tuottaa sellaista tietoa, jonka avulla voidaan purkaa esteitä taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumiselle ja edistää osallisuuden toteutumista sekä vaikuttaa taide- ja kulttuuritoiminnan saavutettavuuteen.

Taiteen saavutettavuus

Taiteen saavutettavuudella tarkoitetaan ihmisten yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua ja olla osallisia taiteisiin. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 8). Kulttuurin kuluttajat ovat edelleen hyvinkin valikoitunut joukko. Taide- ja kulttuuripalveluiden saavuttamattomuissa on suuri joukko ihmisiä, jotka voisivat hyötyä tarjolla olevista palveluista, jos olisivat niistä osallisia. (Lindholm 2015, 24, Kahma 2011, 66)

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus on olennainen osa kulttuurihyvinvointia ja sen toteutumista. Kaupunkilaisen koti- ja toimintaympäristöt ovat merkittävässä asemassa, kun puhutaan taiteen- ja kulttuurin toimintamahdolli-

Miten saada syrjään jääneet kohderyhmät mukaan taiteen ja kulttuurin kokijoiksi ja tekijöiksi?

suuksista saavutettavuuden näkökulmasta. Saavutettavat taide- ja kulttuuripalvelut mahdollistavat taide- ja kulttuurikokemukset ihmisen arjessa. (Rosenlöf 2017, 12–15.)

Tutkimukseni mukaan osallistuminen kokeilumielessä erilaiseen taide- ja kulttuuritoimintaan madaltaa osallistumisen kynnystä, ja seuraavalla kerralla osallistuminen voi tapahtua jo oma-aloitteisesti. Tutkimukseen osallistuneet puhuivat jalkautuvan taiteen puolesta ja toivoivat, että taidetta ja kulttuuria löytyisi omilta asuinalueilta erilaisten tempausten sekä katukuvassa näkyvän taiteen muodossa.

Sivutuotteina hyvinvointia

Tutkimusten (esim. Laitinen 2017) mukaan taide ja kulttuuri synnyttävät sivutuotteinaan hyvinvointivaikutuksia, jolloin koko kansan taiteen- ja kulttuurinkäytön kasvattamiselle löytyy perusteet. Kaikki ihmiset eivät osaa itse etsiä taiteen ja kulttuurin pariin, mutta taiteelle ja kulttuurille altistuminen voi tapahtua ”vahingossa”, kun taidetta ja kulttuuria jalkautetaan aidosti ihmisten pariin, esimerkiksi erilaisten palveluiden yhteyteen tai katukuvaan erilaisilla taideteoksilla. Taide- ja kulttuuripalveluiden piiriin pääseminen on jokaisen ihmisen perusoikeus, jonka toteutuminen pitäisi varmistaa vastuullisella päätöksenteolla resursoimalla riittävästi varoja taiteen ja kulttuurin toteuttamiselle.

Iisa Lehtinen

sosionomi-yamk, kulttuurituottaja (amk)
yhteisötyöntekijä
Olarin seurakunta

Lähteet:

- Kahma, N. (2011). Yhteiskuntaluokka ja maku. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos).
- Laitinen L. (2017). Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Lehikoinen K. & Vanhanen E. (toim.) (2017) Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Helsinki: ArtsEqual.
- Lindholm, A. (2015) Johdanto. Teoksessa A. Lindholm (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi. 14–31. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Rosenlöf A.-M. (2017) Kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Turun kaupungissa. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 240. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Musiikki vuorovaikutuksen apuvälineenä

Suomen ensimmäiset yhteisömuusikot valmistuivat erikoistumiskoulutuksesta keväällä 2018. Itse valmistun Tampereelta joulukuussa 2018. Koulutus kestää kokonaisuudessa vuoden, ja sen aikana on tarkoitus kehittää uusia tapoja viedä musiikkia erilaisiin ympäristöihin, mahdollistaa vuorovaikutus tai dialogi erilaisten ihmisten välillä ja prosessi ympäristöissä, joissa ei ehkä osallistavaa musiikkia ole ennen koettu tai kuultu.

Yhteisömuusikko ei ole esiintyvä taiteilija vaan pääpaino on yhdessä tekemisessä, kokemisessa ja osallisuudessa. Yhteisötaide ja sen tekeminen on kokonaisuudessaan luova, tasavertainen, osallistava ja yhteisöllinen prosessi taiteen tekijöiden ja osallistujien kesken.

Yhteisömuusikkokoulutuksessa opimme erilaiset koulutustaustat omaavina opiskelijoina oman asian-tuntijuuden, musiikillisen ja digitaalisen osaamisen soveltamista hyvinvoinnin edistämiseksi ja taiteellisen elämyksen mahdollistamiseksi. Toiminta on luovaa, uutta kehittävää ja monialaisissa verkostoissa tahtaavaa. Jokaisen tavoite oli laajen-

taa omaa osaamistaan, vuorovaikutustaitojaan ja toteuttaa kehittämisprojekti yhteistyössä työelämän kanssa.

Musiikin merkitys vangille

Kriminaalityön erityisdiakonian virassa toimiessani olen usein keskustellut vankien kanssa musiikillisista menetelmistä, joita vangit käyttävät itsehoitomenetelmään ja joita myös käytetään varsinaisessa musiikkiterapiassa. Vangit kuuntelevat musiikkia, soittavat ja laulavat, improvisoivat tai jotkut kirjoittavat lauluja tai liikkuvat musiikin mukaan salilla tai

lenkillä. Musiikki aktivoi, rauhoittaa tai antaa mahdollisuuden käsitellä asioita turvallisesti, lohduttaa, antaa toivoa tai uskoa tulevaisuuteen. Musiikki auttaa tavoittamaan tunteita, joita on muuten sanallisesti vaikea ilmaista tai sen avulla voi matkustaa ulos vankilan seinien sisäältä.

Halusin toteuttaa oman kehittämistehtäväni vankilassa tai rikostauttaisten ihmisten parissa tehtävässä työssä. Oman kehittämistehtäväni nimi oli Omaehtoinen musiikin tekeminen kriminaalityön välineenä Satakunnan vankilassa. Toteutin kehittämistehtävän keväällä ja kesällä 2018 yhteistyössä vankilan kanssa.

Itse tuotettua musiikkia

Ryhmä toteutettiin tuottamalla itsenäisesti musiikkia iPadilla ja GarageBand sovelluksella. Ryhmässä perehdyttiin sovelluksen soittimiin, tavallisiin sointukiertoon, rytmimusiikkiin ja erilaisten rytmien yhdistämiseen sekä teimme omaa musiikkia. Vankien tuotokset tallennettiin muistitikuille, jotka vangit saavat mukaansa vapautuessaan tai lähtiesään poistumislomalle.

Palautetta ryhmästä kysyttiin keskustellen ja kirjallisesti niin vangeilta kuin mukana olleelta työntekijältä.

Ryhmä oli haastava erityisryhmä, mutta palaute ryhmästä oli hyvää. Erityisen tärkeäksi muodostuivat ryhmän onnistumisessa tilannetaju, tunneälykyys ja erilaisten oppijoiden ohjaamisen taidot. iPad oli mielekäs väline ja mahdollisti erilaisen vuorovaikutuksen vankien välillä, joka ei muuten olisi ollut ryhmässä mahdollista. Myös tekeminen ilman epäonnistumisen pelkoa motivoi koetelemaan uusia asioita.

Olen kirjoittanut aiempaan erityiskoulutuksen kurssikirjoitukseen ”Älkää ampuko pianistia” Musiikki välineenä ja voimavarana kriminaali- ja päihdetyössä (2014) seuraavaa: ”Onkin sanottu, että mihin sanat loppuvat siitä musiikki alkaa. Musiikki ja rakkaus ovat ainoat kaksi kieltä, joihin ei tarvita sanoja. Kaikki ihmiset ymmärtävät niitä – ainoastaan niiden olemassaolo riittää.”

Musiikki sillanrakentajana

Musiikki on väline erityisesti silloin, kun sanat loppuvat tai niitä ei ole. Musiikin avulla voidaan tavoittaa tunteita, joita ei sanallisesti osata, voida tai haluta ilmaista. **Katri Juntunen** ja **Linda Oksanen** ovat tehneet opinnäytetyön Musiikki diako-

niatyöntekijän työvälineenä vuonna 2014. Työssä kuvattiin Pohjois-Pohjanmaan seurakuntien diakoniatyöntekijöiden musiikin käyttöä työvälineenä. Tuloksissa todettiin, että joidenkin erityisryhmien kohdalla asiakaskontaktin luomiseen musiikki oli lähes ainoa keino. Itse olen tämän saman todennut työssäni erityisesti muistisairaiden, levottomien ja kieltäidottomien maahanmuuttajien kohdalla - musiikki toimii sillanrakentajana erityisesti silloin, kun dialogi ei ole muulla tavoin mahdollista fyysisen kunnan tai muiden esteiden vuoksi. Voimaantumista voi tapahtua silloinkin yhteisen musisoinnin tai musiikin kuuntelemisen kautta.

Elämme monikulttuurisessa yhteiskunnassa, jossa yhteisöllisyys ja osallisuus sekä sen merkitys yksittäiselle ihmiselle ja yksilölle ovat erityisen tärkeitä, kun tavalliset verkostot puuttuvat. Yhteisötaiteiden keinoin voimme tarjota mahdollisuuden liittyä itselle merkityksellisellä tavalla yhteiseen prosessiin, jonka tuotoksen näemme vasta myöhemmin prosessin valmistuttua.

Mari Paija

erityisdiakonian vh
Tampereen seurakunnat

Ihan pihalla diakoniatyössä

Kontukodin asukkaat pääsivät mukaan kirkkopyöräilyyn omalla sovelletulla reitillään ja ohjelmallaan.

**Rauhanvaelluksella:
Toukokuuisena lauantaina
moninainen joukko
yksin asuvia kokoontuu
Aleksanterin kirkolle.
Tunnelma on rauhallinen ja
odottava. Kaikki tietävät,
että tämän viikon kävelyllä
on vuorossa erityinen
rauhanvaellus. Kävelyn
aluksi luemme pienen tarinan
Rauha-vauvasta, joka syntyi
Tampereen Tuomiokirkon
sakastissa taistelujen keskellä
talvella 1918. Silloin moni
tamperelainen etsi turvaa
kirkkorakennusten suojista.**

Vaellamme hiljakseen Pyynikin harjulla. Rauhallisen kävelyn aikana on mahdollista keskustella toisten kanssa tai vaeltaa omissa mietteissään. Mietimme vaelluksen aikana, millaista rauhaa kaipaamme ja miten me yhteisönä rakennamme rauhaa paikallisesti.

Pysähtelemme aistit avoinna ympäristöä havainnoiden. Näemme kimmeltävän Pyhäjärven, huojuvat honkapuut, ahertavat muurahaiset ja aukenevat sinivuokot. Huokaillemme omaan tahtiimme ja rukoi-lemme rauhaa sekä omaan mieleen, tähän kaupunkiin että koko maailmaan. Annamme luonnon hoitaa meitä. Päätämme rauhanvaelluksemme muiden vaellusryhmien tavoin yhteiseen kirkkohetkeen.

Kirkkopyöräilyllä

Keväinen aamu tervehtii kirkkoudellaan. Kirkon pihalle kokoontuu värikäs joukko monenmoisia pyöräilijöitä. On käyräsarvista, monivaihteista, hybridiä, sähköpyörää, tandemia, riksapyörää, rämisevää ja virtaviivaista menopeliä. Pyöräilijöillä on päällään tiukkoja pyöräilyasuja, tuulihousuja, farkkuja ja verkkareita. Kaikilla on yhteinen päämäärä: kiertää Pyhäjärvi ympäri ja

pysähdellä matkan varrella Tampereen, Pirkkalan ja Nokian kirkkoissa.

Matkaan polkaistaan paikallisen pyöräilyseuran turvallisessa ohjauksessa. Tunnistamme helposti keltapukuiset opaspyöräilijät. Voimme luottaa, että meitä johdatetaan oikeille teille. Sujuttelemme entisen teollisuusalueen Hiedanrannan läpi. Tänne rakentuu älykäs ja kestävä tulevaisuuden kaupunginosa. Poikkeamme Gaddin kappelilla, joka on Tampereen vanhimpia rakennuksia ja jota monikaan ei ole maanteiden välistä edes huomannut. On jännittävää pysähtyä Pitkäniemen sairaalan kauniissa kirkossa. Ihastelemme Pirkkalan ”kultahammasrannikon” uudisrakentamista. Tutkimme Tampereen maisemia Kalevan kirkon tornista.

Viiden tunnin pyöräilyn aikana joukosta muodostuu yhteisö. Puus- kutamme ylämäissä, hikoilemme, laskemme alamäkiä, ihmettelemme kevättä ja uusia lähimaisemia entuudestaan tuntemattoman porukan kanssa. Vaihdamme ajatuksia elämän pienistä ja suurista ilmiöistä. Juomme päätöskahvit, kiitämme ohjaajia ja vapaaehtoisia talkoolaisia. Takana on merkittäviä kohtaamisia, yhteinen kokemus toistemme tsemppaamisesta ja minulla nautin-

nollinen olo, kun olen saanut olla koko työpäivän ihan pihalla.

Kahvilla tuntio kertoo haltioissaan, että parasta on ollut se, kun sai esitellä kirkkoa riksapyörillä paikalle saapuneille Kontukodin asukkaille. Pyörällä kaiken ikää -toiminnan puitteissa pyöräluosit kuljettavat ikäihmisiä kiinnostaviin paikkoihin. Vanhusten mukana oleminen pyöräilypäivässä kruunaa koko tapahtuman! Hoitokodin asukkaat pääsevät mukaan kirkkopyöräilyyn omalla sovelletulla reitillään ja ohjelmallaan. Liikutun katsoessani Kontukodin Facebook-sivulta iloisten ikäihmisten ilmeitä.

Sinkkujen saunaillassa

Tuli loimottaa rehvakkaasti nuotiossa. Joku haluaa käristää makkaransa reippaassa liekissä, toinen taas odottaa lempeämpää hiillosta. Kolmas virittää kasvikset ja kanafileet folion päälle ja antaa ruoan kypsyä nuotiolla hiljalleen. Joku on jo ehtinyt ”tirauttaa sumpit” vanhalla huvilalla. Kahvi ja nuotioeväät maistuvat kesäisessä illassa.

Kuulumisia vaihdetaan ja uusia tuloja tervehditään ilolla. Yksinhuoltajaäiti on lähtenyt saunailtaan pikuisen poikansa kanssa. Poika ei ole

Matkaan lähtevillä kirkkopyöräilijöillä oli tavoitteena kiertää Pyhäjärvi ympäri ja pysähdellä matkan varrella Tampereen, Pirkkalan ja Nokian kirkkoissa.

ollut koskaan veneessä. Kokeillaan pientä souturetkä rantavedessä. Vaikka vähän jännittääkin, souturetkestä jää ilmeisesti kiva muisto. Lähiöasukkailla ei ole välttämättä kovin usein tilaisuutta päästä veneilemään.

Saunavedet kannetaan Näsijärvestä porukalla. Ämpärit keikkuvat käsissä, ja pian ovat saavit ja pata täynnä. Polttopuiden kantaminenkin on mukavaa voimaharjoittelua!

Naisten saunavuorolla ihmetelään, kuka on jo kastanut talviturkinsa ja missä. Joku tykkää pulahtaa järveen laiturin päästä, toinen taas kiduttaa itseensä hiipimällä rannasta syvään veteen. Todetaan, että yksin asuvilla on aika harvoin omaa rantasaunaa, joten tämäkin saunominen on eräänlaista arkipäivän luksusta. Jutellaan kesätapahtumista ja siitä kaikesta, mitä yksin asuvat voivat kesällä kaupungissa touhuta. Syntyy uusia tuttavuuksia ja sovi-taan tapaamisia.

Joku on pyöräillyt rantasaunalle kaupungin keskustasta. Toiset ovat kävelleet mukavan matkan lähimmältä

bussipysäkiltä. Jotkut ajelevat paikalle autoillaan. Jään hämmästelemään, kun saunailtoihin saapuu joitakin junalla pääkaupunkiseudulta asti. Mikä taika onkaan siinä, että voi viettää iltaa järven rannalla nuotiolla ja puulämmitteisessä saunassa mielenkiintoisten erilaisten ihmisten seurassa.

Pyhäinpäivänä

Takana on hieman tuulinen ja kolea päivä. Huhkin pyhäinpäivänä työka-vereiden kanssa Kalevankankaan hautausmaalla tarjoten haudoilla kävijöille kuumaa mehua ja keksejä. Laskemme, että mehupisteellämme poikkeaa ainakin 700 ihmistä. Murto-osan tunnen entuudestaan – suurimman osan tapaan ensimmäistä kertaa elämässäni. Monet innostuvat kertomaan aiemmista käynneistään hautausmaalla. Joku on jo päiväkodista lähtien liikkunut alueella, toinen on asunut koko elämänsä hautausmaan lähellä ja kolmas tulee tuomaan kynttilän muualle haudatun rakkaansa muistoksi.

Onpa virkistävää ja rentouttavaa vaihteeksi olla koko työpäivä ihan pihalla. Mietin, mikä kaikki tekee ihmisistä avoimia ja puheliaita. Hämärät kohtaamiset, käsiä lämmittävä mehumukillinen ja kynttilöiden tuike ympäristössä luovat aintulaa-tuista tunnelmaa.

Läheisten muistaminen pyhäinpäivänä on tärkeä suomalainen perinne. Useimmat kertovat yllättyneensä iloisesti, kun saavat kuumaa juotavaa su-meana marraskuisena päivänä. Lop-pusyksen kävelyretki hautausmaalla on monelle hyvin merkityksellistä. Havaitsen, että vaikka ihmiset käyvät haudoilla kaipaamassa rakkaitaan, heistä välittyy usein iloinen ja kiitollinen mieli menneistä yhteisistä ajoista. Ehkä tässäkin on kyseessä Pyhän kosketus luonnossa?

Sari Peltonen

yhteiskunnallisen työn diakoni, vastuualueena yksin asuvien toiminta ja ympäristötyön kehittäminen
Tampere

Naatiskellen näkymistä

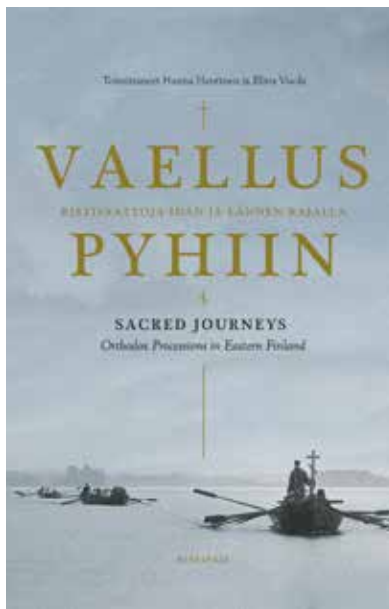
Hanna Hentinen & Elina Vuola (toim.):

Vaellus pyhiin – Ristisaattoja idän ja lännen rajalla / Sacred journeys – Orthodox processions in Eastern Finland

Kirjapaja 2018

VAELLUS PYHIIN – Ristisaattoja Idän ja Lännen rajalla on kaunis. Ja mitäpä muuta voi odottaa teokselta, joka on kääritty valokirjailija **Hanna Hentisen** henkeäsalpaaviin kuviin, kirjailija **Auli Leskisen** herkän hauraaseen ja analysoitaessa hajoavaan tekstiin, professori **Elina Vuolan** mieltä, sydäntä ja ruumista leipovaan ortodoksisten asioiden ymmärtämykseen ja fil.tri **Helena Kuparin** Korpiselässä syntyneen Rauhan kokemusten kautta nähtyyn, länteen muuttanutta ortodoksisuutta kuvailevaan osuuteen – ainesosiin, jotka kietovat ja kätkevät Itse aiheen - Vaelluksen Pyhiin.

Allekirjoittaneella oli hyvä ’tuuri’ parahiksi osua ortodoksiseen kulttuurikeskukseen Sofiaan Kallahdessa juuri kun Vaellus pyhiin -teokseen liittyvää valokuvanäyttelyä juhliittiin siellä viimeistä päivää. Olin todella otettu kuvista! Mustavalkoinen pelkistäminen ja siten uudella tavalla läsnäolevaksi tuominen hyvin värikkäistä ortodoksista ristisaatoista kosketti. Pidin myös pappien kustannuksella ja kanssa hyväntahtoisesti hymyilemisestä ja inhimillisen otteen tuomisesta siihen speaktaakkelin, mitä taivaallisen jumalanpalveluksen maan päälle tuominen kuitenkin tarkoittaa. Värivalokuvissa taas oli mielestäni läsnäolon tuomista arkisen juhlavalla tavalla; vaikkapa sekin kuva, jossa nuori nainen nukkuu si-

keästi aitan vieressä ja viereisellä pöydällä antimet odottavat siunaamistaan.

Taitaa olla niin, että se pyhittävä vesi on koskettanut myös Hanna Hentisen kameraan, silmiin, käsiin ja koko olemukseen, kun lähes kolmekymmenen vuoden ajalla kuvatut kuvat ovat niin ruumiillisia, pysäyttäviä, mukaansatempaavia ja moniaistillisia. Itse Pohjois-Karjalasta kotoisin olevana olin suorastaan mykistynyt Auli Leskisen tekstistä... Se oli juuri sitä surua, tuskaa, herkkää havainnointia ja elämän kuitenkin eteenpäin menemistä, joihin olen siellä päin maailmaa tottunut. Ja miepä en tajajkaan enempää kertoilla mitä siinä tekstissä lukkaa, jotta ite luette sen siitä kirjasta! Niin koskettava – ja kaunis se on. Rujon runoa, kauneuden siipein maahan viistämään...

”Uskonnollinen kokemus ei tapahdu ruumiillisuutemme ulkopuolella”, kirjoittaa Elina Vuola. Ja onhan se vain aina vaikuttavaa, kun oppinut ihminen kykenee kertomaan ja selittämään, miten asiat ovat niin, että sattunnainenkin lukija sen ymmärtää...

Esimerkiksi sen, miten kirjailija **Tito Collianderin** ristisaattokuvaukset antoivat vaikutteita ristisaattoperinteen elvyttäjille. – Ja kukapa tuota ei halajaisi: ’Hän halusi maata siinä, että tuo pyhä kulkisi hänen päänsä yli! Ihanaa... Taivaallista!!!

Aivan kuten Helena Kupari kuvaakin, Valamossa käynti oli minunkin impilahtelaiselle isoäidilleni ’Pyhissä käymistä’ Karjalan revitty ja raastettu historia tulee läsnäolevaksi Kuparin tekstissä, jota Korpiselän Rauha kauniisti elävöittää. Ja olenhan tuon kuullut omilta Karjalasta Länsi-Suomeen siirtyneiltä sukulaisiltakin: ’Rauhakin kuvasi muuttuneensa suorastaan umpimieliseksi, koska uudella kotiseudulla karjalaisista perinteistä ”ei voina puhua mitään, ei mitään” ? Juuri noin omakin äitini olisi hyvin voinut sanoa. – Länsisuomalaisia vaivaavasta karjalaisten puheliaisuudesta ja heille tyypillisistä toistoista puhumattakaan....

”Heinävedellä sijaitseva luostari jatkaa Valamon, Konevitsan ja Petsamon luostarien perinteitä toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa”, Elina Kupari kirjoittaa. Ja näinhän se on. Ihan ulkomaita myöten maamme ortodoksisuus herättää suurta kiinnostusta ja ihastusta. Kenties erityisesti koskettaa kunnioittava yhteiselo ja keskinäinen rikastuttaminen toisten uskonperinteiden kanssa. Runon ja Rajan teille kutsuvaa Ristisaattoa jos et vielä tähän mennessä ole päässyt näkemään ja kokemaan, kannattaa aloittaa Vaellus pyhiin -kirjasta. Et pety. Etkä pety Siinäkään, joka tunnet ja tiedät vähän enemmän; on niin ihanaa oekkeen naatiskella ihanista näkymistä, jotka kirjan valokuvat ja tekstit maalavat eteemme...

Ari Kovero
taidemaalari ja opas

Tarvitsevien juhla

Joulua pidetään perhejuhlana ja tunnelman luojana – se voi olla sitäkin. Haluan kuitenkin muistuttaa, että joulu on erityisesti sinulle, joka käperryt toivottomaan ja tunkkaiseen pimeyteen. Juuri sinulle, jonka häpeän varjo painaa seinää vasten, salpaa hengityksen. Ja sinulle, jonka juhla ei taaskaan ehdi valmiiksi, ei runsaaksi eikä riemukkaaksi.

Mikä onkin kipein asia, joka hartioillasi hiertää, sen joulu haluaa sinulta lahjaksi. Et saa kääriä sitä kultaperiin, et peittää kimalteella tai tuoksulla. Se on tuotava paljaaksi riisuttuna, sellaisenaan.

Älä pelkää alastomuuttasi, älä haavojasi. Aivan vierelläsi, siinä heinillä härkien kaukalon, ristillä rinnalla ryövärin, on alaston Jumala. Hän on riisunut kirkkautensa, ettei murskaisi sinua, vaan ne vääryydet ja vallat, joiden alla olet painunut kumaraan.

Joulu on juuri sinulle, joka et ole täydellinen. Sinulle, jonka sydän on sotkuinen ja kipeä. Ja sinulle, joka et jaksa. Erityisesti joulu on sinulle, joka koet itsesi riittämättömäksi ja rakkaudeksi.

Mikä onkin raskain taistelusi, sen joulu haluaa sinulta lahjaksi. Se ei odota suuria voittoja, ei voimasi ylittäviä ihmeitä. Pinnistely puhtaus ei joulua kiinnosta. Joulu tahtoo nähdä toisuuden: kuraiset saappaat ja veriset vaatteet.

Joulu on sinulle, joka tarvitset suurta valoa, koska et itse riitä valaisemaan maailmaa. Sinulle, joka tarvitset neuvoja ja rauhaa. Ja sinulle, joka tarvitset heikkouteesi väkevää Jumalaa. Joulu on erityisesti sinulle, joka tarvitset.

Mikä onkin syvin tarpeesi, sen joulu haluaa sinulta lahjaksi. Sen kaipauksen, joka kipuun asti huutaa, joulu ottaa lempeästi vastaan. Ei moiti, ei vaadi ratkaisemaan, ei kasvamaan sankariksi. Joulussa kun ei ole kyse siitä, mitä sinä pystyt antamaan, vaan siitä, mitä Jumala antaa.

“Sillä lapsi on syntynyt meille,
poika on annettu meille.
Hän kantaa valtaa harteillaan,
hänen nimensä on
Ihmeellinen Neuvontuoja, Väkevä Jumala,
Iankaikkinen Isä, Rauhan Ruhtinas.”

Hanna-Kaisa Hartala

Antti Sepponen